ERNESTO SABATO
Tunelul

Ernesto Sabato (n. 1911), deţinător al prestigiosului Premiu Cervantes (1984), este unul dintre marii romancieri latinoamericani de azi (*Tunelul,* 1948; *Despre eroi şi morminte,* 1961; *Raport despre orbi,* 1968; *Abaddon Exterminatorul,* 1974) şi un remarcabil eseist (*Unul şi universul,* 1945; *Oameni şi angrenaje,* 1951; *Eterodoxie,* 1953; *Scriitorul şi fantasmele sale,* 1963; *Apologii şi respingeri,* 1979).

ERNESTO SABATO

Tunelul
Ediţia a II-a revăzută
Traducere din spaniolă de DARIE NOVĂCEANU
HUMANITAS
BUCUREŞTI
Coperta colecţiei
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a **României SÂBATO, ERNESTO**

Tunelul / Ernesto Sábato; trad.: Darie Novăceanu – Bucureşti; Humanitas, 2002 160 p.; 20 cm. (Raftul întâi) ISBN 973 – 50 – 0293 – 0

I. Novăceanu, Darie (trad.) 821.134.2 (82) – 31 = 135.1

ERNESTO SÂBATO
EL TUNEL, Planeta, Buenos Aires, 2000
e 1948/1996, Ernesto Sábato
e HUMANITAS 2002, pentru prezenta versiune românească
ISBN 973 – 50 – 0293 – 0

…În orice caz, exista un singur tunel, întunecos şi singuratic: al meu…

1

E de ajuns să vă spun că sunt Juan Pablo Castel, pictorul care a ucis-o pe Maria Iribarne; bănuiesc că procesul e încă proaspăt în amintirea tuturor şi nu-i nevoie de mai multe amănunte despre mine.

Deşi nici dracu' nu ştie ce trebuie să-şi amintească oamenii şi nici pentru ce, întotdeauna am crezut că nu există memorie colectivă, ci doar o formă deosebită de apărare a speţei umane. Când cineva spune: „Totul în trecut era mai bine", nu înseamnă deloc că pe atunci s-ar fi petrecut mai puţine lucruri rele, ci doar că – spre fericirea ei – lumea le-a dat uitării. Şi, la urma urmei, aceste vorbe nu au valoare universală. Eu, de pildă, mă caracterizez prin faptul că-mi amintesc cu preferinţă faptele rele şi aproape aş putea spune: „Tot timpul trecut era mai rău", dacă prezentul nu mi s-ar părea la fel de oribil precum trecutul. Ţin minte atâtea calamităţi, atâtea chipuri cinice şi crude, atâtea fapte rele, încât pentru mine memoria este un fel de făclie înspăimântătoare strălucinând un sordid muzeu al ruşinii. De câte ori n-am rămas, ceasuri întregi, uitat într-un colţ întunecos din atelier, după ce citisem în vreun ziar o ştire la rubrica crimelor! Adevărul este însă că partea cea mai neruşinată a rasei umane nu apare întotdeauna aici; până la un anumit punct, criminalii reprezintă lumea cea mai cinstită şi mai inofensivă. Şi lucrul ăsta nu-l spun pentru că eu însumi aş fi ucis o fiinţă omenească: e o convingere profundă şi sinceră. Există undeva un individ periculos? Să fie lichidat şi gata! Iată ce consider eu *o faptă bună.* Gândiţi-vă câtă primejdie ar însemna pentru societate acest ins, dacă ar continua să-şi distileze veninul pe mai departe şi dacă, în loc să se termine cu el dintr-odată, s-ar încerca împiedicarea acţiunilor lui prin anonime, bârfă şi alte asemenea meschinării. În ce mă priveşte, mărturisesc că în acest moment regret mult faptul de a nu-mi fi folosit mai bine timpul când eram liber, pentru a lichida vreo şase-şapte indivizi din ăştia, pe care-i cunosc foarte bine.

Că lumea-i oribilă e un adevăr ce nu mai trebuie demonstrat. Oricum, o singură dovadă ar fi suficientă: cu ani în urmă, am citit că într-un lagăr de concentrare un fost pianist s-ar fi plâns de foame şi-atunci l-au obligat să mănânce un şobolan. *Dar viu.*

Nu despre asta însă voiam să vă vorbesc acum; voi aminti mai încolo, dacă se va ivi prilejul, ceva în plus despre întâmplarea cu şobolanul.

Cum spuneam, mă numesc Juan Pablo Castel. S-ar putea să vă întrebaţi de ce vreau să-mi povestesc crima (nu ştiu dacă v-am spus că asta vreau) şi, mai ales, ce mă face să caut un editor. Cunosc destul de bine sufletul omenesc pentru a putea ghici că vă gândiţi la vanitate. Gândiţi-vă la ce vreţi, puţin îmi pasă: e mult de când nu mă mai

interesează câtuşi de puţin judecata şi dreptatea oamenilor. Presupuneţi, aşadar, că public această istorie din vanitate. În definitiv, sunt făcut ca orice om, din carne, oase, păr şi unghii, şi mi s-ar părea nedrept să cereţi, neapărat de la mine, însuşiri deosebite. Cineva se poate considera, uneori, un om deosebit; până când îşi dă seama că, de fapt, e la fel de meschin, murdar şi perfid ca şi ceilalţi. Despre vanitate nu spun nimic; cred că nimeni nu-i străin de acest important motor al Progresului uman. Mă fac să râd cei ce obişnuiesc să vorbească despre modestia lui Einstein sau a altora de felul lui; motivul: *e uşor să fii modest când eşti celebru;* vreau să spun, să pari modest. Căci chiar şi atunci când ai impresia că nu există absolut niciun fel de vanitate, o descoperi totuşi deodată, în forma ei cea mai subtilă: vanitatea modestiei. De câte ori nu ne lovim de astfel de indivizi! Până şi un om, real sau simbolic, ca Iisus, faţă de care am simţit şi simt un pios respect, a rostit cuvinte datorate vanităţii sau, cel puţin, mândriei. Ce să mai spun de Leon Bloy, care respingea acuzaţia de a fi orgolios prin declaraţia că şi-a petrecut întreaga viaţă slujind pe nişte oameni care nu-i ajungeau nici până la genunchi? Vanitatea se întâlneşte în locurile cele mai neaşteptate: alături de bunătate, de abnegaţie, de generozitate. Când eram mic şi mă înspăimânta ideea că într-o zi mama va trebui să moară (cu timpul începi să înveţi că moartea nu-i numai suportabilă, ci chiar reconfortantă), nu mi-aş fi închipuit în ruptul capului că ea ar putea să aibă vreun cusur. Acum, când a murit, pot spune că a fost atât de bună cât poate fi un suflet de om. Îmi amintesc că în ultimii ani, când eram deja un bărbat, descoperind în spatele celor mai bune fapte ale ei un nevăzut germen de vanitate sau mândrie, mă întristam. Ceva mult mai elocvent s-a petrecut cu mine însumi atunci când au operat-o de cancer. Pentru a ajunge la timp la spital, a trebuit să călătoresc două zile încheiate fără să dorm. Când m-am apropiat de pat, a încercat să-mi surâdă cu duioşie, căinându-mă (se înduioşa de oboseala mea!) iar eu am simţit, nedefinit, în adâncul meu, vanitatea de a fi ajuns la vreme. Am mărturisit acest lucru ca să vedeţi că nu mă consider nicidecum mai bun ca ceilalţi. Şi totuşi, nu-mi istorisesc crima din vanitate. Aş primi, poate, să mi se spună că o fac dintr-o oarecare mândrie sau orgoliu. Dar la ce bun această manie de a încerca să cauţi explicaţii la toate faptele pe care le săvârşeşti? Când am început să vă vorbesc, eram ferm decis să nu dau niciun fel de explicaţii. Vreau să-mi povestesc crima şi atâta tot. Cel căruia nu-i

place, să n-o citească. Deşi nu cred, pentru că tocmai cei care aleargă mereu după explicaţii sunt cei mai curioşi. Şi, sunt sigur, niciunul dintre ei nu va pierde prilejul de a citi, până la capăt, istoria unei crime.

Aş fi putut să păstrez pentru mine motivele care m-au făcut să scriu aceste pagini de mărturisiri; dar, cum n-am niciun interes să par excentric, voi spune adevărul, care-i foarte simplu: m-am gândit că vor fi citite de multă lume, pentru că de pe acum sunt celebru; şi cu toate că nu-mi fac prea multe iluzii, mă însufleţeşte o nădejde palidă de umanitate generală; poate voi găsi printre cititori o fiinţă care să mă înţeleagă, FIE ŞI UNA SINGURĂ.

„De ce – s-ar putea întreba cineva – doar o palidă nădejde, dacă manuscrisul va fi citit de-atâta lume?" Acesta-i genul de întrebări pe care le consider inutile. Ştiu, ele trebuie prevăzute, pentru că oamenii pun în mod obişnuit fel şi fel de întrebări, care, la cea mai superficială analiză, se dovedesc inutile. În faţa a o sută de mii de oameni de altă limbă pot să vorbesc şi să ţip până cad la pământ, pentru că nimeni nu m-ar înţelege. Vă daţi seama ce vreau să spun?

O singură persoană m-ar fi înţeles. *Persoana pe care am ucis-o.*

Toţi ştiu că am ucis-o pe Maria Iribarne Hunter. Dar nimeni nu ştie cum am cunoscut-o, ce fel de legături au fost între noi şi cum de mi-a venit ideea s-o ucid. O să încerc să povestesc totul imparţial, căci deşi am suferit mult din cauza ei, nu am pretenţia stupidă de a fi perfect.

În salonul de Primăvară din 1946 am expus o pânză pe care o intitulasem *Maternitate.* Era o pictură în genul multora dinainte: cum spun criticii, în insuportabilul lor limbaj, era solidă, proporţionată şi bine construită. Avea, în sfârşit, toate atributele pe care aceşti şarlatani le-au găsit întotdeauna în lucrările mele, inclusiv „o anumită latură profund intelectuală". Dar sus, în stânga, dincolo de o ferestruică, se desfăşura o scenă minusculă şi îndepărtată: o plajă pustie şi o femeie care privea marea. O femeie care privea ca şi cum ar fi aşteptat ceva; poate o chemare stinsă, de departe. Scena sugera, după părerea mea, o singurătate tulburătoare şi totală.

Nimeni nu s-a oprit asupra acestei scene: treceau cu privirea pe deasupra ei ca peste ceva secundar, poate decorativ. Cu excepţia unei singure persoane, nimeni nu părea să înţeleagă că această scenă reprezenta ceva esenţial. Totul s-a petrecut în ziua vernisajului. O fată necunoscută a stat mult timp lângă pictura mea, fără să dea atenţie

femeii din prim-plan, care privea copilul jucându-se. În schimb, a privit îndelung scena cu ferestruica, şi-n acest timp am avut certitudinea că trăia izolată de toată lumea: n-a văzut şi n-a auzit pe nimeni dintre toţi cei ce treceau sau se opreau în faţa pânzei mele.

Am observat-o tot timpul cu nelinişte. Apoi, în timp ce mă zbăteam între o frică invincibilă şi o dorinţă puternică de a o striga, s-a pierdut în mulţime. Ce fel de frică? Poate ceva asemănător cu frica de a-ţi juca toţi banii strânşi într-o viaţă pe un singur număr. Când a dispărut m-am simţit nefericit, furios, gândindu-mă că, între milioanele de locuitori anonimi din Buenos Aires, s-ar putea să n-o mai văd niciodată.

În noaptea aceea m-am întors acasă nervos, nemulţumit, trist.

Până s-a închis salonul, m-am dus în fiecare zi acolo şi m-am aşezat cât se poate de aproape pentru a putea recunoaşte pe cei ce se opreau lângă tabloul meu. Ea n-a mai apărut.

Lunile următoare m-am gândit numai la ea şi la posibilitatea de a o reîntâlni. Şi, într-un fel, am pictat numai pentru ea. Ca şi când scena cu ferestruica ar fi început să crească, să-mi invadeze toate pânzele, întreaga operă.

În sfârşit, într-o seară am văzut-o pe stradă. Mergea pe celălalt trotuar, grăbită, precum cineva care trebuie să ajungă într-un anume loc, la o oră precisă.

Am recunoscut-o imediat; aş fi putut s-o recunosc dintr-o mie. O emoţie de nedescris mi-a năpădit inima. Mă gândisem atât de mult la ea, în acele luni, îmi închipuisem atâtea lucruri, încât, văzând-o, n-am ştiut ce trebuie să fac.

Adevărul e însă că de multe ori mă gândisem şi plănuisem cu minuţiozitate atitudinea mea în cazul în care aş fi reîntâlnit-o. Cred că v-am spus că sunt foarte timid: de aceea gândisem şi regândisem mult felul de a mă purta la o probabilă întâlnire. Cea mai mare greutate de care mă loveam la toate aceste întâlniri imaginare era modalitatea de a intra în vorbă. Cunosc destui bărbaţi care discută cu o femeie necunoscută, fără nicio dificultate. Într-o vreme, mărturisesc, le-am purtat multă invidie, căci, cu toate că niciodată n-am fost un afemeiat sau, mai bine zis, tocmai pentru că n-am fost, de două-trei ori mi-a părut rău că nu am putut să vorbesc cu o femeie, în aceste puţine cazuri când ţi se pare imposibil să te resemnezi cu ideea că ea va rămâne pentru totdeauna departe de tine, de viaţa ta. Din nefericire,

am fost condamnat să rămân mereu departe de viaţa oricărei femei.

În aceste întâlniri închipuite cântărisem tot felul de posibilităţi. Îmi cunosc felul de a fi şi ştiu că, datorită nepriceperii şi timidităţii, în astfel de situaţii neprevăzute şi neaşteptate îmi pierd cumpătul. Pregătisem deci câteva variante care păreau logice sau, cel puţin, posibile. (Nu-i logic ca cineva să-i trimită unui prieten intim o anonimă insultătoare, dar ştim cu toţii că e posibil.)

Fata, după câte se părea, obişnuia să meargă la expoziţiile de pictură. În cazul când aş fi întâlnit-o într-o astfel de împrejurare, m-aş fi apropiat şi nu era prea complicat să intru în vorbă cu ea în legătură cu unul din tablourile expuse.

După ce am examinat amănunţit această posibilitate, am abandonat-o. *Eu nu mă duc niciodată la expoziţiile de pictură.* Poate să pară destul de ciudată această atitudine la un pictor, dar există o explicaţie, şi sunt convins că dacă aş rosti o, toată lumea mi-ar da dreptate. Poate că exagerez când zic „toată lumea". Nu, *cu siguranţă că exagerez.* Viaţa mi-a arătat că, ceea ce mie mi se pare clar şi evident, celorlalţi li se pare, aproape întotdeauna, altfel. Sunt destul de păţit pentru ca să mai şovăi de mii de ori înainte de a încerca să-mi justific sau să-mi explic o atitudine, terminând mereu prin a mă închide în mine, într-o totală muţenie. Acesta este adevăratul motiv pentru care până acum nu m-am decis să-mi istorisesc crima. Şi nici acum nu ştiu dacă merită osteneala să explic de ce nu merg la expoziţii; dar nu vreau să se creadă că-i vorba de o simplă manie, când de fapt la mijloc există motive mai profunde.

Într-adevăr, în acest caz există mai multe motive. Voi începe prin a spune că detest grupurile, cercurile, bisericuţele, reuniunile şi tot felul de alte manifestaţii ale indivizilor care se întâlnesc datorită ocupaţiilor, gusturilor sau unor manii asemănătoare. Toate aceste cercuri au o serie de atribute groteşti: monotonia, jargonul, vanitatea de a se crede superioare restului lumii.

Văd că lucrurile încep să se complice, dar nu-mi dau seama ce aş putea face.

În definitiv, cel care vrea să nu mai citească de aici încolo, n-are decât. Îl asigur că poate conta pe deplina mea încuviinţare.

Ce-am vrut să spun prin „monotonie"? Aţi observat cât de dezagreabil este să te întâlneşti cu cineva care în orice clipă face cu ochiul sau se strâmbă? Imaginaţi-vă toţi aceşti indivizi strânşi laolaltă!

Desigur, nu-i nevoie să ajungi până aici: e destul să observi familiile numeroase, unde se repetă anumite trăsături, anumite gesturi, anumite intonaţii de voce. Mi s-a întâmplat să mă îndrăgostesc de o femeie (în taină, bineînţeles) şi să fug înspăimântat în faţa posibilităţii de a-i cunoaşte surorile. Pentru că odată s-a petrecut un lucru cutremurător: am întâlnit o femeie cu trăsături foarte interesante, dar cunoscându-i sora am rămas deprimat şi ruşinat mult timp: aceleaşi trăsături care mi se păruseră admirabile la prima apăreau accentuate şi deformate la cea de a doua, aproape caricaturizate; nu exagerez: dacă ar fi fost altfel, ar fi definit un alt tip, dar în cazul de faţă erau suficiente pentru a crea o senzaţie de ridicol. Şi în afară de faptul că-mi producea starea amintită, această viziune deformată a primei femei îmi provoca un sentiment de ruşine, ca şi cum, în parte, eu aş fi fost vinovat pentru lumina aruncată de această femeie asupra celei pe care atât de mult o admirasem.

Poate că eu văd lucrurile astfel fiindcă sunt pictor; am observat că lumea nu dă atenţie acestor deformaţii de familie. Mărturisesc că ceva asemănător se petrece cu mine şi în cazul pictorilor care imită pe un mare maestru, aşa cum sunt nefericiţii care lucrează în maniera lui Picasso.

În al doilea rând, e vorba de jargon, o altă caracteristică pe care n-o suport. Ajunge să examinăm oricare din exemple: psihanaliza, comunismul, fascismul, ziaristica. N-am preferinţe: toate îmi repugnă. Să luăm cazul care mi-e la îndemână acum, psihanaliza. Doctorul Prato are mult talent şi îl consideram un adevărat prieten, aşa încât am suportat o teribilă dezamăgire atunci când toţi au început să mă urmărească, iar el a trecut alături de această pleavă. Dar să lăsăm asta. Într-o zi, îndată ce am ajuns la cabinetul de consultaţii, Prato mi-a spus că trebuie să plece şi m-a invitat să-l însoţesc.

— Unde?

— La un cocteil al Societăţii, mi-a spus.

— Care Societate? l-am întrebat cu ironie ascunsă, căci mă enerva această manieră de a folosi abuziv articolul hotărât pe care o au toţi: *Societatea* pentru Societatea de Psihanaliză; *Partidul,* pentru Partidul Comunist, *A Şaptea,* pentru *Simfonia* a şaptea de Beethoven.

S-a uitat la mine uimit, eu l-am privit cu naivitate.

— Societatea de Psihanaliză, omule, mi-a răspuns el, ţintuindu-mă cu acei ochi pătrunzători pe care adepţii lui Freud îi

consideră obligatorii în profesia lor, ca şi cum s-ar fi întrebat: „dar ce i-o fi trecând prin cap acestui nătăfleaţă?”

Mi-am amintit că citisem ceva despre o consfătuire sau un congres prezidat de un doctor Bernard sau Bertrand. Cu convingerea că greşesc, l-am întrebat dacă nu era vorba de asta. M-a privit cu un surâs plin de dispreţ.

— Sunt nişte şarlatani, a îngânat el. Singura Societate de Psihanaliză recunoscută pe plan mondial este a noastră.

S-a înapoiat în biroul lui, a scotocit într-un sertar şi la sfârşit mi-a întins o scrisoare în englezeşte. Am privit-o din politeţe.

— Nu ştiu englezeşte, i-am explicat.

— E o scrisoare din Chicago. Ne acreditează ca singura Societate de Psihanaliză din Argentina.

Am luat o mutră de admiraţie şi profund respect.

În cele din urmă, ne-am urcat într-un automobil şi ne-am îndreptat spre locul întâlnirii. Se şi strânsese ceva lume. Pe unii îi cunoşteam chiar după nume, cum ar fi doctorul Goldenberg, care în ultima vreme s-a bucurat de multă popularitate: pentru că a încercat să vindece o femeie, fusese internat împreună cu ea într-un ospiciu. Abia ieşise. L-am privit atent şi nu mi s-a părut mai rău ca ceilalţi; mi s-a părut chiar mai liniştit, poate datorită internării. Mi-a lăudat atât de mult tablourile, încât am înţeles că le detestă.

Asistenţa era deosebit de elegantă şi mi-a fost ruşine de haina mea ponosită şi de pantalonii cu genunchii ieşiţi. Şi totuşi, senzaţia mea de grotesc nu se datora acestui fapt, ci unuia pe care nu reuşeam să-l definesc. A ajuns la apogeu în momentul în care o fată frumoasă, în timp ce îmi oferea sandvişuri, discuta cu un domn nu ştiu ce problemă de masochism anal. Probabil că senzaţia mea era rezultatul contrastului dintre mobilierul modern, curat, funcţional şi doamnele şi domnii atât de eleganţi care rosteau cu atâta naturaleţe cuvinte cu caracter genito-urinar.

Am încercat să mă retrag într-un colţ, dar mi-a fost imposibil. Apartamentul era ticsit de oameni identici care spuneau mereu aceleaşi lucruri. Atunci am ieşit în stradă. Văzând din nou oameni obişnuiţi (un vânzător de ziare, un puşti, un şofer), mi s-a părut de necrezut că într-un apartament din apropiere putea exista o asemenea adunătură.

Dintre toate aceste cercuri însă, în mod deosebit îl detest pe cel

al pictorilor. Desigur, în parte, pentru că pe aceştia îi cunosc mai bine, şi-i lucru ştiut că cineva poate detesta cu mai multă putere ceea ce cunoaşte în profunzime. Dar mai am un motiv: CRITICII. E o plagă pe care niciodată n-am putut s-o înţeleg. Dacă eu aş fi un mare chirurg, şi un tip care n-a mânuit în viaţa lui bisturiul, care nu-i medic şi n-a pus vreodată nici măcar o labă de mâţă în ghips ar veni să-mi explice greşelile operaţiei mele, ce-aţi gândi? Acelaşi lucru se-ntâmplă şi cu pictura. Nenorocirea este că lumea nu-şi dă seama că situaţia se repetă şi, cu toate că ia în râs pretenţiile criticului de chirurgie, îi ascultă cu nebănuit respect pe aceşti şarlatani. Ar putea fi ascultate, e drept, cu un oarecare respect judecăţile unui critic care a pictat cândva, fie şi numai pânze mediocre. Dar şi în acest caz ar fi absurd, căci e greu să acceptaţi ca un pictor mediocru să dea sfaturi unui pictor bun.

M-am îndepărtat iarăşi de firul povestirii. Asta se datorează prostului meu obicei de a încerca să-mi justific orice atitudine. De ce dracu' să motivez că nu merg la expoziţiile de pictură? Fiecare are dreptul să meargă sau nu, fără să fie nevoie de atâtea explicaţii. Unde s-ar ajunge dacă nu am mai avea astfel de apucături? Deşi aş mai avea destule de spus în legătură cu această problemă a expoziţiilor: pălăvrăgeala colegilor, miopia publicului, imbecilitatea celor însărcinaţi cu aranjarea sălilor şi fixarea tablourilor. Din fericire (sau din nefericire), toate acestea nu mă interesează; altfel poate că aş scrie un eseu intitulat *Modalităţi în care pictorul trebuie să se apere de prietenii picturii.*

Trebuia deci să înlătur posibilitatea de a o întâlni într-o expoziţie.

S-ar fi putut întâmpla, în schimb, ca ea să aibă un prieten care la rândul lui să-mi fie prieten. În acest caz, ar fi fost de-ajuns o simplă prezentare. Orbit de dezagreabila lumină a timidităţii, m-am aruncat bucuros în braţele acestei posibilităţi. O simplă prezentare! Cât de uşor devenea totul, cât de plăcut! Orbirea aceasta m-a făcut să nu-mi dau imediat seama de absurdul unei astfel de idei. Nu m-am gândit în acel moment că a găsi un prieten de-al ei era la fel de greu cu a o găsi pe ea însăşi, pentru că era imposibil să găsesc un prieten fără să ştiu cine era ea. Şi chiar dacă aş fi ştiut, pentru ce se recurg la a treia persoană? Rămânea, e drept, micul avantaj al prezentării, pe care nu-l dispreţuiam. Dar, evident, problema principală era s-o găsesc pe ea şi apoi să caut un prieten comun care să mă prezinte.

Mai rămânea şi reversul acestei posibilităţi: să văd dacă, din întâmplare, vreunul din prietenii mei nu era prieten cu ea. Şi asta se putea realiza fără s-o caut întâi pe ea, căci ar fi fost de ajuns să-mi întreb toţi prietenii despre o fată de cutare statură şi cutare culoare de păr. Totul mi se părea însă grozav de neserios şi am renunţat; m-am ruşinat numai la gândul că aş fi pus astfel de întrebări unor oameni ca Mapelli sau Lartigue.

Mi se pare necesar să stabilesc definitiv că n-am renunţat la această posibilitate pentru că ar fi fost fără şansă, doar pentru motivele amintite mai sus. Cineva ar putea crede în mod sincer că era cu totul nepotrivit să-mi imaginez că ar fi fost posibil ca un prieten al meu să fie, la rându-i, prieten cu ea. Asta ar putea s-o creadă o minte superficială, dar nu un om obişnuit să mediteze asupra umanităţii. În societate există *straturi orizontale,* formate din persoane de gust asemănător, şi în aceste straturi întâlnirile întâmplătoare (?) nu sunt rare, mai ales când cauza stratificării este reprezentată de o caracteristică a minorităţii. Mi s-a întâmplat să mă întâlnesc cu o persoană într-un cartier din Berlin, apoi într-un loc aproape necunoscut din Italia, şi, în cele din urmă, într-o librărie din Buenos Aires. E firesc să atribuim aceste întâlniri întâmplării? Dar îmi pierd vremea cu banalităţi: toate acestea le ştie foarte bine orice persoană pasionată de muzică, de esperanto, de spiritism.

Trebuia să rămân, prin urmare, la posibilitatea cea mai de temut: întâlnirea pe stradă. Cum dracu' se poartă anumiţi bărbaţi de pot opri o femeie pe stradă şi vorbesc cu ea, iar uneori au chiar aventuri? Am înlăturat orice combinaţie care ar fi început cu o iniţiativă din partea mea: nepriceperea, precum şi înfăţişarea mea m-au obligat să iau această hotărâre melancolică şi definitivă.

Nu-mi rămânea decât să aştept o împrejurare fericită, de felul celor ce se petrec una la un milion: să vorbească ea prima. În acest fel, fericirea mea era legată de o îndepărtată loterie la care trebuia să câştig o dată pentru a avea dreptul să joc din nou şi să-mi primesc premiul numai dacă aş fi câştigat şi în acest caz. Efectiv, trebuia să se ivească prilejul de a mă întâlni cu ea pe stradă şi apoi posibilitatea, şi mai nesigură, ca ea să-mi vorbească prima. Am simţit un fel de ameţeală, tristeţe şi deznădejde. Şi totuşi, m-am pregătit pentru această variantă.

Îmi imaginam, de pildă, că ea mi-ar fi vorbit prima

întrebându-mă unde se află o stradă sau o staţie de autobuz; plecând de-aici am construit, de-a lungul multor luni de melancolie, furie, uitare şi speranţă, o serie interminabilă de variante. Într-una eram limbut, spiritual (în realitate, niciodată n-am fost); într-alta eram cumpătat, alteori mă imaginam surâzând. Adesea, fapt deosebit, îi răspundeam brusc la întrebare, chiar cu mânie; s-a întâmplat (imaginar, bineînţeles) ca în unele cazuri întâlnirea să se ducă de râpă din cauza iritării mele absurde, fiindcă-i reproşam aproape cu grosolănie că mă întreba un lucru pe care-l consideram inutil sau necugetat. Aceste întâlniri eşuate mă umpleau de amărăciune, şi zile în şir îmi reproşam stângăcia care m-a făcut să pierd un prilej atât de rar de a intra în legătură cu ea; spre marea mea bucurie, îmi aminteam că totul se petrece în închipuire şi că îmi rămânea, încă, posibilitatea reală. Şi-atunci începeam să mă pregătesc mai entuziasmat, imaginându-mi fel şi fel de discuţii pe stradă. În general, marea dificultate consta în a lega întrebarea ei de ceva străin preocupărilor de fiecare zi, cum ar fi, de exemplu, esenţa artei, sau, cel puţin, impresia pe care i-o produsese pictura mea. Bineînţeles, dacă există timp şi linişte, întotdeauna e posibil să stabileşti astfel de legături în mod logic, fără să contrazici bunul-simţ; într-o conferinţă timpul prisoseşte şi în felul acesta se pot face legături între subiecte foarte deosebite. Dar în forfota din Buenos Aires, în furnicarul care se îmbulzeşte şi-l ia pe câte unul pe sus, acest fel de discuţie nu ar fi putut avea loc. Pe de altă parte, dacă aş fi renunţat şi de data aceasta, aş fi ajuns într-o situaţie iremediabilă pentru destinul meu. Şi-atunci am început să-mi închipui iarăşi discuţii mult mai precise şi mai sigure pornind de la o întrebare neînsemnată: „Unde se află Poşta Centrală?", şi până la discutarea unor probleme de expresionism sau suprarealism. Şi nu-mi era deloc uşor.

Într-o noapte de insomnie, am ajuns la concluzia că era artificial şi inutil să încerc o astfel de convorbire şi că era mai bine să atac brusc punctul central, cu o întrebare curajoasă, jucând totul pe o singură carte. S-o întreb, de exemplu: „De ce ai privit numai ferestruica?" E ceva obişnuit ca, în nopţile de insomnie, să fii mai hotărât teoretic decât practic, în timpul zilei. A doua zi, judecând cu luciditate această posibilitate, am ajuns la convingerea că niciodată n-aş fi fost în stare să pun o asemenea întrebare decât în gând. Ca întotdeauna, descurajarea m-a făcut să alunec în altă extremă: mi-am închipuit o întrebare atât de

indirectă, încât pentru a ajunge la ceea ce mă interesa (fereastra), era nevoie de o prietenie îndelungată: o întrebare de felul „Vă interesează arta?”

Nu-mi amintesc acum toate variantele pe care le-am analizat. Ştiu doar că existau unele atât de complicate, încât, practic, erau inutilizabile. Ar fi fost un noroc prea mare, o adevărată minune, pentru ca o cheie atât de complicată, făcută dinainte, fără să cunoşti secretele lacătului, să se fi potrivit. Se întâmpla ca, din cauza atâtor variante încurcate, să uit ordinea întrebărilor şi răspunsurilor sau să le amestec, asemeni unui jucător de şah când îşi construieşte partide în gând. Mă trezeam că încep o variantă cu cuvintele alteia, iar rezultatele erau ridicole şi descurajante. De exemplu, s-o opresc pentru a-i spune o adresă şi imediat s-o întreb: „Vă interesează mult arta?” Era ridicol.

Când ajungeam aici, mă odihneam câteva zile, frânt de încercarea atâtor combinaţii.

Văzând-o trecând pe celălalt trotuar, toate acestea mi s-au învălmăşit şi mai rău în cap. Destul de confuz, mi-am dat seama că-mi reveneau în minte fraze întregi, elaborate şi învăţate pe de rost în timpul îndelungatei gimnastici pregătitoare: „Vă interesează mult arta?”, „De ce aţi privit numai ferestruica?” şi aşa mai departe. Mai insistent ca oricare alta, îmi revenea o frază la care renunţasem, considerând-o grosolană, iar acum mă umplea de ruşine şi mă făcea să mă simt şi mai ridicol: „Vă place Castel?”

Frazele, slobode şi amestecate, îmi păreau o măciucă în plină mişcare, până când am înţeles că era inutil să mă zbucium atâta: mi-am amintit că ea trebuia să aibă iniţiativa oricărei discuţii. Din acest moment m-am simţit uşurat şi cred că am început să gândesc prostește: „Să vedem acum în ce fel o să se descurce”.

Între timp, în ciuda acestui raţionament, am devenit atât de nervos şi emoţionat, încât nu mi-a trecut prin cap altceva decât să merg mai departe pe acelaşi trotuar, fără să-mi dau seama că, pentru a-i oferi posibilitatea de a mă întreba ceva despre o adresă, ar fi trebuit să trec pe trotuarul celălalt şi să mă apropii cât mai mult de ea. Nimic mai idiot decât să cred că m-ar fi putut întreba de o adresă strigând în gura mare, de unde se afla.

Ce puteam să fac? Cât avea să dureze această situaţie? M-am simţit cât se poate de nefericit. Străbătusem câteva sute de metri. Ea îşi urma drumul la fel de grăbită.

Eram foarte trist, dar trebuia să merg până la capăt: nu era posibil ca după ce aşteptasem acest moment luni de zile, să-l scap tocmai acum şi cu atâta uşurinţă. Grăbindu-mă, în timp ce eram pradă nehotărârii, încercam o senzaţie aparte: gândurile mele erau asemeni unui vierme de mătase, orb şi amorţit, într-un automobil aflat în mare viteză.

A trecut colţul străzii San Martin, a făcut câţiva paşi şi a intrat în clădirea Companiei T. Mi-am dat seama că trebuia să mă hotărăsc foarte repede şi am intrat după ea, deşi simţeam că eram pe cale de a face ceva nepotrivit şi monstruos.

Aştepta liftul. Nu mai era nimeni în jur. Cineva, dinlăuntrul meu, mai îndrăzneţ decât mine, a pronunţat această întrebare stupidă:

— Aceasta e clădirea Companiei T?

O firmă de câţiva metri, acoperind toată faţada edificiului, arăta că, într-adevăr, acesta era sediul Companiei T.

Ea însă s-a întors liniştită şi mi-a răspuns că da. (Mai târziu, gândindu-mă la întrebarea mea şi la felul ei nepăsător şi simplu de a-mi răspunde, mi-am dat seama că, la urma urmelor, de multe ori se poate întâmpla să nu observi firmele atât de mari şi că, de aceea, întrebarea mea nu era atât de stupidă pe cât crezusem în prima clipă.)

Dar, privindu-mă, s-a înroşit brusc şi am înţeles că m-a recunoscut. Era o variantă pe care niciodată n-o prevăzusem şi totuşi foarte logică; fotografia mea apăruse mereu prin reviste şi ziare.

M-am emoţionat şi tot ceea ce am reuşit să fac a fost să-i mai pun o întrebare, la fel de nepotrivită:

— De ce v-aţi înroşit?

S-a înroşit şi mai tare şi poate că a vrut să spună ceva, dar, pierzându-mi orice fel de control, am continuat:

— Pentru că m-aţi recunoscut. Şi credeţi că e o întâmplare, dar nu-i o întâmplare; niciodată nu există întâmplări. M-am gândit la dumneavoastră luni în şir. Azi v-am văzut pe stradă şi v-am urmărit. Trebuie să vă întreb un lucru foarte important, ceva în legătură cu ferestruica. Mă înţelegeţi?

Părea speriată

— Ferestruica? a îngânat. Care ferestruică?

Am simţit că mi se taie picioarele. Era oare posibil să nu-şi amintească? Însemna că nici ea nu i-a dat niciun fel de importanţă şi că a privit-o din simplă curiozitate. M-am simţit iarăşi stupid şi m-am

gândit că tot ceea ce plănuisem şi făcusem în timpul acestor luni (până şi această scenă) era o culme a ridicolului, una din acele tipice construcţii imaginate de mine, la fel de înfumurate ca şi încercările de a reconstitui un dinozaur pornind de la o singură vertebră spartă.

Fata era gata să plângă. Am simţit că lumea se întoarce cu susul în jos, fără să pot săvârşi ceva eficace şi sigur. M-am trezit spunându-i un lucru care mă amărăşte şi azi:

— Văd că v-am confundat. Bună seara.

Am ieşit şi m-am îndreptat mai mult în fugă într-o direcţie oarecare. Străbătusem deja mai mult de o sută de metri, când, din spate, am auzit o voce strigându-mă.

— Domnule, hei, domnule!

Era ea; mă urmărise fără a îndrăzni să mă oprească. Era lângă mine şi nu ştia cum să explice cele întâmplate. Mi-a spus în şoaptă:

— Iertaţi-mă, domnule… Iertaţi-mi prostia… Eram atât de tulburată…

Lumea mi se păruse, puţin mai înainte, un haos de fiinţe şi lucruri inutile. Acum începea să renască şi să răspundă unor comenzi anume. Am ascultat-o în tăcere.

— Nu mi-am dat seama că mă întrebaţi de pictura dumneavoastră, a îngânat ea.

Fără să-mi dau seama, am strâns-o de braţ:

— Deci, vă amintiţi?

A tăcut un moment, apoi ridicându-şi ochii spre mine mi-a spus, aproape silabisind:

— Mi-amintesc mereu.

Apoi s-a întâmplat ceva bizar: a părut să regrete cele spuse. S-a întors brusc şi-aproape că a fugit. Am stat puţin în cumpănă şi-am început s-alerg în urma ei, până ce mi-am dat seama de ridicolul situaţiei; am privit în jur şi-am mers mai departe grăbit, dar cu pas normal. Aceasta, din două motive: întâi, era grotesc să vezi pe cineva cunoscut alergând pe stradă după o femeie; în al doilea rând, *nu era necesar.* Acest al doilea motiv mi se părea esenţial: aş fi putut s-o văd oricând, intrând sau ieşind de la slujbă. Pentru ce, atunci, să alerg ca un nebun? Important, cu adevărat important, era faptul că-şi amintea. „Mi-amintesc mereu". Eram mulţumit. Mă simţeam în stare de fapte mari şi nu-mi reproşam decât bâlbâiala de la lift şi goana de nebun după ea, când era evident că puteam s-o văd oricând la birou.

„Oricând?", m-am întrebat aproape strigând şi simţind din nou cum mi se taie picioarele. Cine mi-a spus că lucrează aici? Numai cei care lucrează au voie să intre pe uşile Companiei T? Gândul că aş fi putut s-o pierd iarăşi pentru multe luni sau pentru totdeauna m-a obligat să uit de toate convenienţele şi-am început să alerg din nou, ca un disperat, în urma ei; m-am trezit îndată în faţa intrării, dar ea nu se vedea nicăieri. Se urcase cu liftul? Am vrut să-l întreb pe liftier. Dar cum? S-ar fi putut să fi urcat împreună cu mai multe femei şi-n acest caz trebuia să dau amănunte. Ce-ar fi gândit liftierul? Am făcut câţiva paşi pe trotuar, nehotărât. Apoi am trecut pe cealaltă parte a străzii şi, nu ştiu de ce, am privit atent faţada clădirii. Poate cu speranţa de a o vedea apărând la una din ferestre. Era absurd totuşi să cred că ar fi putut să apară şi să-mi facă semne. N-am observat decât firma uriaşă pe care scria: COMPANIA T.

Am apreciat, din ochi, că trebuia să aibă vreo douăzeci de metri; socoteala aceasta m-a întristat şi mai mult. Dar n-aveam timp pentru astfel de stări: altă dată, în linişte. N-am găsit altă soluţie decât să intru. Am smucit uşa şi am aşteptat să coboare liftul; în timp ce cobora, mi-am dat seama că hotărârea mea începea să pălească, făcând loc timidităţii dintotdeauna. Astfel că, în momentul când liftierul a deschis uşa, ştiam prea bine ce aveam de făcut: *nu voi rosti o vorbă.* Dar, atunci, pentru ce să iau liftul? După ce-l aşteptasem împreună cu alţii, era deplasat să nu-l mai iau. Ce-ar fi crezut ceilalţi despre mine? N-am găsit deci altă soluţie decât să urc, menţinându-mi hotărârea de *a nu scoate o vorbă;* mi se părea mai uşor şi chiar mai normal decât invers: nimeni nu-i obligat să discute în lift, în afară de cazul că l-ar cunoaşte pe liftier şi, firesc, l-ar întreba ce crede despre vreme sau ce-i mai face copilul. Cum nu aveam nicio legătură cu acest om, pe care nu-l văzusem în viaţa mea, hotărârea de a nu deschide gura nu putea produce nicio complicaţie. Faptul că urcam cu alţii îmi uşura sarcina, trecând astfel neobservat. Şi lucrurile s-au petrecut întocmai, fără nicio dificultate; cineva l-a întrebat pe liftier ce crede despre umezeală, ceea ce mi-a făcut bine, pentru că raţionamentele mele se confirmau. Am încercat o uşoară nervozitate când am spus „la opt", dar de aceasta şi-ar fi putut da seama numai cineva care ar fi ştiut ce urmăream eu în acele clipe. Ajuns la opt, am observat că odată cu mine mai cobora cineva, ceea ce complica puţin lucrurile; am străbătut holul cu paşi

rari, aşteptând ca acesta să intre într-unul din birouri. Am respirat liniştit, parcurgând de câteva ori coridorul până la capăt, de unde am privit panorama oraşului şi, întorcându-mă, am chemat liftul. M-am trezit destul de repede jos, în faţa intrării, fără să se fi petrecut nimic dezagreabil, de care mă temusem în gând (întrebări deosebite din partea liftierului etc). Am scos o ţigară şi, în timp ce o aprindeam, am înţeles că liniştea mea era destul de absurdă: nu se petrecuse nimic neplăcut, într-adevăr, dar era la fel de adevărat că *nu se petrecuse absolut nimic.* Cu alte cuvinte: o pierdusem pe fată, în afară de cazul când ar fi lucrat permanent în acel loc; dacă venise doar pentru o anumită treabă, ar fi putut urca şi coborî, fără să ne fi întâlnit. „Sigur, mi-am zis eu, dacă a intrat cu vreo treabă, e posibil să nu fi terminat atât de repede". Asta m-a liniştit iarăşi şi m-am decis s-o aştept la intrare. Timp de o oră am aşteptat fără niciun rezultat. Analizând diverse posibilităţi, am ajuns la următoarele soluţii:

1. Afacerea pentru care venise cerea timp; în acest caz trebuia să aştept în continuare.

2. După cele întâmplate, putea să fie surescitată şi, înainte de a se ocupa de treburile pentru care venise, a făcut poate o mică plimbare; de asemeni, urma să aştept.

3. Lucra aici; urma să aştept până la ora de ieşire. „Aşteptând până atunci, m-am gândit, am perspectiva celor trei posibilităţi".

Această logică mi s-a părut de fier şi m-a determinat, liniştindu-mă, să aştept în cafeneaua din colţ, de unde puteam supraveghea ieşirea. Am cerut o bere şi m-am uitat la ceas. Era trei şi un sfert.

Pe măsură ce timpul trecea, începeam să cred că singura soluţie era ultima: lucra aici. La şase m-am ridicat. Mi se părea mai potrivit să aştept în faţa intrării: ar fi putut să iasă multă lume deodată şi de la cafenea n-aş fi recunoscut-o uşor.

La şase şi ceva au început să apară funcţionarii.

La şase şi jumătate ieşiseră aproape toţi, pentru că erau din ce în ce mai puţini cei care plecau. La şapte fără un sfert nu mai ieşea aproape nimeni: din când în când, câte un înalt funcţionar; putea să fie şi ea înalt funcţionar („absurd", mi-am zis) sau secretara unui astfel de om. („Asta da", mi-a licărit o slabă nădejde.)

La şapte ieşise toată lumea. Totul se terminase.

În timp ce mă-ntorceam spre casă, deprimat, mă străduiam să

gândesc cu claritate. Capul meu e ca un vârtej şi, când mă enervez, toate gândurile încep a se învârti într-un balet năprasnic. În ciuda acestui fapt, sau, poate, tocmai din cauza asta, m-am obişnuit să le stăpânesc cu străşnicie şi să le ordonez cu grijă; altfel aş înnebuni.

Aşadar, m-am îndreptat spre casă într-o stare de definitivă deprimare, dar asta nu m-a împiedicat să-mi ordonez şi clasific ideile, pentru că simţeam nevoia unei judecăţi limpezi dacă nu voiam să pierd pentru totdeauna pe singura fiinţă care-mi înţelesese pictura.

Sau a intrat acolo pentru vreo treabă sau lucra la această instituţie; altă posibilitate nu exista. Ultima era cea mai favorabilă. Poate că după ce s-a despărţit de mine a fost prea tulburată şi-a plecat acasă. Trebuia s-o aştept deci în altă zi, în faţa aceleiaşi intrări.

Am analizat apoi cealaltă posibilitate. Şi în acest caz ea ar fi putut să renunţe, pentru a veni altă dată. Urma, de asemeni, s-o aştept.

Acestea erau cele două posibilităţi favorabile. A treia era dezolantă: treburile pentru care venise putuseră fi rezolvate în timp ce eu ajungeam la intrare şi mă plimbam cu liftul. Ne întâlniserăm fără să ne vedem. E drept că timpul fusese destul de scurt, dar s-ar fi putut întâmpla şi aşa: poate că trebuia doar să lase o scrisoare cuiva. În aceste condiţii, orice aşteptare devenea inutilă.

Existau însă două posibilităţi favorabile şi m-am agăţat de ele cu disperare.

Am ajuns acasă cu sufletul răvăşit. Pe de o parte, şoptindu-mi cuvintele ei („Mi-amintesc mereu”), îmi simţeam inima bătând cu putere, oferindu-mi o întunecoasă dar vastă şi puternică perspectivă. O mare putere, până acum adormită, se descătuşa din nimic. Pe de o parte, mă gândeam că putea să treacă mult timp încă până s-o revăd. Şi trebuia. Era necesar s-o revăd. M-am trezit strigând de câteva ori: „Trebuie, trebuie!”

A doua zi de dimineaţă stăteam în faţa Companiei T. Intraseră toţi funcţionarii, iar ea nu apăruse: sigur că nu lucra aici; îmi mai rămânea însă speranţa palidă că s-a îmbolnăvit şi n-a putut veni deloc la lucru.

Mai exista şi posibilitatea că n-a rezolvat toate treburile pentru care venise în ziua precedentă, ceea ce m-a determinat să aştept toată dimineaţa în cafeneaua din colţ.

Îmi pierdusem orice nădejde (ceasul trecuse deja de unsprezece şi jumătate), când am văzut-o ieşind din metrou. M-am ridicat şi

dintr-un salt i-am apărut în faţă. Când m-a observat a rămas pe loc, nemişcată, de parcă s-ar fi transformat în statuie: neîndoielnic, nu se gândise deloc la o astfel de apariţie. E curios, dar senzaţia că mintea mea lucrase cu atâta precizie îmi dădea o putere nebănuită: mă simţeam puternic, dominat de o hotărâre bărbătească şi dispus la orice. Am apucat-o de braţ cu brutalitate chiar, şi, fără să-i spun o vorbă, am început s-o târăsc după mine, de-a lungul străzii San Martin, către piaţa cu acelaşi nume. Lipsită de orice voinţă, n-a protestat deloc.

Abia după ce străbătuserăm câteva sute de metri, m-a întrebat:

— Unde mă duci?

— În Piaţa San Martin. Am să-ţi spun multe lucruri, i-am răspuns eu, în timp ce continuam să merg ca şi până atunci, hotărât, aproape târând-o.

A spus ceva în legătură cu slujba de la T., dar eu am continuat să merg, fără s-o ascult. Am repetat doar:

— Am să-ţi spun multe lucruri.

Nu se opunea. Eram ca un fluviu de primăvară, umflat de ape, purtând o creangă înfrunzită. Am ajuns în piaţă şi am căutat un loc mai retras.

— De ce ai fugit? a fost prima mea întrebare. M-a privit cu aceeaşi expresie pe care o remarcasem în ziua precedentă, când îmi spusese: „Mi-amintesc mereu”: o privire stranie, fixă, pătrunzătoare, ca venită de foarte departe, din adâncuri. O privire care îmi amintea de-o alta asemănătoare, nu mai ştiu unde întâlnită.

— Nu ştiu, a spus în sfârşit. Aş vrea să fug şi de data aceasta.

Am strâns-o de braţ.

— Promite-mi că n-ai să mai fugi niciodată. Am nevoie de dumneata. Multă nevoie, i-am spus.

M-a privit din nou, de parcă mi-ar fi dat foc, dar n-a spus nimic. Apoi şi-a odihnit ochii pe un copac îndepărtat.

Despre profilul ei de atunci nu-mi amintesc nimic. Avea o faţă frumoasă, dar aspră. Părul lung, castaniu. Nu părea să aibă mai mult de douăzeci şi şase de ani, dar exista în ea ceva care o făcea să pară mai matură, ceva dintr-un om care trăise mult: nu părul argintiu de la tâmple şi nimic altceva din aceste semne naturale, ci un lucru nedefinit, sufletesc: poate privirea. Dar până unde e privirea omului ceva fizic? Poate felul de a-şi strânge buzele, căci, cu toate că buzele şi gura sunt elemente fizice, felul de a le închide şi cutele din jur aparţin

sufletului. N-am putut să-mi dau seama atunci şi nici acum nu ştiu prea bine ce mă făcea să cred acest lucru. Mă gândesc că ar fi putut să fie chiar felul ei de a vorbi.

— Am nevoie de dumneata, i-am repetat.

N-a răspuns; a continuat să privească, în depărtare, copacul acela.

— De ce nu vorbeşti?

Fără să-şi desprindă ochii de pe copac, mi-a răspuns:

— Eu nu însemn nimic. Dumneata, în schimb, eşti un mare artist. Nu văd de ce ai avea nevoie de mine.

— Am! i-am strigat cu brutalitate. Înţelegi? Am. Şi ea, cu ochii la acelaşi copac, a îngânat:

— Pentru ce?

N-am putut răspunde imediat. Mi-am luat mâna de pe braţul ei şi m-am gândit. Într-adevăr, pentru ce? Până atunci nu-mi pusesem această întrebare; mă lăsasem condus mai mult de un fel de instinct. Am luat o creangă şi am început să desenez figuri geometrice pe nisipul bătătorit.

— Nu ştiu, am spus, după un timp, mai mult în şoaptă. Încă nu ştiu.

Încercam să mă gândesc şi continuam să desenez mai departe, complicând liniile.

— Capul meu e ca un labirint întunecos. Nişte fulgere îi luminează din când în când coridoarele. Niciodată nu ştiu pentru ce fac unele lucruri. Dar nu; nu-i asta…

Eram destul de stingherit: în niciun caz, nu ăsta era felul meu de a fi. Am făcut un mare efort mintal: nu mai judecam oare? Dimpotrivă, creierul meu funcţiona ca o maşină de calculat. Nu tot eu raţionasem, imaginându-mă într-o situaţie asemănătoare, cu luni înainte, analizând, renunţând şi păstrând tot felul de ipoteze?

Şi oare nu o găsisem pe Maria graţie capacităţii mele de a raţiona? Mi-am dat seama că eram foarte aproape de adevăr şi mi-a fost teamă să nu mă îndepărtez din nou. Am făcut un efort disperat. Aproape am strigat:

— Nu-nseamnă că nu ştiu să judec! Dimpotrivă, întotdeauna judec. Gândeşte-te însă că un căpitan de vas stabileşte matematic, în fiecare moment, locul unde se află şi continuă să se îndrepte către obiectivul dat, cu implacabilă rigoare. Dar nu ştie pentru ce merge spre

acest obiectiv. Mă înţelegi?

M-a privit o clipă, perplexă. Apoi, din nou, şi-a lăsat ochii peste frunzişul copacului.

— Simt că vei fi ceva esenţial în ceea ce voi face, dar încă nu-mi dau seama prea bine ce.

Am început să desenez iarăşi figuri geometrice cu creanga pe nisipul bătătorit, străduindu-mă să gândesc. După un timp, am adăugat:

— Deocamdată ştiu că-i vorba de ceva legat de pictura mea: ai fost singura persoană care i-a dat importanţă.

— Eu nu sunt critic de artă, a murmurat ea.

— Nu-mi vorbi de cretinii ăia! am strigat înfuriat. M-a privit surprinsă. Am coborât glasul şi am încercat să-i explic pentru ce nu credeam în criticii de artă, expunându-i întreaga teorie cu bisturiul, medicul etc. M-a ascultat tot timpul fără să mă privească, iar la sfârşit a spus:

— Te plângi, dar criticii te-au elogiat întotdeauna. M-am indignat.

— Cu atât mai rău pentru mine! Nu înţelegi? Tocmai ăsta e lucrul care m-a amărât cel mai mult şi m-a făcut să cred că merg pe drumuri greşite. Gândeşte-te, de exemplu, ce s-a petrecut de data aceasta: niciunul din aceşti şarlatani nu şi-a dat seama de importanţa ferestruicii. O singură persoană: dumneata. Şi există cineva care a observat, dar a înţeles-o altfel; mi-a reproşat-o, de parcă l-ar fi scârbit. În schimb, dumneata… Cu privirea pierdută mereu în depărtare, a spus:

— Şi nu s-ar putea să am şi eu aceeaşi părere?

— Ce părere?

— Ca persoana de care vorbeşti.

Am privit-o cu atenţie. Dintr-o parte, chipul ei, cu bărbia strânsă, era de nepătruns. I-am răspuns cu toată siguranţa:

— Dumneata gândeşti ca mine.

— Şi ce gândeşti dumneata?

— Nu ştiu. Nici la această întrebare nu pot să răspund. Mai exact, aş putea spune că simţi ca mine. Ai privit scena aceea aşa cum aş fi putut s-o privesc numai eu. Nu ştiu ce gândeşti şi nu ştiu ce gândesc, dar ştiu că amândoi gândim la fel.

— Asta înseamnă că nu gândeşti tablourile pe care le pictezi?

— Înainte, da; mult. Le construiam cu grijă, ca pe o casă. În cazul acestei scene însă, nu. Simţeam că aşa trebuie s-o pictez, dar nu ştiam de ce. Şi nici azi nu ştiu. Cred că nu are nicio legătură cu restul tabloului, şi mi se pare că unul din idioţii ăştia mi-a şi atras atenţia, încep să bâjbâi şi am nevoie de ajutor.

— Nu ştiu deloc cum gândeşti dumneata, începea să mă înfurie. I-am răspuns cu reproş:

— Nu ţi-am spus că nici eu nu ştiu cum gândesc? Dacă aş putea spune în cuvinte limpezi ceea ce simt, ar însemna că gândesc clar. Nu-i aşa?

— Da, aşa e.

Am tăcut un moment, încercând să privesc lucrurile cum trebuie. Şi-apoi am continuat:

— Aş putea spune că toată opera mea de până acum e mai superficială.

— Care de până acum?

— Cea de până la acest tablou.

M-am concentrat din nou şi am adăugat:

— Nu, nu-i chiar aşa. Nu că ar fi mai superficială. Dar cum era? Niciodată, până în acel moment, nu mă mai gândisem la aşa ceva; acum înţelegeam până la ce punct pictasem fereastra aceea ca un somnambul.

— Nu. Nu că ar fi mai superficială, am continuat eu ca pentru mine. Nu ştiu, dar e ceva în legătură cu umanitatea în general. Înţelegi? Mi-amintesc că mai înainte cu câteva zile de a o picta, citisem că într-un lagăr de concentrare cineva s-a plâns că i-e foame şi a fost obligat să mănânce un şobolan viu. Adesea, mi se pare că nimic nu are sens. Ne naştem în dureri pe o planetă minusculă, care aleargă spre neant de milioane de ani, creştem, luptăm, ne îmbolnăvim, suferim, îi facem şi pe alţii să sufere, strigăm, murim, mor şi vin alţii pentru a prelua de la cap această comedie fără rost.

Într-adevăr, aşa să fie? Am început să mă gândesc la ideea inutilităţii. Să fie oare viaţa noastră, în întregime, doar un strigăt anonim într-un pustiu de aştri indiferenţi?

Tăcea.

— Scena cu plaja mă înfricoşează, am adăugat după un timp, cu toate că ştiu că e ceva profund. Nu, mai degrabă aş vrea să spun că mă reprezintă foarte bine pe mine… Asta e; cred că am găsit taina. Nu-i

încă un mesaj clar, dar mă reprezintă întru totul pe mine.

Am auzit-o spunând:

— Un mesaj de deznădejde, poate?

Am privit-o cu aceeaşi dorinţă de a o cunoaşte:

— Da, i-am răspuns, un mesaj de deznădejde. Vezi că simţi ca mine?

M-a întrebat:

— Şi ţi se pare lăudabil un mesaj de deznădejde? Am privit-o mirat.

— Nu, i-am zis, cred că nu. Tu ce crezi?

Câteva clipe, destule de multe, n-a spus nimic; apoi s-a întors spre mine, scrutându-mă:

— Cuvântul lăudabil n-are ce căuta aici, a rostit ea ca şi când şi-ar fi răspuns sieşi. Ceea ce interesează e adevărul.

— Şi crezi că această scenă e reală? am întrebat-o eu. Şi ea, aproape brutal:

— Sigur că-i reală.

I-am privit chipul dur, privirea aspră.

„Pentru ce această asprime?" mă întrebam. „Pentru ce?" Poate că a înţeles dorinţa mea, nevoia de comunicare, căci pentru o clipă privirea i s-a îmblânzit şi mi s-a părut că-mi oferă un sprijin, ca un pod pe care să pot trece până la ea. Mi-am dat seama însă că e un pod mişcător şi fragil, aruncat peste un abis. Şi blând, aproape şoptit, a adăugat:

— Dar nu ştiu ce câştigi văzându-mă. Tuturor celor ce se apropie de mine, le fac rău.

Ne-am înţeles să ne întâlnim foarte curând. Mi-a fost ruşine să-i spun că aş fi vrut s-o văd a doua zi, că doream s-o văd mereu şi că n-ar mai trebui să se despartă de mine. În ciuda faptului că memoria mea este surprinzătoare, uneori, în mod brusc, am lapsusuri inexplicabile. Nu ştiu ce i-am spus în acel moment, dar mi-o amintesc răspunzându-mi că trebuie să plece.

În aceeaşi noapte am chemat-o la telefon. Mi-a răspuns o femeie; când i-am spus că doream să vorbesc cu domnişoara Maria Iribarne, a părut să şovăie, apoi mi-a spus că se duce să vadă dacă-i acasă. Imediat am auzit glasul Mariei. Avea un ton aproape oficial, ceea ce m-a făcut să simt un gol sub picioare.

— Trebuie să te văd, Maria, i-am spus. După ce ne-am despărţit,

m-am gândit în fiecare clipă la tine; în fiecare clipă.

M-am oprit. Tremuram. Ea nu răspundea.

— De ce nu răspunzi? am întrebat-o din ce în ce mai nervos.

— Aşteaptă un moment, i-am auzit glasul la capătul firului, apoi mi-am dat seama că pusese receptorul jos. Şi după câteva clipe am auzit-o din nou, de data aceasta cu glasul ei adevărat. Mi se părea că acum tremură şi ea.

— Nu puteam să vorbesc.

— De ce?

— Se circulă prea mult pe aici.

— Şi-acum de ce poţi?

— Am închis uşa. Când o închid îşi dau seama că nu trebuie să mă deranjeze.

— Trebuie să te văd, Maria, am repetat cu violenţă. De la prânz n-am făcut altceva decât să mă gândesc la tine.

Nu răspundea.

— De ce nu răspunzi?

— Castel… a început nehotărâtă.

— Nu-mi spune Castel! am strigat indignat.

— Juan Pablo… a spus atunci, cu timiditate.

Am simţit că o fericire interminabilă începea cu aceste două cuvinte.

Dar Maria tăcuse din nou.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat eu. De ce nu vorbeşti?

— Şi eu, a îngânat ea.

— Şi eu, ce? am întrebat-o cu dorinţă şi teamă.

— Şi eu, de asemeni, n-am făcut altceva decât să mă gândesc.

— Să te gândeşti la ce? am continuat, ca un însetat.

— La tot.

— Cum adică? La ce anume?

— La lucrurile acestea atât de ciudate… la tablou… la întâlnirea de ieri… la cea de azi… ce ştiu eu…

Imprecizia m-a iritat întotdeauna.

— Da, dar eu ţi-am spus că n-am făcut altceva decât să mă gândesc la tine, i-am răspuns. Tu n-ai spus că te-ai gândit la mine.

A trecut o clipă. Apoi:

— Am spus că m-am gândit *la tot.*

— N-ai precizat.

— Pentru că totul e ciudat, a fost atât de ciudat… sunt foarte tulburată… Sigur că m-am gândit la tine…

Inima mi-a zvâcnit. Aveam nevoie de amănunte: mă emoţionează amănuntele, nu generalităţile.

— Dar cum, în ce fel?… am întrebat oarecum mai neliniştit, mai însetat. Eu m-am gândit la fiecare trăsătură a ta, la chipul tău privind arborii, la părul tău castaniu, la ochii tăi aspri care devin dintr-odată blânzi, la mersul tău…

— Trebuie să termin, m-a întrerupt brusc. Intră cineva.

— O să te sun mâine devreme, am reuşit să-i spun, cu disperare.

— Bine, mi-a răspuns grăbită.

Am petrecut o noapte agitată. N-am putut nici să desenez, nici să pictez, deşi am încercat de nenumărate ori să fac ceva. Am ieşit să mă plimb şi m-am trezit dintr-odată pe Corrientes. Se întâmpla ceva într-adevăr ciudat: priveam toată lumea cu simpatie. Cred că am spus că vreau să povestesc totul în mod imparţial, iar acum vă voi dovedi acest lucru, mărturisindu-vă unul dintre defectele mele cele mai mari: întotdeauna am privit cu antipatie şi chiar cu scârbă lumea, mai ales lumea îngrămădită; niciodată n-am suportat plajele vara, întâlnirile de fotbal, cursele de cai, manifestaţiile. Unii oameni, unele femei, izolat, mi-au fost foarte dragi. Pentru unii am simţit admiraţie (nu sunt invidios), pentru alţii am avut adevărata simpatie; cu copiii am încercat să fiu întotdeauna blând, mângâietor, compătimitor chiar (mai ales când mă străduiam să uit că până la urmă vor fi oameni mari, ca toţi ceilalţi); dar, în general, lumea mi s-a părut detestabilă. Nu găsesc nepotrivit să spun că uneori, după ce observasem o anumită trăsătură pe faţa cuiva, nu puteam să mănânc toată ziua sau nu puteam să pictez timp de o săptămână. E de necrezut cât de multe se pot ghici pe faţa cuiva, din felul de a merge sau de a privi, zgârcenia, lăcomia, invidia, nestatornicia, bădărănia şi toată această serie de atribute. Mi se pare firesc ca, după o astfel de întâlnire, cineva să nu poată să mănânce, nici să picteze şi nici chiar să trăiască. Totuşi, vreau să mărturisesc că nu mă mândresc deloc cu felul meu de a fi; îmi dau seama că e o dovadă de îngâmfare şi recunosc, de asemenea, că în sufletul meu s-a cuibărit uneori zgârcenia, nestatornicia, lăcomia, bădărănia. Dar am spus că voi povesti totul imparţial, şi aşa voi face.

Aşadar, în noaptea aceea dispreţul meu pentru lume părea anulat sau, cel puţin, absent. Am intrat în cafeneaua Marzotto.

Presupun că ştiţi că lumea vine aici să asculte tangouri, aşa cum un credincios ascultă *Patimile după Matei.*

În dimineaţa următoare, pe la zece, am sunat iarăşi la telefon. Mi-a răspuns aceeaşi femeie. Întrebând-o de domnişoara Maria Iribarne, mi-a spus că plecase la ţară, în zorii zilei. Am înmărmurit.

— La ţară? am întrebat.

— Da, domnule. Sunteţi domnul Castel?

— Da, sunt Castel.

— V-a lăsat o scrisoare. Iertaţi-mă, nu ştiam unde staţi.

Îmi făcusem atâtea planuri pentru această zi, aşteptam lucruri atât de însemnate de la întâlnirea cu ea, încât m-am simţit distrus. Mi-au trecut prin cap tot felul de presupuneri. De ce s-o fi hotărât să plece la ţară? Evident, a făcut-o după discuţia noastră la telefon, pentru că altfel mi-ar fi spus ceva şi, mai ales, mi-ar fi spus să n-o mai caut a doua zi. Dar dacă această hotărâre o luase după convorbirea noastră, nu cumva era *chiar o consecinţă a acestei convorbiri?* Şi dacă da, pentru ce? Voia să fugă încă o dată de mine? îi era teamă de inevitabila întâlnire de a doua zi?

Această călătorie neaşteptată mi-a stârnit primele îndoieli. Ca întotdeauna, am început să privesc bănuitor anumite amănunte din urmă, cărora până atunci nu le dădusem atenţie. Pentru ce-şi schimbase vocea la telefon? Cine erau acei oameni care „intrau şi ieşeau", împiedicând-o să vorbească normal? *Mai mult, însemna oare aceasta că ştia să joace teatru?* Şi de ce-a şovăit femeia care mi-a răspuns la telefon, când am întrebat-o de domnişoara Iribarne? Din toate, o frază îmi rămăsese în minte, ca gravată cu acid: „Când închid uşa, îşi dau seama că nu trebuie să mă deranjeze". Am început să mă gândesc că-n jurul Mariei existau cam multe umbre.

Toate aceste lucruri mă frământau în timp ce mă îndreptam spre casa ei. Era curios faptul că ea nu se interesase de adresa mea; eu, în schimb, îi ştiam şi casa şi telefonul. Locuia pe strada Posadas, aproape colţ cu Seaver.

Când am ajuns la etajul cinci şi-am apăsat pe sonerie, eram copleşit de emoţie.

Mi-a deschis un servitor, care, după ce i-am spus cine sunt, m-a poftit într-o cămăruţă plină de cărţi: toţi pereţii erau acoperiţi cu etajere până sus, la tavan, şi mai existau încă teancuri întregi pe două măsuţe şi chiar pe un fotoliu. De la început mi-a atras atenţia grosimea

unora dintre ele. M-am ridicat să le privesc. Imediat mi-am dat seama că cineva mă urmărea liniştit, din spate. M-am întors şi am descoperit în partea opusă mie un bărbat: înalt, grăsuţ, cu un cap frumos. Surâdea privind spre locul unde mă aflam, dar, în general, fără precizie. Cu toate că avea ochii deschişi, am înţeles că era orb. De îndată m-am lămurit în legătură cu grosimea nefirească a cărţilor.

— Sunteţi Castel? m-a întrebat cu căldură, întinzându-mi mâna.

— Da, domnule Iribarne, i-am răspuns perplex, întinzându-i la rându-mi mâna şi încercând să ghicesc ce fel de legături ar fi putut exista între el şi Maria.

În timp ce-mi făcea semn să iau loc, mi-a spus cu o uşoară expresie de ironie, surâzând:

— Nu mă numesc Iribarne şi nu-mi vorbi cu domnule. Sunt Allende, soţul Mariei.

Obişnuit să aprecieze şi poate chiar să interpreteze tăcerea, a adăugat îndată:

— Maria foloseşte întotdeauna numele ei de fată. Stăteam ca o stană de piatră.

— Mi s-a vorbit mult despre pictura dumneavoastră. Am orbit de puţini ani şi încă mai pot să-mi imaginez destul de bine unele lucruri.

Parcă dorea să se dezvinovăţească pentru că era orb. Şi nu ştiam ce să spun. Aş fi vrut atât de mult, în clipa aceea, să fiu în stradă, să mă pot gândi singur, la toate.

— Poftim, mi-a spus foarte liniştit, ducând mâna la buzunar, scoţând scrisoarea şi întinzându-mi-o, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic extraordinar.

Am luat plicul şi el, bănuind parcă grija mea de a-l pune bine în buzunar, să nu se piardă, mi-a spus:

— Citeşte-o; atâta tot. Chiar dacă-i de la Maria, nu poate fi ceva urgent.

Tremuram. Am deschis plicul în timp ce el îşi aprindea o ţigară, după ce-mi oferise şi mie una. Am scos scrisoarea; avea o singură frază.

Şi eu, de asemenea, mă gândesc la tine.

Maria

Când a auzit că împăturesc hârtia, mi-a spus:

— Nimic urgent, cred.

Am făcut un mare efort şi i-am răspuns:

— Da, nimic.

Văzându-l din nou surâzând, cu ochii larg deschişi, m-am simţit un fel de monstru.

— Aşa-i Maria, a adăugat, ca pentru el. Mulţi confundă impulsurile ei cu graba. Ea face repede multe lucruri care nu schimbă cu nimic situaţia. Cum să-ţi explic?

Şi a privit în jos, ca şi când ar fi căutat un răspuns clar. Iar după un timp:

— Ca cineva care s-ar afla într-un deşert şi şi-ar schimba locul cu rapiditate. Înţelegi? Rapiditatea n-are nicio importanţă. De fiecare dată peisajul rămâne acelaşi.

A tras câteva fumuri din ţigară, reflectând cu voce tare de parcă s-ar fi aflat numai cu el.

— Cu toate că nu-s sigur dacă-i exact aşa. Nu sunt prea obişnuit cu metaforele.

Nu ştiam cum să fug mai repede din această cămăruţă blestemată. Orbul nu părea grăbit. „Ce dracului de comedie o mai fi şi asta?" m-am gândit eu.

— Azi, de exemplu, a continuat Allende, s-a trezit devreme şi mi-a spus că pleacă la fermă.

— La fermă? am întrebat eu, aproape inconştient.

— Da, la ferma noastră. Adică la ferma bunicului meu. Acum o administrează un văr de-al nostru, Hunter. Bănuiesc că-l cunoşti.

Această veste nouă m-a umplut de nelinişte şi ciudă: ce căuta Maria la acest imbecil afemeiat şi cinic? Am încercat să mă stăpânesc, gândindu-mă că Maria nu mergea acolo pentru Hunter, ci doar pentru că-i plăcea să se afle în singurătatea deschisă a câmpiei şi pentru că ferma aparţinea familiei. Dar m-am întristat.

— Da, am auzit vorbindu-se de el, i-am spus cu amărăciune.

Şi înainte de a-mi fi putut răspunde ceva, am adăugat cu o oarecare brutalitate:

— Trebuie să plec.

— Păcat; îmi pare rău, a spus Allende. Nădăjduiesc să ne putem întâlni în curând.

— Da, da, sigur, i-am răspuns.

M-a însoţit până la uşă. I-am strâns mâna şi-am ieşit aproape în fugă. Şi-n timp ce coboram cu liftul, continuam să-mi repet cu furie: „Ce dracului de comedie o mai fi şi asta?"

Trebuia să mă descarc de toate şi să mă gândesc în linişte. Am mers pe Posadas, până aproape de Recoletos.

Îmi simţeam capul greu, confuz; o groază de gânduri, dragostea şi ura, întrebările, presentimentele şi amintirile se amestecau şi apăreau pe rând.

Ce i-o fi venit, de pildă, să mă facă să merg acasă la ea pentru a primi o scrisoare chiar din mâinile soţului ei? De ce nu mi-a spus că-i căsătorită? Şi ce dracului făcea la fermă cu neruşinatul de Hunter? De ce n-aşteptase telefonul meu? Şi acest orb, ce fel de individ era? V-am spus că am o părere foarte proastă despre lume; vă mărturisesc acum că orbii nu-mi plac deloc şi că stând în faţa lor am impresia că mă aflu lângă nişte animale reci, umede şi tăcute, ca viperele. Dacă mai adaug şi faptul că a trebuit să citesc în faţa lui scrisoarea prin care soţia lui îmi spunea că *şi eu, de asemenea, mă gândesc la tine,* vă daţi seama cât de scârbit eram.

Am încercat, ca de obicei, să fac puţină ordine în haosul de idei şi sentimente; să pot judeca logic. Trebuia să reiau totul de la început, şi începutul (cel mai apropiat) era, evident, discuţia de la telefon. În această discuţie intrau multe neclarităţi.

În primul rând, dacă în această casă părea natural ca ea să aibă legături cu diverşi bărbaţi, lucru dovedit de scrisoarea încredinţată soţului, de ce folosise un ton atât de neutru şi de oficial până când a închis uşa? Şi ce-nsemna acel „Când închid uşa îşi dau seama că nu trebuie să mă deranjeze?" După toate aparenţele, obişnuia să închidă mereu uşa când vorbea cu cineva la telefon. Dar era de necrezut să fi făcut asta pentru a discuta lucruri banale cu prieteni de-ai casei. Însemna oare că avea şi alte discuţii asemănătoare celei dintre noi? Era posibil să mai aibă şi alte legături? Câte? Cu cine?

M-am gândit la Hunter, dar în aceeaşi clipă l-am exclus: de ce să-i vorbească la telefon, când putea să-l vadă oricând la fermă? Dar, în acest caz, cine erau ceilalţi? M-am întrebat dacă cel puţin cu asta problema telefonului e lichidată. Dar nu, nu era totul rezolvat: mai rămânea răspunsul ei la întrebarea mea foarte precisă. Mi-am dat seama, cu amărăciune, că atunci când o întrebasem dacă s-a gândit la mine, după multe şovăieli, a răspuns destul de nelămurit: „Nu ţi-am spus că m-am gândit la tot?" A răspunde printr-o întrebare înseamnă a nu te angaja prea mult. Dovadă că răspunsul nu fusese prea clar, era faptul că ea însăşi găsise necesar să răspundă mai precis printr-o

scrisoare.

„Să trecem la scrisoare", mi-am spus. Am scos-o din buzunar şi-am parcurs-o din nou:

Şz *eu, de asemenea, mă gândesc la tine.*

Maria

Litera era nervoasă, sau, cel puţin, aparţinea unui om nervos. Şi nu-i totuna. Dacă litera era nervoasă, însemna că se datora unei clipe de emoţie şi-atunci aveam un indiciu favorabil mie. Oricum însă, şi într-un fel şi într-altul m-a emoţionat mult semnătura. Doar Maria. Această simplitate îmi dădea o vagă senzaţie de posesiune. Începeam să cred că această fiinţă a pătruns deja în fiinţa mea şi că, într-un fel, îmi aparţine.

Dar clipele mele de fericire sunt atât de scurte… Această impresie, de pildă, nu putea rezista nici la cea mai mică analiză: bărbatul ei nu-i spunea tot aşa? Şi Hunter cum ar fi putut să-i vorbească dacă nu tot cu Maria? Şi ceilalţi cu care vorbea la telefon după ce închidea bine uşile? Îmi închipui că n-avea nevoie să închidă uşile ca să discute cu cineva care-i spunea politicos „domnişoara Iribarne".

Ah, da, „domnişoara Iribarne"! Începeam să înţeleg şi şovăiala femeii de la telefon: ce grotesc! Gândindu-mă bine; am înţeles însă că acest fel de a se numi nu era nou: dacă aş fi fost primul care s-ar fi adresat cu „domnişoara Iribarne", femeia ar fi trebuit să pară surprinsă şi m-ar fi corectat, înlocuind acest cuvânt cu „doamna". Natural că, datorită repetării, femeia dăduse din umeri resemnată şi se gândise că nu-i nevoie să facă rectificări. A şovăit, era firesc; dar nu m-a corectat.

Întorcându-mă la scrisoare, mi s-a părut că se pot face o serie de deducţii. Am început cu cea mai extraordinară: felul în care îmi parvenise scrisoarea. Mi-am amintit de scuza femeii: „iertaţi-mă, nu ştiam unde staţi". Sigur: nici ea nu-mi ceruse să-i spun, nici mie nu-mi trecuse prin cap să-i dau adresa; dar primul lucru pe care eu l-aş fi făcut în locul ei ar fi fost să caut adresa în cartea de telefon. Nu era posibil ca ea să nu se fi gândit la asta, şi-n acest caz nu exista decât o singură concluzie: *Maria dorea ca eu să merg acasă la ea şi să dau ochii cu bărbatu-său.* Dar pentru ce? Aici, lucrurile începeau să se complice: poate că ei îi făcea plăcere să-l folosească pe soţ drept mijlocitor; poate că soţul era cel căruia îi plăcea acest joc; poate amândurora. În afară de

aceste posibilităţi patologice, mai exista una, naturală: Maria a vrut să-mi arate că-i măritată şi-n acest fel să-mi dea de înţeles că nu trebuia să merg prea departe.

Sunt sigur că mulţi dintre cei care citesc acum aceste pagini se pronunţă pentru ultima ipoteză şi consideră că numai un om ca mine ar fi în stare să aleagă o alta. Pe când aveam prieteni, mulţi râdeau de mine pentru că alegeam întotdeauna drumurile cele mai întortocheate. Mă întreb însă *de ce trebuie să fie realitatea atât de simplă?* Viaţa mi-a dovedit că, dimpotrivă, niciodată nu-i simplă şi chiar atunci când o situaţie ţi se pare uluitor de clară, când crezi că se sprijină pe ceva simplu de tot, descoperi, dedesubt, mobile foarte complexe. Un exemplu foarte comun: lumea care dă bani cerşetorilor. Se spune despre ea că-i mai generoasă şi mai bună decât cea care nu dă. Îmi permit să tratez cu tot dispreţul această teorie. Fiecare ştie că viaţa unui cerşetor (a unui cerşetor adevărat) nu-i asigurată cu zece *centavos* sau cu o bucăţică de pâine: e asigurată doar viaţa psihologică a celui ce-şi cumpără în acest fel, pe nimica toată, liniştea sufletească şi titlul de om generos. Gândiţi-vă cât de meschină e această lume care nu se hotărăşte să cheltuiască mai mult de zece *centavos* pe zi pentru a-şi putea asigura liniştea sufletească şi ideea reconfortantă şi vanitoasă de bunătate. De câtă puritate morală şi de cât curaj e nevoie pentru a purta povara mizeriei umane, fără această ipocrită (şi cămătărească) filantropie!...

Dar să revenim la scrisoare.

Numai un suflet meschin ar fi putut opta pentru ultima ipoteză, căci ea cade de la prima analiză: „Maria a vrut să-mi arate că-i măritată şi-n acest fel să-mi dea de-nţeles că nu trebuie să merg prea departe". Foarte bine. Dar pentru ce să recurgă la această cale atât de murdară şi de crudă? N-ar fi putut să mi-o spună deschis, când ne întâlnirăm în piaţa San Martin, sau chiar la telefon? Sau n-ar fi putut să mi-o scrie, dacă nu avea curajul să vorbească?

Mai rămâne şi în acest caz un argument: de ce nu-mi spunea în scrisoare că-i căsătorită, aşa cum am aflat-o şi singur, rugându-mă să ne mulţumim cu mai puţin? Nu. Dimpotrivă, scrisoarea este menită să întărească legăturile noastre, să le strângă şi să le îndrepte pe drumul cel mai periculos.

Iată, deci, că singurele ipoteze care merită atenţie sunt cele patologice. Era posibil însă ca Maria să fi încercat vreo plăcere

folosindu-l pe soţul ei ca intermediar? Sau el era cel care căuta astfel de plăceri? Sau poate că destinul s-a jucat alăturând două fiinţe asemănătoare?

M-am înspăimântat de îndată ce am ajuns atât de departe, analizând, ca de obicei, la nesfârşit, faptele şi cuvintele. Mi-am amintit privirea Mariei ţintuită pe frunzişul copacului din piaţa San Martin, în timp ce-i împărtăşeam părerile mele; mi-am amintit de timiditatea ei, de fuga ei dintâi. Şi o duioşie nebănuită pentru ea mi-a umplut sufletul. Mi se părea o caricatură fragilă, ireală, în mijlocul unei lumi crude şi urâte, plină de falsitate şi mizerie. Şi am simţit din nou ce simţisem de atâtea ori, de când o văzusem în expoziţie: era o fiinţă asemănătoare cu mine.

Şi am uitat raţionamentele mele aride, deducţiile logice, crude. Am început să mă gândesc la chipul ei, la privirea ei – care-mi amintea o alta pe care n-o puteam identifica bine – la felul ei profund şi melancolic de a judeca. Simţeam că dragostea anonimă din toţi aceşti ani de singurătate se concentrase în fiinţa ei. Cum de putusem gândi lucruri atât de absurde?

Am încercat, deci, să uit toată stupiditatea deducţiilor în legătură cu telefonul, scrisoarea, ferma şi Hunter.

Dar n-am putut.

Zilele următoare au fost agitate. În graba mea, nu întrebasem când urma să se întoarcă de la fermă. În aceeaşi zi am dat telefon, să aflu; femeia mi-a spus că nu ştie nimic; i-am cerut adresa.

În aceeaşi seară, disperat, i-am scris întrebând-o când se întoarce şi cerându-i să mă caute la telefon imediat ce ajunge la Buenos Aires sau să-mi scrie. M-am dus până la Poşta Centrală pentru a trimite plicul recomandat, ca să evit astfel riscurile pierderii.

Zilele, aşa cum spuneam, mi-au fost agitate şi de mii de ori mi-au trecut prin cap tot felul de gânduri întunecate care mă frământau pas cu pas, după vizita din strada Posadas. Am avut un vis: vizitam, noaptea, o casă veche, singuratică. Într-un fel, era o casă cunoscută şi foarte dorită de pe când eram copil, căci intrând în ea, mă simţeam condus de amintiri. Uneori, însă, mă pierdeam în întuneric sau mi se părea că în preajmă sunt nişte duşmani ascunşi; care puteau să mă atace pe la spate, sau nişte oameni ce discutau în şoaptă şi-şi băteau joc de mine, de naivitatea mea. Cine erau aceşti oameni şi ce doreau?… Totuşi, simţeam că în această casă începeau să renască iubirile mele

din adolescenţă cu aceleaşi stări de incertitudine şi nebunie suavă, de teamă şi bucurie. Când m-am trezit, mi-am dat seama că această casă de vis era Maria.

Până la sosirea scrisorii ei de răspuns, păream un explorator pierdut într-un peisaj ceţos: ici, colo, cu mari eforturi distingeam vagi siluete de oameni şi lucruri, neclare contururi de pericole şi abisuri. Scrisoarea ei a fost asemeni răsăritului de soare.

Dar acest soare era un soare negru, un soare nocturn. Nu ştiu dacă se poate spune aşa, dar cum nu sunt scriitor şi nu sunt sigur de precizia mea, nu voi renunţa la cuvântul nocturn; era, poate, cel mai apropiat de Maria, dintre toate cuvintele limbajului nostru atât de imperfect.

Iată scrisoarea pe care am primit-o:

Am trăit trei zile stranii: plaja, marea. Pe toate drumurile au venit spre mine amintiri din alte timpuri. Nu numai imagini; glasuri, strigăte şi îndelungate linişti de altă dată. E ciudat, dar a trăi înseamnă a construi amintiri viitoare; chiar acum, în faţa mării, îmi construiesc cu minuţiozitate amintiri pentru zilele care vin şi care, uneori, îmi vor aduce tristeţe şi disperare.

Marea-i aici furioasă şi veşnică. Plânsul meu de atunci, inutil. Inutile aşteptările mele pe plaja pustie, privind cu statornicie depărtările verzi. Ai bănuit şi ai pictat oare această amintire a mea sau ai pictat amintirea multor fiinţe ca tine şi ca mine?

Acum însă chipul tău mi se interpune: stai între mare şi mine. Ochii mei se întâlnesc cu ai tăi. Eşti liniştit şi puţin trist; mă priveşti de parcă ai cere ajutor.

Maria

Cât de bine o înţelegeam şi ce sentimente minunate au izbucnit în mine datorită acestei scrisori. Chiar şi faptul de a-mi fi spus atât de repede nu îmi dădea siguranţa că Maria era a mea. Numai a mea: „stai între mare şi mine”; aici nu mai era altcineva, eram numai noi; noi amândoi, aşa cum nu mi s-a părut atunci când a privit îndelung scena din tabloul de la expoziţie. Cum ar fi putut să-mi spună tu dacă nu ne-am fi cunoscut de mult, de mii de ani? Când s-a oprit în dreptul tabloului meu şi l-a privit fără să audă sau să vadă pe nimeni din toată mulţimea care ne înconjura, părea că ne-am fi spus tu de când lumea, şi am ştiut imediat cine este, cum este, câtă nevoie aveam de ea şi, de asemenea, cât de necesar îi eram.

Şi totuşi, te-am ucis! Te-am ucis chiar eu; eu cel care ţi-am văzut ca printr-un zid de sticlă, fără să-l pot străbate, chipul tăcut şi plin de dorinţă! Eu, eu cel atât de stupid, de orb, de egoist, de crud!…

Ajunge însă cu efuziunile. Am spus că voi istorisi totul la modul cel mai imparţial şi aşa voi face.

O iubeam cu disperare pe Maria şi nu pronunţasem încă niciodată, între noi, cuvântul dragoste. Am aşteptat, cu înfrigurare, întoarcerea ei de la fermă pentru a i-l spune.

Dar nu se-ntorcea. Şi cu cât treceau zilele începea să se nască în mine un fel de nebunie. I-am scris o a doua scrisoare în care nu spuneam decât „Te iubesc, Maria, te iubesc, te iubesc!”

După două zile, am primit, în sfârşit răspunsul ei, conţinând numai aceste cuvinte: „Mi-e teamă că-ţi voi face mult rău”. I-am răspuns îndată: „Nu mă interesează ce-mi poţi face. Dacă n-aş putea să te iubesc, aş muri. Fiecare clipă petrecută fără să te văd e o tortură nesfârşită”.

Au trecut zile groaznice, dar răspunsul Mariei întârzia. Eram disperat şi i-am scris din nou: „Îmi sfâşii sufletul!” În ziua următoare, i-am auzit glasul tremurat şi pierdut. În afară de cuvântul Maria, pronunţat de câteva ori, n-am putut spune nimic şi nici nu ar fi fost posibil; simţeam că mă sufoc şi nu puteam vorbi clar. Mi-a spus:

— Mă-ntorc mâine la Buenos Aires. Te voi căuta imediat ce ajung.

Şi-n ziua următoare, după-amiază, mi-a telefonat de acasă.

— Vreau să te văd imediat, i-am spus.

— Da, o să ne vedem chiar azi, a răspuns ea.

— Te-aştept în piaţa San Martin, am strigat. Maria a părut că şovăie. Apoi a răspuns:

— Aş prefera Recoletos. Voi fi acolo la opt.

Cât am aşteptat clipa aceea şi de câte ori am străbătut străzile grăbit, ca să treacă timpul mai uşor! Şi câtă duioşie simţeam în mine, cât de frumoasă mi se părea lumea, seara de vară, copiii jucându-se pe trotuare! Acum înţelegeam foarte bine cât de mult te poate orbi dragostea şi câtă putere are în a te schimba. Frumuseţea lumii!…

Trecuseră câteva minute după opt şi-am văzut-o pe Maria apropiindu-se şi căutându-mă în întunericul care se lăsa. Era prea târziu ca să-i disting chipul, dar i-am recunoscut felul de a merge.

Ne-am aşezat pe-o bancă. Am strâns-o de braţ şi-am repetat de

mai multe ori numele ei; nu îndrăzneam să-i spun altceva, iar ea continua să tacă.

— De ce-ai plecat la fermă? am întrebat-o, în sfârşit, cu violenţă. De ce m-ai lăsat singur? De ce ai lăsat această scrisoare acasă la tine? De ce nu mi-ai spus că eşti măritată?

Nu răspundea. Am strâns-o de braţ, cu putere. A gemut.

— Mă doare, Juan Pablo, mi-a spus încet.

— De ce nu vorbeşti? Nu vrei să răspunzi? Tăcea.

— De ce? De ce? Şi, în sfârşit:

— De ce trebuie să se răspundă la orice? Să nu vorbim de mine; să vorbim mai bine de tine, de munca ta, de preocupările tale. M-am gândit mereu la pictură, la ceea ce mi-ai spus în piaţa San Martin. Vreau să ştiu ce faci acum, ce gândeşti; dacă ai mai pictat sau nu. I-am sucit braţul cu furie.

— Nu, i-am spus. Nu vreau să vorbim de mine: vreau să vorbim de noi amândoi; vreau să ştiu dacă mă iubeşti. Nimic altceva: dacă mă iubeşti.

N-a răspuns. Disperat din cauza liniştii şi a întunericului care nu-mi dădea voie să-i privesc ochii pentru a-i ghici gândurile, am aprins un chibrit. S-a întors imediat şi şi-a ascuns faţa. Am apucat-o de bărbie cu cealaltă mină şi am obligat-o să se uite la mine: plângea.

— Ah… atunci nu mă iubeşti, i-am spus cu amărăciune.

În timp ce chibritul se stingea între degete, am observat, totuşi, cum mă privea cu dragoste. Apoi, în plin întuneric, am simţit cum îmi mângâie părul.

— Sigur că te iubesc… dar de ce e nevoie s-o spun?

— Da, i-am răspuns, dar cum mă iubeşti? Există multe feluri de a iubi. Poate fi iubit şi un copil, şi un câine. Eu vreau să spun dragoste, dragoste adevărată. Înţelegi?

Am avut o intuiţie rară. Am aprins un al doilea chibrit. Aşa cum bănuisem, Maria surâdea. Adică nu mai surâdea, dar surâsese cu câteva zecimi de secundă mai înainte. Mi s-a întâmplat de multe ori să merg pe stradă şi să mă întorc brusc cu senzaţia că cineva mă spionează, să nu văd pe nimeni şi totuşi să simt că singurătatea care mă înconjura era proaspătă şi că cineva dispăruse subit, lăsând o uşoară vibraţie-n aer. Era ceva asemănător.

— Ai surâs, i-am spus cu furie.

— Surâs? s-a mirat ea.

— Da, ai surâs: pe mine nu mă poţi înşela atât de uşor. Sunt foarte atent la amănunte.

— La ce amănunte ai fost atent? m-a întrebat aspru.

— Rămăsese ceva pe chipul tău. Resturi ale unui surâs.

— Şi de ce-aş fi surâs? a spus la fel de dur.

— De nepriceperea mea, de întrebarea dacă mă iubeşti într-adevăr sau doar ca pe un copil sau cine ştie… Dar ai surâs. De asta sunt sigur.

Maria s-a ridicat dintr-odată, brusc.

— Ce s-a întâmplat? am întrebat-o uluit.

— Trebuie să plec.

M-am ridicat, la rându-mi, ca un arc.

— Cum adică, pleci?

— Da, plec.

— Cum să pleci? De ce?

N-a răspuns. Mi s-a părut c-am smuls-o din loc, cu amândouă braţele.

— De ce pleci?

— Mă tem că n-o să înţelegi, îmi venea să urlu.

— Cum? Eu te-ntreb un lucru care pentru mine înseamnă viaţă sau moarte, iar tu, în loc să-mi răspunzi, surâzi şi te mai şi superi. Sigur că asta nu înţeleg.

— Îţi închipui că am surâs, a spus ea cu răceală.

— Sunt sigur.

— Ei bine, te-nşeli. Şi mă doare foarte mult că ai putut să crezi asta.

Nu ştiam ce să fac. E drept, nu văzusem surâsul, ci doar ceva asemănător, o urmă de surâs pe un chip devenit serios.

— Nu ştiu, Maria, iartă-mă, am spus abătut. Dar am avut certitudinea că ai surâs.

Şi am tăcut; nu mai ştiam de nimic. I-am simţit mâna apucându-mi braţul cu gingăşie. Şi după aceea i-am auzit vocea slabă şi îndurerată:

— Cum ai putut să crezi asta?

— Nu ştiu, nu ştiu, am îngânat aproape plângând. M-a făcut să stau iarăşi jos şi a continuat să-mi mângâie părul ca mai înainte.

— Ţi-am spus că-ţi voi face mult rău, a spus ea după un timp. Şi vezi că am dreptate.

— A fost vina mea, i-am răspuns.

— Nu, poate că e a mea, a şoptit gânditoare, ca pentru ea însăşi.

„Ce stranie", am gândit.

— Ce e stranie? a-ntrebat Maria.

Am rămas uluit şi am crezut (mult timp după aceea) că era capabilă să citească gândurile. Nici azi nu ştiu dacă am spus cumva cuvintele acestea în gând sau le-am şoptit, fără să-mi dau seama.

— Ce e stranie? m-a întrebat din nou, pentru că eu, în uluirea mea, nu răspunsesem.

— Vârsta ta.

— Vârsta mea?

— Da, vârsta ta. Câţi ani ai? A râs.

— Câţi crezi?

— Asta-i partea stranie, am răspuns. Când te-am văzut prima dată mi s-a părut că ai douăzeci şi şase.

— Şi acum?

— Nu, nu ştiu. De la început am fost surprins, pentru că nu ceva fizic mă făcea să cred…

— Ce anume?

— Că ai mai mult. Uneori mi se pare că pe lângă tine sunt un copil.

— Câţi ani ai tu?

— Treizeci şi opt.

— Eşti foarte tânăr, într-adevăr.

Am rămas perplex. Nu pentru că aş fi crezut că vârsta mea era din cale afară de înaintată, ci pentru că, oricum, trebuia să am mult mai mult decât ea; şi pentru că, în niciun caz, ea n-ar fi putut să aibă mai mult de douăzeci şi şase.

— Foarte tânăr, a repetat, ghicindu-mi parcă mirarea.

— Şi tu, câţi ani ai? am insistat.

— Ce importanţă are?

— Atunci de ce-ai întrebat câţi am eu? am întrebat-o iritat.

— Această discuţie-i absurdă, mi-a spus ea. Totul e o prostie. Mă mir că te preocupă astfel de lucruri.

Eu să mă preocup de astfel de lucruri? Să discutăm noi aşa ceva? Într-adevăr, cum de era posibil? Eram atât de zăpăcit, încât uitasem cauza primei întrebări. Nu, mai bine spus, nu cercetasem cauza ei. Abia târziu, după ce am ajuns acasă, am început să-mi dau seama de sensul

adânc al acestei discuţii, aparent atât de banală.

Timp de mai bine de o lună ne-am întâlnit aproape în fiecare zi.

Nu vreau să spun în amănunt tot ce s-a petrecut în acest interval de timp, deopotrivă de minunat şi de oribil. Au existat destule lucruri triste şi nu mai vreau să mi le reamintesc.

Maria a început să vină la mine în atelier. Cu mici deosebiri, scena cu chibritul s-a repetat de două sau trei ori şi trăiam obsedat de ideea că dragostea ei era, în cel mai bun caz, o dragoste de mamă sau de soră. Astfel că singura garanţie a unei iubiri adevărate trebuia să fie legătura fizică.

Mărturisesc de pe acum că această idee aparţine aceloraşi nepriceperi, una din nepriceperile care, cu siguranţă, o făceau pe Maria să surâdă în spatele meu. Departe de a mă linişti, dragostea fizică m-a tulburat mai mult, a născut noi şi chinuitoare îndoieli, dureroase scene de neînţelegere, neiertătoare experimente pentru Maria. Ceasurile petrecute în atelier nu le voi uita niciodată. În tot acest timp, în faţa contradicţiilor şi inexplicabilelor atitudini ale Mariei, sentimentele mele au oscilat între dragostea cea mai pură şi ura cea mai neînfricată. În ciuda faptului că mi se dăruia absolut necondiţionat, aveam deseori impresia că se preface.

Uneori vedeam în ea o adolescentă pudică şi, imediat, aveam senzaţia că e o femeie oarecare, şi-atunci, un nesfârşit cortegiu de îndoieli începea să-mi defileze prim creier: unde? cum? cine? când?

În astfel de ocazii, nu puteam îndepărta gândul că Maria juca cea mai subtilă şi mai atroce dintre comedii, iar eu, în braţele ei, eram ca un copil pe care-l amăgeşti cu poveşti naive pentru ca să mănânce sau să doarmă. De multe ori îmi era chiar ruşine, mă îmbrăcam repede şi ieşeam în stradă să iau aer proaspăt şi să-mi rumeg în pace îndoielile. În alte zile însă, reacţionam brutal: îi apucam mâinile ca într-un cleşte, i le răsuceam la spate şi, imobilizând-o, încercam să obţin prin forţă garanţia dragostei, a dragostei adevărate.

Dar nimic din tot ceea ce spun nu este exact. Nici eu însumi nu ştiu prea bine ce voiam cu această *adevărată dragoste;* şi, curios lucru, deşi am folosit de multe ori expresia la interogatorii, niciodată până azi nu am încercat s-o analizez.

Ce voiam să spun? O dragoste care să includă pasiune fizică? Poate că-i ceea ce căutam în disperarea mea de a comunica într-un singur tot cu Maria. Aveam chiar certitudinea că uneori se petrecea

acest lucru, dar într-o formă atât de subtilă, atât de trecătoare, atât de uşoară, încât după aceea rămâneam şi mai disperat, şi mai însingurat, cu acea nemulţumire imprecisă pe care o încercăm când vrem să reconstruim o dragoste din vis. Ştiu că atunci când priveam un parc în înserare sau un vapor cu nume de pe un alt meridian al pământului, existau momente de comunicare; gândeam la fel. Stând împreună, melancolia care ne însoţea întotdeauna, provocată mai ales de necomunicarea acestor frumuseţi grăbite, se risipea. Era de ajuns să ne privim pentru a şti că ne frământau aceleaşi gânduri, sau, mai bine zis, că simţeam la fel.

Desigur că plăteam cu suferinţă aceste clipe pentru că tot ce se petrecea după aceea părea murdar sau prost făcut. Or, ce urma (vorbeam, sorbeam cafea) era dureros, dovedind cât de trecătoare erau momentele de simţire comună. Şi ceva şi mai rău, se creau noi abisuri, datorită mie, în strădania mea deznădăjduită de a consolida cu orice chip această fuziune, de a ne uni într-un singur trup, obţineam doar confirmarea imposibilităţii prelungirii sau întăririi printr-un act material. Iar ea înrăutăţea şi mai mult totul, căci, în dorinţa de a-mi scoate din cap aceste idei fixe, se străduia să-mi arate că simte o adevărată şi nemăsurat de mare plăcere; atunci urmau scenele când mă îmbrăcam în grabă şi ieşeam în stradă sau când îi apucam mâinile şi i le răsuceam la spate, forţând-o să-mi mărturisească adevărul despre sentimentele şi senzaţiile ei. Şi totul era atât de crud, încât atunci când ea intuia că ne apropiem de dragostea fizică, încerca s-o alunge. La sfârşit ajunsese la un scepticism total şi voia să mă convingă de faptul că, în dragostea noastră, acest lucru era nu numai inutil, ci chiar dăunător.

În felul acesta, nu reuşea decât să-mi sporească şi mai mult îndoielile, deoarece mă întrebam dacă nu cumva mai trăise şi altă dată aceeaşi comedie, putând, astfel, să-mi argumenteze că dragostea fizică era dăunătoare şi trebuia renunţat la ea în viitor; dacă simţea astfel, ar fi trebuit s-o detest de la început, căci plăcerile ei ar fi fost într-adevăr o prefăcătorie. De aici se năşteau noi neînţelegeri, şi era inutil să încerce a mă convinge vorbindu-mi de parcuri sau vapoare: nu reuşea decât să-mi alimenteze nebunia cu noi îndoieli, mai subtile, dând naştere la noi discuţii, mai complicate.

Ceea ce mă indigna şi mai mult, în faţa presupusei înşelări, era faptul de a mă fi dat ei dintr-odată, complet, fără apărare, ca un prunc.

— Dacă vreodată voi bănui că m-ai înşelat, îi spuneam cu furie, o să te ucid ca pe un câine.

Îi răsuceam braţele şi-o priveam fix în ochi, să pot găsi un semn, o strălucire suspectă, o umbră trecătoare de ironie. Dar în astfel de situaţii se uita la mine înspăimântată, ca un copil, sau se-mbrăca în tăcere, tristă şi resemnată.

Într-o zi discuţia a fost mai violentă ca oricând şi i-am strigat în faţă că era o târfă. A rămas mută, paralizată. Apoi, încet, în linişte, a început să se-mbrace, retrasă după paravanul pentru modele. Am vrut să-i cer iertare şi i-am descoperit faţa plină de lacrimi. Nu ştiam ce să fac: i-am sărutat ochii cu toată duioşia, i-am cerut iertare în genunchi, am plâns, m-am acuzat de a fi un monstru nedrept şi răzbunător. Totul se petrecea în timp ce părea încă supărată, dar abia s-a liniştit că a şi început să surâdă. Mi s-a părut anormal să nu mai fie tristă: era firesc să se liniştească, dar îmi dădea de bănuit faptul că se înveselise atât de uşor după ce-i adresasem un astfel de cuvânt. Era firesc ca oricare femeie socotită astfel să se simtă umilită. Până şi prostituatele. Dar niciuna nu putea deveni atât de repede bine dispusă, veselă, chiar dacă ar fi fost, cât de cât, adevărată calificarea.

Scene asemănătoare se petreceau în toate zilele. Uneori terminam într-o uşoară înţelegere şi ieşeam să ne plimbăm prin Piaţa Franceză, ca doi adolescenţi îndrăgostiţi, vorbind despre pictură sau despre muzică, şi nu o dată, încet, cânta pentru mine câte ceva. Momentele acestea însă au devenit din ce în ce mai rare şi mai scurte, asemeni luminii de soare pe un cer tot mai întunecat şi mai umbrit de nori, pregătit de furtună. Îndoielile şi interogatoriile mele au început să cuprindă totul, ca nişte liane imense îmbrăţişând şi înăbuşind arborii dintr-un parc într-o plasă monstruoasă şi de nepătruns.

Interogatoriile mele, din ce în ce mai frecvente şi mai crude, se refereau la tăcerea ei, la privire, la cuvinte abia rostite, la o călătorie la fermă, la dragostea ei. O dată am întrebat-o pentru ce îşi spune „domnişoara Iribarne” şi nu „doamna Allende”. A surâs:

— Ce copil eşti! Ce importanţă are asta?

— Pentru mine are multă importanţă, i-am zis, cercetându-i privirea.

— E un obicei de familie, mi-a răspuns, încetând să mai surâdă.

— Totuşi, am insistat, când am întrebat prima oară la telefon de „domnişoara Iribarne”, femeia a şovăit o clipă până să-mi răspundă.

— Ţi s-a părut.

— Poate. Dar de ce nu m-a corectat?

Maria a început să surâdă iarăşi, parcă mai mult.

— Ţi-am spus doar că-i un obicei din familia noastră, iar femeia ştie asta. Toţi îmi spun Maria Iribarne.

— Maria Iribarne mi se pare firesc, dar mai puţin firesc mi se pare că femeia n-a fost prea surprinsă când am spus „domnişoara".

— Ah, da; n-am înţeles că asta ţi s-a părut ciudat. Da, asta nu-i ceva obişnuit şi aşa se explică şovăiala femeii.

A rămas pe gânduri ca şi când atunci ar fi descoperit acest lucru.

— Dar nu m-a corectat, am continuat eu.

— Cine? m-a întrebat ea de parcă abia s-ar fi trezit dintr-un vis.

— Femeia. Nu m-a corectat când am spus „domnişoara".

— Dar, Juan Pablo, asta nu are niciun fel de importanţă şi nu ştiu ce vrei să-mi demonstrezi.

— Că, probabil, nu era prima dată când ţi se spunea aşa. M-ar fi corectat.

A izbucnit în râs.

— Eşti fantastic, mi-a spus aproape veselă, mângâindu-mă.

Am continuat să rămân serios.

— În afară de asta, am zis eu, când mi-ai răspuns prima dată la telefon, aveai un ton neutru, aproape oficial, până ai închis uşa. Apoi mi-ai vorbit altfel, cu căldură. De ce?

— Dar, Juan Pablo, mi-a răspuns ea, cum aş fi putut să-ţi vorbesc în faţa femeii?

— Da, asta-i normal; dar ai spus: „când închid uşa îşi dau seama că nu trebuie să mă deranjeze". Această frază nu mă privea pe mine, pentru că-ţi vorbeam pentru prima oară. Şi nici pe Hunter, căci l-ai fi putut vedea oricând ai fi dorit la fermă. Mi se pare clar că trebuie să fie alte persoane care-ţi vorbesc sau îţi vorbeau. N-am dreptate?

Maria m-a privit cu tristeţe.

— În loc să mă priveşti aşa, mi-ai răspunde.

— Dar, Juan Pablo, tot ceea ce spui e o copilărie. Sigur că vorbesc şi cu alte persoane: veri, prieteni de familie, mama, şi mai ştiu eu…

— Da, însă mi se pare că pentru convorbiri cu astfel de persoane nu-i nevoie să te ascunzi.

— Şi cine-ţi dă dreptul să-mi spui că mă ascund? a răspuns

violent.

— Nu te înfuria. Chiar tu mi-ai vorbit odată de un anume Richard, care nu-ţi era nici văr, nici prieten de familie, nici mamă.

A rămas abătută.

— Sărmanul Richard, a spus ea.

— De ce sărmanul?

— Ştii bine că s-a sinucis şi că, într-un fel, o parte din vină o port eu. Îmi trimitea scrisori înspăimântătoare, dar niciodată n-am putut face ceva pentru el. Sărmanul, bietul Richard…

— Mi-ar face plăcere să-mi arăţi o astfel de scrisoare.

— Pentru ce, dacă a murit?

— Nu are importanţă; plăcerea-i aceeaşi.

— Le-am ars pe toate.

— Ai fi putut spune de la început că le-ai ars. Ai spus însă „pentru ce, dacă a murit?" Mereu aceeaşi poveste. Şi la urma urmelor, dacă ăsta-i adevărul, de ce le-ai ars? Altă dată mi-ai mărturisit că păstrezi toate scrisorile tale de dragoste. Dacă le-ai ars pe cele de la Richard, înseamnă că erau destul de compromiţătoare. Sau nu?

— Nu le-am ars pentru că erau compromiţătoare, ci pentru că erau prea triste. Mă deprimau.

— De ce te deprimau?

— Nu ştiu. Richard era un om care mă întrista. Semăna cu tine.

— L-ai iubit?

— Te rog…

— Ce mă rogi?

— Nu, Juan Pablo. Toate ideile tale…

— Nu-mi spune că-s aiurite. S-a îndrăgostit, ţi-a trimis scrisori atât de zguduitoare încât ai socotit că-i mai bine să le arzi, s-a sinucis şi-mi spui că ideile mele sunt aiurite. Pentru ce?

— Pentru că, în ciuda acestor lucruri, niciodată n-am fost îndrăgostită de el.

— Şi de ce nu?

— Nu ştiu precis. Poate că nu era genul meu.

— Ai spus că semăna cu mine.

— Pentru Dumnezeu, am spus că semăna cu tine, într-un anume fel, dar nu că-ţi era identic. Era un om incapabil să creeze ceva, distrugător, avea o inteligenţă distructivă, era un nihilist. Ceva aşa, asemănător cu tine în ceea ce ai rău.

— Perfect. Dar tot nu înţeleg necesitatea de a arde scrisorile.

— Îţi repet că le-am ars pentru că mă deprimau.

— Puteai să le păstrezi fără a le citi. Înseamnă că le-ai citit totuşi şi chiar răscitit până să le arzi. Şi dacă le reciteai înseamnă că trebuia să fi fost ceva în el care să te atragă.

— N-am spus că nu mă atrăgea.

— Ai spus că nu era genul tău.

— Doamne, dumnezeule… Nici moartea nu-i genul meu şi totuşi uneori mă atrage. Richard mă atrăgea aşa cum mă atrage moartea sau neantul. Consider că omul nu trebuie să se lase înfrânt de astfel de sentimente. De asta nu l-am vrut. Pentru asta am ars scrisorile. Când a murit, m-am decis să distrug tot ceea ce i-ar fi putut prelungi existenţa.

Părea deprimată, şi n-am izbutit să mai scot de la ea nicio vorbă despre Richard. Trebuie să spun însă că nu acest om m-a torturat cel mai mult, căci despre el aflasem destule. Ce mă neliniştea erau persoanele necunoscute, umbrele despre care n-a vorbit niciodată şi pe care le simţeam mişcându-se tăcute, pe întuneric, în viaţa ei. Cele mai rele lucruri despre Maria mi le imaginam în legătură cu aceste umbre anonime. Mă torturau, şi încă şi azi mă mai chinuie un cuvânt care i-a scăpat într-un moment de dragoste.

Din toate aceste interogatorii însă, a existat unul care a aruncat o lumină înspăimântătoare peste Maria şi dragostea ei.

Era normal ca, din moment ce se căsătorise cu Allende, cândva să fi simţit ceva pentru acest om. Această problemă, pe care am putea-o numi „problema Allende”, a fost una dintre cele ce m-au obsedat cel mai mult. Existau multe enigme pe care doream să le descifrez, dar mai ales două: îl iubise vreodată? îl iubea încă? Aceste întrebări nu puteau fi despărţite şi nici luate singure: dacă nu-l iubea pe Allende, pe cine iubea? Pe mine? Pe Hunter? Pe una dintre misterioasele umbre cu care vorbea la telefon? Sau iubea pe mai mulţi oameni în mod diferit, aşa cum se întâmplă uneori? Mai era posibil să nu iubească pe niciunul şi să ne fi spus pe rând, tuturor, diavoli sărmani, copii tonţi, că eram singurul şi că ceilalţi erau nişte biete umbre, nişte fiinţe cu care avea legături superficiale sau aparente.

Într-o zi m-am hotărât să lămuresc problema Allende. Am început prin a o întreba de ce se căsătorise cu el.

— ÎI iubeam…

— Atunci, înseamnă că nu-l mai iubeşti?

— N-am spus că am încetat de a-l mai iubi.

— Dar ai spus „îl iubeam" şi nu „îl iubesc".

— Întotdeauna faci caz de cuvinte şi despici firul în patru, a protestat Maria. Când spun că m-am căsătorit pentru că îl iubeam, n-am vrut să spun că acum nu-l iubesc.

— Ah, atunci înseamnă că-l iubeşti, am spus repede, voind parcă să-i dovedesc că minţise, prin urmare, în discuţiile de mai înainte.

A tăcut. Părea abătută.

— De ce nu răspunzi?

— Pentru că n-are rost. Acest dialog l-am mai avut şi altă dată, aproape identic.

— Nu, nu-i la fel ca cel de altă dată. Te-am întrebat dacă acum îl mai iubeşti pe Allende şi ai spus da. Mi se pare că altă dată, în port, mi-ai spus că eu eram prima fiinţă pe care ai iubit-o.

A continuat să tacă. Mă înfuria nu numai faptul că se contrazicea, ci şi că trebuia să depun un imens efort pentru a-i smulge o declaraţie oarecare.

— Ce părere ai? am continuat eu.

— Că există mai multe feluri de a te îndrăgosti şi de a iubi, a răspuns obosită. Îţi închipui că azi nu-l mai pot iubi pe Allende la fel ca înainte, când ne-am căsătorit.

— Cum adică la fel?

— La fel. Ştii destul de bine ce vreau să spun.

— Nu ştiu nimic.

— Ţi-am spus de multe ori.

— Ai spus, dar n-ai explicat nimic, niciodată.

— Explicat! a exclamat cu amărăciune. Chiar tu ai spus de mii de ori că există lucruri care nu admit explicaţii, iar acum îmi ceri să-ţi explic ceva atât de complicat. Ţi-am spus de-atâtea ori că Allende îmi este un prieten foarte apropiat, că îl iubesc ca pe un frate, că-l îngrijesc, că am o mare duioşie pentru el, o mare admiraţie pentru seninătatea spiritului său, că mi se pare superior mie în toate şi că alături de el mă simt meschină şi vinovată. Cum poţi să-ţi închipui atunci că nu-l mai iubesc?

— Nu sunt eu cel care am spus că nu-l mai iubeşti. Tu însăţi mi-ai spus că acum nu mai e acelaşi lucru ca mai înainte, când te-ai căsătorit. Poate vrei să-nţeleg că atunci când te-ai căsătorit cu el, îl iubeai aşa cum mă iubeşti pe mine acum. Pe de altă parte, acum câteva

zile, în port, mi-ai spus că eu eram prima fiinţă pe care ai iubit-o cu adevărat.

M-a privit cu tristeţe.

— Bine, să lăsăm asta, am continuat eu. Să revenim la Allende. Spui că îl iubeşti ca pe un frate. Aş vrea să-mi răspunzi la o singură întrebare: te mai culci cu el?

S-a întristat mai mult. A tăcut un moment, iar apoi m-a întrebat îndurerată:

— Trebuie neapărat să răspund şi la asta?

— Neapărat. E absolut necesar, i-am spus cu asprime.

— Mi se pare oribil să-mi pui astfel de întrebări.

— E foarte simplu: poţi spune da sau nu.

— Răspunsul nu-i atât de simplu: pot să o fac şi de fapt să n-o fac cu adevărat.

— Perfect, am conchis cu răceală. Asta înseamnă că da.

— Foarte bine: da.

— Atunci îl doreşti.

Am spus asta observându-i foarte atent ochii. Cu intenţie rea, bineînţeles; era cel mai potrivit prilej să pot obţine o serie de concluzii. Nu că aş fi crezut că-l doreşte într-adevăr (cu toate că şi asta era posibil, dat fiind temperamentul Mariei), ci pentru că voiam să clarific această „dragoste de soră". Maria, aşa cum mă aşteptasem, întârzia să răspundă. Sunt sigur că se gândea la cuvinte. La sfârşit a spus:

— Am spus că mă culc cu el, nu că-l doresc.

— Ah, am exclamat victorios. Înseamnă că te culci cu el fără să-l doreşti, dar făcându-l să creadă că-l doreşti.

Era dezorientată. Lacrimile începuseră să-i curgă brusc pe obraz. Privirea îi era de sticlă pisată.

— N-am spus asta, a murmurat ea.

— Dar e evident, am continuat neiertător, căci dacă i-ai arăta că nu simţi nimic, că nu-l doreşti, dacă i-ai arăta că trăieşti cu el din sacrificiu pentru sentimentele lui, din admiraţie pentru spiritul lui superior etc, Allende nu s-ar mai culca niciodată cu tine. Altfel spus: faptul că încă te mai culci cu el dovedeşte că eşti capabilă să-l înşeli nu numai în ceea ce priveşte sentimentele, ci chiar senzaţiile. Şi că eşti capabilă de o imitaţie perfectă a plăcerilor.

Maria plângea în tăcere şi privea în pământ.

— Nu ştiam că eşti atât de crud, a spus în cele din urmă.

— Să lăsăm consideraţiile de formă: mă interesează fondul. Şi fondul e că ai fost capabilă să-ţi înşeli soţul ani de zile, nu numai în sentimente, ci şi în senzaţii. Concluzia poate avea un adaos: de ce n-ai putea să mă înşeli şi pe mine? Acum sper că-nţelegi de ce am vrut de la început să ştiu adevărul despre senzaţiile tale. Mi-amintesc mereu că tatăl Desdemonei i-a spus lui Othello că o femeie care şi-a înşelat tatăl poate să-şi înşele şi soţul. Şi mie niciodată nu mi-a ieşit din cap faptul că ani de zile l-ai înşelat pe Allende.

Pentru o clipă, am simţit nevoia să fiu crud până la capăt şi, cu toate că îmi dădeam seama de vulgaritatea şi tâmpenia mea, am adăugat:

— Să înşeli un orb.

Înainte de a fi pronunţat aceste cuvinte, am început să regret: dinăuntrul celui care dorea să le spună şi să încerce o satisfacţie perversă, o fiinţă mai pură şi mai duioasă se pregătea să se opună în cazul când cruzimea frazei ar fi avut efectul scontat şi să ia apărarea Mariei în faţa vorbelor stupide şi inutile (ce puteam oare să obţin prin asta?). Astfel că, înainte de a le da drumul, cel dinăuntrul meu le ascultase cu stupoare, convins că nu puteau fi rostite. Iar în momentul când mi se desprindeau de pe buze, acesta pusese deja stăpânire pe conştiinţa şi voinţa mea, gata să izbucnească şi să mă împiedice să spun toată fraza. Şi-abia o terminasem (reuşisem s-o termin), că acesta era stăpân în întregime pe mine şi-mi poruncea să-i cer iertare, să mă umilesc în faţa Mariei, să-mi recunosc bădărănia şi cruzimea. De câte ori nu reuşise această blestemată dedublare a conştiinţei mele să mă învinovăţească de fapte înspăimântătoare! În timp ce o parte mă obliga să iau atitudine cinstită, cealaltă denunţa frauda, ipocrizia şi falsa generozitate; în timp ce una mă îndemna să insult un om, cealaltă se îndurera pentru el şi mă acuza de ceea ce acuzam eu însumi la alţii; în timp ce una mă făcea să recunosc frumuseţea lumii, cealaltă îmi arăta părţile rele, trecătorul, ridicolul fericirii. În sfârşit, era în toate felurile târziu să mai pot închide rana din inima Mariei (şi asta mi-o spunea, de departe, cu cinism, celălalt eu, ascuns undeva, într-un fel de peşteră murdară a sufletului); era iremediabil târziu: Maria a tăcut, obosită, în timp ce privirile ei (ce bine le cunoşteam!) ridicau în grabă puntea pe care sufletele noastre trecuseră adesea de la unul la altul: erau privirile aspre ale unor ochi de nepătruns.

De astă dată mi-a venit în gând ideea că această punte se

ridicase pentru totdeauna, şi de atâta disperare n-am şovăit în a mă supune celor mai mari umilinţe: să-i sărut picioarele, spre exemplu. N-am reuşit însă decât să-i îmblânzesc puţin ochii, să mă privească tăcută, cu milă. Dar cu milă; numai cu milă.

În timp ce părăsea atelierul asigurându-mă că nu mă urăşte, eu alunecam într-o anulare totală a voinţei. Am rămas pustiu, în mijlocul atelierului, privind ca un tâmpit într-un punct fix. Până ce mi-am dat seama că aveam de făcut o serie de lucruri.

Am alergat după ea, dar nu se vedea pe nicio stradă. Am luat un taxi şi m-am dus spre casa ei, bănuind că nu plecase direct şi că aş fi putut să-i aţin calea. Am aşteptat, în zadar, mai mult de o oră. Am căutat-o la telefon dintr-o cofetărie apropiată: mi s-a spus că nu s-a întors de la patru (când venise la mine). Am continuat să aştept. Câteva ceasuri. Şi-am căutat-o din nou la telefon: mi s-a spus că nu va veni acasă până noaptea, târziu.

Disperat, am început s-o caut peste tot, prin locurile pe unde ne întâlniserăm sau ne plimbaserăm de obicei: Recoletos, Bulevardul Centenario, Piaţa Franceză, Portul Nou. N-am întâlnit-o pe niciunde şi mi-am dat seama că se putea plimba peste tot, dar în niciun caz prin locurile care i-ar fi putut aminti cele mai plăcute clipe petrecute împreună. M-am dus din nou până la ea acasă, dar era târziu şi, probabil, intrase. Şi-am telefonat iarăşi: da, se întorsese; mi s-a spus însă că s-a culcat şi ar fi imposibil să-mi poată vorbi. Mi-am spus, totuşi, numele.

Puntea se prăbuşise.

M-am întors acasă cu senzaţia de absolută singurătate.

De obicei, această senzaţie de a te simţi singur pe lume îmi pare amestecată cu un sentiment orgolios de superioritate: dispreţuiesc oamenii, îi văd murdari, urâţi, incapabili, lacomi, vulgari, meschini; singurătatea mea nu mă înspăimântă, e aproape olimpică.

Acum însă, ca şi în alte daţi, eram singur datorită răutăţii mele, faptelor mele murdare. Şi-n astfel de cazuri simt că lumea-i urâtă, îmi dau însă seama că şi eu fac parte din ea; şi mă cuprinde furia anulării, mă las mângâiat de tentaţia sinuciderii, mă îmbăt, caut prostituatele. Şi gust o anume satisfacţie dovedindu-mi mie însumi josnicia mea; verificând că nu sunt mai prejos de monştrii murdari ce mă-nconjoară.

Şi-n noaptea aceea m-am îmbătat într-o bodegă ordinară. Intram în momentele cele mai rele ale beţiei când am simţit o scârbă

atât de mare pentru femeia de lângă mine şi pentru marinarii care mă înconjurau, încât n-am mai putut sta pe loc şi-am ţâşnit în stradă. Am luat-o pe Viamonte şi-am coborât până la chei. M-am aşezat jos şi-am plâns. Dedesubt, apa murdară mă chema parcă în fiecare clipă: de ce să sufăr? Sinuciderea cucereşte prin uşurinţa anulării: într-o secundă tot acest univers absurd se prăbuşeşte ca un uriaş simulacru, ca şi când soliditatea zgârie-norilor lui, a blindajelor lui, a tancurilor lui, a închisorilor lui n-ar fi decât o fantasmagorie, la fel de solidă ca zgârie-norii, blindajele, tancurile şi închisorile dintr-un vis urât.

În lumina acestei judecăţi, viaţa apare ca un lung coşmar, din care omul se poate elibera prin moarte, adică printr-un fel de trezire. Trezire la ce? Această nehotărâre de a mă încredinţa neantului absolut şi etern m-a oprit întotdeauna din planurile mele de sinucidere. În ciuda tuturor, omul se simte atât de legat de ceea ce se află în preajma lui, încât în cele din urmă preferă să îndure imperfecţiunea şi durerea pricinuită de josnicia lumii decât să anuleze fantasmagoria printr-un act de voinţă proprie. Tot aşa se explică şi faptul că atunci când ne apropiem de acea margine a disperării care precedă sinuciderea, după ce am epuizat inventarul a tot ceea ce e rău şi-am ajuns şi la punctul unde acest rău e de nesuportat, un act oarecare de bunătate, cât de mic ar fi, capătă o valoare exagerat de mare şi sfârşim prin a ne agăţa de el cu disperarea cu care ne-am agăţa, deasupra unei prăpăstii fără fund, de un fir de iarbă.

Când m-am hotărât să plec acasă începea să se lumineze de ziuă. Nu mai ştiu cum, dar, în ciuda acestei hotărâri (de care-mi amintesc perfect), m-am trezit în faţa casei lui Allende. Partea ciudată e că nu-mi amintesc faptele imediat anterioare. Mă văd şezând pe chei, privind apa murdară şi gândind: „trebuie să merg să mă culc", iar apoi mă văd în faţa casei lui Allende privind către etajul cinci. De ce priveam? Era absurd să-mi închipui că aş fi putut vedea pe cineva la ora aceea. Am stat mult aşa, dezorientat, până ce mi-a venit o idee: am coborât până în bulevard, am căutat o cafenea şi am dat telefon. Am făcut-o fără să mă gândesc ce aş fi putut spune că să motiveze un telefon la o oră atât de nepotrivită. Când mi s-a răspuns, după ce sunasem vreo cinci minute, am rămas paralizat, fără să deschid gura. Am pus receptorul în furcă şi, îngrozit, am ieşit în stradă mergând la întâmplare. Şi m-am pomenit din nou în cafenea. Ca să nu atrag atenţia celor din jur, am cerut un rachiu şi, în timp ce-l beam, mi-am propus să mă întorc acasă.

După un timp (destul de îndelungat) am ajuns, în sfârşit, în atelier. M-am prăbuşit, îmbrăcat, în pat, şi-am adormit.

M-am deşteptat încercând să strig şi m-am pomenit în mijlocul atelierului. Visasem că trebuia să mergem, mai mulţi, într-o vizită la cineva care ne invitase acasă. Am ajuns la casa acestuia, o casă ca oricare alta pe din afară, şi-am intrat. Intrând, mi-am dat seama însă că nu era aşa, că era o casă deosebită de celelalte. Stăpânul mi se adresa:

— Vă aşteptam.

Am intuit că-i vorba de-o cursă, şi-am vrut să fug. Am vrut, dar era târziu: trupul meu nu-mi mai da ascultare. M-am resemnat simţind că trebuia să asist la ceea ce avea să urmeze, ca şi când totul ar fi fost străin de persoana mea. Omul acela a început să mă transforme într-o pasăre, într-o pasăre de mărimea omului. A-nceput de la picioare: am văzut cum începeau să se schimbe în nişte gheare de cocoş sau ceva asemănător. Apoi a continuat cu celelalte părţi, în sus, cum urcă apa. Singura mea nădejde erau prietenii, care, inexplicabil, nu veniseră încă. Când au venit însă s-a petrecut un lucru groaznic: nu observaseră transformarea mea. Mă tratau ca de obicei, ceea ce însemna că mă vedeau ca de obicei. Gândindu-mă că vraciul îi fermecase să mă vadă ca pe cel dintotdeauna, ca pe cineva normal, m-am hotărât să le spun ce s-a petrecut. Cu toate că intenţia mea era să le spun totul în linişte, să nu-mi înrăutăţesc şi mai mult situaţia, înfuriindu-l pe vraci cu vreun gest violent (ceea ce l-ar fi putut determina să-mi facă un rău mai mare), am început să le povestesc totul strigând. Şi-atunci am constatat două lucruri înspăimântătoare: fraza pe care dorisem s-o rostesc a ieşit schimbată într-un cotcodăcit aspru, ca un şuierat disperat şi straniu, poate prin ceea ce avea omenesc în el; şi mai rău decât atât e că prietenii mei n-au auzit acest şuierat, aşa cum nu observaseră nici corpul meu de pasăre uriaşă; dimpotrivă, păreau să audă vocea mea dintotdeauna, spunând lucruri obişnuite, căci în niciun moment nu s-au arătat surprinşi. Am tăcut înspăimântat. Stăpânul casei m-a privit cu o lumină sarcastică în ochi, imperceptibilă, dar observată de mine. Şi-atunci am înţeles că nimeni, niciodată nu va şti că am fost transformat în pasăre. Eram pierdut pentru totdeauna, şi duceam secretul cu mine în mormânt.

Cum spuneam, când m-am deşteptat stăteam în picioare în mijlocul atelierului scăldat într-o sudoare de gheaţă.

Am privit ceasul: era zece dimineaţa. M-am dus la telefon. Mi s-a

spus că plecase la fermă. M-am simțit distrus. Mult timp am rămas în pat, fără să mă hotărăsc pentru nimic, până ce m-am gândit să-i trimit o scrisoare. Nu-mi amintesc exact cuvintele pe care le conţinea, pentru că era foarte lungă, dar știu că-i spuneam să mă ierte; că nu meritam dragostea ei, că eram un decăzut, o ființă josnică, un condamnat să mor în singurătatea cea mai desăvârșită.

Au trecut multe zile fără să primesc niciun răspuns. I-am trimis a doua scrisoare, apoi a treia și-a patra, spunând mereu același lucru, de fiecare dată mai dezolat, în ultima m-am hotărât să-i spun tot ce făcusem din noaptea când s-a produs despărțirea noastră. N-am ascuns nimic, nici chiar tentația de sinucidere. Mi-a fost ruşine să folosesc acest fapt ca pe o armă, dar l-am folosit. Mărturisesc că în timp ce-i descriam toate actele de decădere și frica mea de singurătate din noaptea aceea, stând în fața casei din Posadas, mi se făcea milă de mine și chiar am plâns. Eram aproape sigur că Maria va încerca o stare asemănătoare citindu-mi scrisoarea pe care am pus-o recomandată, eram chiar foarte optimist.

Întors de la poștă, am găsit o scrisoare plină de duioșie de la Maria. Am simțit că ceva din dragostea noastră începe să renască, dacă nu în formele ei de început, cel puțin foarte apropiate.

Dorea să mă duc la fermă. Am pregătit îndată o valiză, cutia cu vopsele, și-am alergat ca un nebun la Gara Constitucion.

Gara Allende era mai degrabă o haltă de țară, cu câțiva țărani, un impiegat cu mâneci suflecate, o cabrioletă și câteva bidoane de lapte.

M-au neliniștit două lucruri: absența Mariei și prezența unui șofer.

Abia coborâsem din tren, și-acesta s-a apropiat de mine întrebându-mă:

— Sunteți domnul Castel?

— Nu, i-am răspuns cu seninătate. Nu sunt domnul Castel.

Imediat însă m-am gândit că o să fie destul de obositor să aștept trenul pentru întoarcere; putea întârzia o jumătate de zi sau aproape. Și mi-am mărturisit identitatea.

— Da, i-am spus, la puțină vreme, sunt domnul Castel. Șoferul m-a privit mirat.

— Poftim, i-am zis, dându-i valiza și cutia de vopsele. Ne-am îndreptat spre automobil.

— Doamna Maria s-a simțit puțin rău, mi-a explicat el.

„Puţin rău", am gândit eu. Ce bine cunoşteam toate aceste subterfugii! Şi din nou mi-a venit ideea să mă întorc la Buenos Aires, dar de data aceasta, în afară de aşteptarea trenului, mai intervenea ceva: necesitatea de a-l convinge pe şofer că nu eram, în realitate, Castel, sau necesitatea de a-l convinge că, dacă eram totuşi Castel, nu eram nebun. Am analizat diferitele posibilităţi, ajungând la concluzia că, oricum, îmi va fi foarte greu. Şi m-am lăsat mai mult târât până la fermă. În definitiv, ce s-ar întâmpla, oare, dacă m-aş întoarce? Ceea ce se mai întâmplase şi altă dată, de multe ori: aş fi rămas cu furia mea, sporită de faptul că nu mi-o puteam descărca asupra Mariei, aş fi suferit mult că n-o pot vedea, n-aş fi putut lucra; şi toate astea de dragul unei posibile supărări provocate Mariei. Spun posibile, pentru că n-am putut verifica niciodată dacă astfel de atitudini o supărau cu adevărat.

Hunter semăna puţin cu Allende (mi se pare că am spus că erau veri); era înalt, brunet, uscăţiv; dar privirile-i erau lunecoase. „Omul ăsta-i un trândav şi un ipocrit", am gândit eu. Şi m-am înveselit (sau cel puţin, aşa am crezut).

M-a primit cu o politeţe suspectă de ironie şi m-a prezentat unei femei slabe care fuma cu un ţigaret lung. Avea un accent parizian, o chema Mimi Allende, era perversă şi mioapă.

Dar unde naiba s-o fi ascuns Maria? Se simţea într-adevăr rău? Eram atât de îngrijorat, încât uitasem de cei din juru-mi. Amintindu-mi unde mă aflu, m-am întors brusc către Hunter pentru a-l controla. E o metodă care dă rezultate excelente cu indivizi de acest fel.

Hunter mă privea atent, încercând să-şi ascundă ironia din privire.

— Maria s-a simţit puţin rău şi s-a dus să se odihnească, mi-a spus el, dar cred c-o să coboare îndată.

M-am blestemat în sinea mea pentru idee, silindu-mă să mă gândesc la altceva: cu astfel de oameni trebuie să fii mereu în gardă; în plus, eram ferm hotărât să cunosc din discuţiile, reacţiile şi sentimentele lor o parte din felul lor de a gândi: totul îmi era de mare folos pentru a şti ce să cred despre Maria. Am început deci să ascult şi să văd, străduindu-mă s-o fac cât mai bine, cu cea mai perfectă bună dispoziţie. Mă înveselea ipocrizia lui Hunter şi a femeii uscăţive de lângă el, dar eram încă destul de abătut.

— Sunteţi pictor, mi s-a adresat mioapa, privindu-mă cu ochii pe

jumătate închişi, ca şi când s-ar fi ferit să nu-i arunce vântul ţărână în ei. Gestul însă, datorat încercării ei de a diminua miopia fără ajutorul ochelarilor (de parcă ar fi putut fi mai urâtă cu ochelari), îi sporea aerul de insolenţă şi ipocrizie:

— Da, doamnă, i-am răspuns furios. Eram sigur că-i domnişoară.

— Castel e un pictor renumit, a spus Hunter. Apoi a adăugat o serie de idioţenii sub formă de laudă, repetând tâmpeniile cu care criticii mă onorau la fiecare nouă expoziţie: „solid" etc. Nu pot să neg că repetând aceste locuri comune dovedea un anume simţ al umorului. Mimi mă privea cu ochii întredeschişi şi asta m-a înfuriat, gândindu-mă că ar putea vorbi rău de mine. N-o cunoşteam încă.

— Ce pictori preferaţi? m-a întrebat ea, de parcă m-ar fi supus unui examen.

Adică nu, acum când îmi amintesc bine, asta m-a întrebat mai târziu. Căci de îndată ce fusesem prezentat acestei femei, în grădină, lângă o măsuţă pregătită pentru ceai, Hunter m-a invitat în casă, să-mi arate camera pe care mi-o pregătiseră. În timp ce urcam (casa avea două etaje), mi-a explicat că, în afară de mici îmbunătăţiri, era la fel ca în timpul bunicului său, cel care o moştenise la rându-i de la tatăl lui. „Şi ce mă priveşte?" gândeam eu. Era evident că tipul dorea să pară politicos şi amabil, deşi nu ştiu cu ce scop. În timp ce spunea ceva despre un ceas de soare sau de ceva cu soare, mă gândeam că Maria stătea, probabil, într-una din camerele de sus. Poate că datorită felului în care priveam totul, Hunter mi-a spus:

— Aici sunt câteva dormitoare. Casa-i cât se poate de comodă, deşi e construită într-un stil destul de aiurit.

Mi-am amintit că Hunter era arhitect. Rămânea de văzut ce înţelegea el prin construcţii neaiurite.

— Acesta-i vechiul dormitor al bunicului. Acum îl ocup eu, mi-a explicat el, arătându-mi uşa din mijloc, în faţa scărilor. Apoi mi-a deschis uşa dormitorului vecin.

— Acesta-i al dumneavoastră, mi-a zis.

M-a lăsat singur înăuntru şi mi-a spus că mă aşteaptă jos, la ceai. Inima a început să-mi bată cu putere gândindu-mă că Maria ar fi putut să se afle în oricare din aceste dormitoare, poate chiar alături. Rămas în mijlocul camerei, nu ştiam ce să fac. Mi-a venit o idee: m-am apropiat de peretele care mă despărţea de celălalt dormitor (nu de cel al lui Hunter). Şi-am bătut uşor cu pumnul. Am aşteptat să mi se

răspundă, dar fără rezultat. Am ieşit pe coridor, m-am uitat să nu fie nimeni şi, apropiindu-mă de uşă, am ridicat pumnul să lovesc cu putere. N-am avut curaj şi m-am întors aproape în fugă în camera mea. Apoi m-am hotărât să cobor. Eram dezorientat.

Abia acum m-a întrebat scofâlcita de Mimi ce pictori preferam. I-am spus la întâmplare câteva nume: Van Gogh, El Greco. M-a privit ironic şi-a spus ca pentru ea:

— *Tiens*! apoi a adăugat:

— Nu-mi plac oamenii mari. Crede-mă, a continuat ea, adresându-se de data aceasta lui Hunter, indivizii de felul lui Michelangelo sau El Greco mă plictisesc. Sunt atât de agresive măreţia şi dramatismul! Nu crezi că-i vorba chiar de o proastă educaţie? Consider că artistul ar trebui să-şi impună obligaţia de a nu atrage niciodată atenţia asupra sa. Mă indignează excesele de dramatism şi originalitate. A fi original înseamnă, într-un anumit fel, a dovedi mediocritatea celorlalţi, ceea ce mi se pare un lucru de gust îndoielnic. Cred că dacă eu aş fi pictat sau aş fi scris, aş fi făcut-o în aşa fel încât să nu atragă atenţia nicio clipă.

— Nu mă-ndoiesc, a rostit Hunter cu răutate. Şi apoi a adăugat:

— Sunt sigur că nu ţi-ar plăcea să scrii, de exemplu, *Fraţii Karamazov.*

— *Quelle horreur!* a exclamat Mimi, ridicându-şi ochii spre cer. După aceea şi-a continuat gândul:

— Toţi se consideră *nouveaux-riches* ai conştiinţei, chiar acest *moine,* cum îi spune… Zozime.

— De ce nu-i spui Zosimo, Mimi? Asta dacă nu te hotărăşti s-o spui în ruseşte.

— Iar începi cu prostiile tale puriste. Ştii foarte bine că numele ruseşti se pot pronunţa în mai multe feluri. Cum spunea eroul acela dintr-o farsă: „Tolstoi sau Tolstua, în amândouă felurile se poate şi trebuie să se spună”.

— Acesta-i probabil motivul, a intervenit Hunter, pentru care, într-o traducere spaniolă (direct din ruseşte, după cum menţionează editura), pe care am citit-o de curând, Tolstoi e scris cu diereză pe i.

— Vai, mă încântă lucrurile astea, a spus Mimi. Am citit odată, în franceză, o carte a lui Cehov în care găseai de exemplu un cuvânt ca *ichvochnik* (sau aşa ceva) însoţit de o trimitere în josul paginii. Căutai să vezi ce înseamnă şi găseai, să presupunem, *porteur.* Şi-atunci de ce

nu transcriu în ruseşte şi cuvinte ca *malgre* sau *avânt?* Nu ţi se pare că am dreptate? îţi mărturisesc că traducerile mă încântă, mai ales când e vorba de romane ruseşti. Dumneata ai putea suporta un roman rusesc?

Această ultimă întrebare mi-o adresase, pe nepregătite, dar n-a aşteptat să-i răspund, ci a continuat să vorbească privindu-l pe Hunter:

— Închipuieşte-ţi că nu am putut termina de citit niciodată un roman rusesc. Sunt scrise cu atâta migală… Apar mii de personaje şi la sfârşit îţi dai seama că nu sunt decât patru sau cinci. Bineînţeles însă că abia te obişnuieşti cu unul, Alexandru, să zicem, şi după aceea vezi că îl cheamă Saşa şi apoi Saşka şi-apoi Saşenka, pentru ca imediat să-i descoperi un nume grandios ca Alexandr Alexandrovici Bunin, iar mai târziu mult mai simplu: numai Alexandr Alexandrovici. Abia te-ai orientat bine că din nou i-ai pierdut urma şi trebuie s-o iei de la capăt. Şi ai senzaţia că nu sfârşeşti niciodată: fiecare personaj pare o familie. Să nu cumva să-mi spui că pe tine nu te plictisesc.

— Îţi repet din nou, Mimi, că n-ai niciun motiv să pronunţi numele astea ruseşti în franceză. De ce în loc de Tehekov nu pronunţi Cehov, ceea ce-mi pare mai apropiat de original?

— Te rog, Luisito, i-a spus Mimi, nu mă mai agasa. Când ai să înveţi să nu mai faci paradă de deşteptăciune? Eşti atât de categoric, atât de *epuisant…* Nu vi se pare? a conchis ea, adresându-mi-se.

— Da, i-am spus fără să-nţeleg ce voia. Hunter m-a privit cu ironie.

Eram înfiorător de trist. Şi se mai spune că nu sunt răbdător. Mă minunez şi azi cum de am putut asculta atent toate aceste idioţenii şi mai ales cum le-am putut reţine cu atâta precizie. E ciudat însă că în timp ce le auzeam încercam să mă înveselesc spunându-mi: „oamenii ăştia sunt nişte inculţi, nişte superficiali. Ei nu-i pot crea Mariei decât sentimentul singurătăţii. ASTFEL DE OAMENI NU-MI POT FACE FAŢĂ”. Şi totuşi nu mă puteam bucura. În adâncul fiinţei mele, cineva-mi şoptea să fiu trist. Şi pentru că nu înţelegeam de ce, mă enervam, din ce în ce mai indispus; cu toate că mă străduiam să fiu calm, promiţându-mi că voi analiza acest fenomen când voi fi singur. M-am gândit că poate cauza tristeţii era lipsa Mariei; asta mă înfuria însă, nu mă întrista. Nu era asta.

Discuţia continua, pe tema romanelor poliţiste: Mimi îl întreba pe Hunter dacă citise cumva *Cercul al şaptelea.*

— Ce importanţă are? a răspuns Hunter. Toate romanele

poliţiste mi se par la fel. Unul pe an îmi e de-ajuns. Dar unul pe săptămână dovedeşte lipsă de imaginaţie.

Mimi s-a indignat. Vreau să zic a încercat să pară indignată.

— Nu spune prostii, i-a spus ea lui Hunter. E singurul gen de roman pe care-l mai pot citi. Mă încântă. Totul e atât de complicat, iar detectivii sunt extraordinari şi cunosc de toate: arta de epocă Ming, grafologia, teoria lui Einstein, baseball, arheologia, chiromanţia, economia politică, chiar şi statistica privind creşterea iepurilor în India. Şi-apoi sunt atât de infailibili, că-ţi plac. N-am dreptate? m-a întrebat ea pentru a doua oară. Mi s-a adresat atât de neaşteptat, încât nici n-am ştiut ce să răspund.

— Da, e adevărat, am bâiguit eu pentru a spune ceva. Şi din nou Hunter m-a privit cu ironie.

— Îi voi spune lui Martincito că romanele poliţistete, plictisesc, a continuat Mimi privindu-l pe Hunter cu severitate.

— N-am spus că mă plictisesc: am spus că toate mi se par la fel.

— Oricum, tot am să i-o spun lui Martincito. Cel puţin bine că nu toată lumea seamănă cu tine. Domnului Castel, de pildă, îi plac, nu-i aşa?

— Mie? am întrebat îngrozit.

— Sigur că da, a continuat Mimi, fără să aştepte răspunsul întreg şi privindu-l din nou pe Hunter, căci dacă toată lumea ar fi la fel de savantă ca tine, nu s-ar mai putea trăi. Sunt sigură că trebuie să ai o întreagă teorie despre romanul poliţist.

— Exact, încuviinţă Hunter, surâzând.

— Nu-ţi spuneam eu? a reluat ea, cu asprime, întorcându-se din nou către mine ca şi când ar fi vrut să mă ia drept martor. Te cunosc, doar. Nu ai niciun scrupul când e vorba să străluceşti. Ştiu, de exemplu, că arzi de nerăbdare să-ţi expui punctul de vedere.

Şi-ntr-adevăr, Hunter nu s-a lăsat rugat.

— Teoria mea, a început el, este următoarea: pentru secolul douăzeci, romanul poliţist reprezintă ceea ce reprezintă romanul cavaleresc pentru epoca lui Cervantes. Mai mult: cred că şi azi se poate face ceva asemănător lui *Don Quijote:* o satiră a romanului poliţist, închipuieşte-ţi un individ care şi-a petrecut toată viaţa citind romane poliţiste şi care a ajuns chiar la nebunia de a crede că lumea funcţionează ca în romanele lui Nicholas Blake sau Ellery Queen. Mai închipuieşte-ţi că acest om sfârşeşte prin a căuta şi descoperi crime,

purtându-se în viaţa de toate zilele ca un detectiv din romanele citite. Cred că ar ieşi ceva foarte amuzant, tragic, simbolic, satiric şi frumos.

— Şi de ce nu-ncerci? l-a întrebat Mimi în bătaie de joc.

— Din două motive: nu sunt Cervantes şi sunt foarte leneş.

— Mi se pare că ajunge numai primul motiv, a apreciat Mimi. Şi-apoi, spre disperarea mea, mi s-a adresat iarăşi mie:

— Acest om, mi-a spus arătându-mi-l pe Hunter cu ţigaretul, e împotriva romanelor poliţiste pentru că-i incapabil să scrie şi el măcar unul, chiar dacă ar fi cel mai prost din toate câte există.

— Dă-mi o ţigară, i s-a adresat Hunter verişoarei sale.

A tras câteva fumuri şi a intervenit.

— Nu ştiu când ai să renunţi să fii atât de exagerată. În primul rând, eu n-am spus că sunt împotriva romanelor poliţiste: am spus doar că s-ar putea scrie ceva asemănător cu *Don Quijote,* un Don Quijote al zilelor noastre. În al doilea rând, te înşeli în ceea ce priveşte totala mea incapacitate în acest domeniu. Odată am găsit o idee foarte interesantă pentru un roman poliţist.

— *Fără glumă!* s-a mulţumit Mimi să rostească.

— Nu, nu. Te-asigur că-i adevărat. Închipuieşte-ţi: un bărbat are mamă, nevastă şi copil. Într-o noapte mama sa este ucisă în mod misterios. Cercetările poliţiei nu duc la niciun rezultat. După un timp e ucisă şi nevasta; crima se repetă. Şi, în sfârşit, e ucis şi copilul. Bărbatul e în pragul nebuniei, pentru că îi iubea pe toţi, mai ales pe copil. Disperat, se hotărăşte să cerceteze totul pe cont propriu. Pe baza metodelor deductive, inductive, analitice, sintetice etc. folosite de acest roman, ajunge la concluzia că ucigaşul trebuie să comită a patra crimă în ziua cutare, la ora cutare, în locul cutare. Concluzia sa e că de data aceasta asasinul îl va ucide pe el. Şi-n ziua când trebuie să se petreacă acest fapt se duce la locul respectiv şi aşteaptă ucigaşul. Acesta însă nu vine. Îşi analizează din nou deducţiile: o fi greşit locul; dar nu, locul era bine stabilit; poate că a greşit ora; nu, nici ora n-a greşit-o. Şi concluzia este înfiorătoare: asasinul se află aici. Altfel spus: *asasinul era chiar el;* a comis celelalte crime în inconştienţă totală. Detectivul şi asasinul sunt una şi aceeaşi persoană.

— Destul de original pentru gustul meu, a spus Mimi. Şi cum se termină? spuneai că trebuia să aibă loc un al patrulea asasinat.

— Evident, a spus Hunter, cu dezinteres: individul se sinucide. Mai rămâne de stabilit dacă se sinucide din remuşcare sau dacă

asasinul îl ucide pe detectiv în mod vulgar. Nu-ţi place?

— Mă amuză. Dar una e să povesteşti şi alta să scrii.

— Într-adevăr, a exclamat Hunter cu un aer liniştit. Apoi femeia a început să discute despre un chiromantolog pe care-l cunoscuse la Mar del Plata şi despre o doamnă profet. Hunter a izbucnit în râs; iar Mimi s-a înfuriat.

— Închipuieşte-ţi că-i ceva serios. Soţul ei e profesor la politehnică.

Au continuat să vorbească despre telepatie, iar eu eram tot mai deznădăjduit pentru că Maria nu mai sosea. Când am încercat să-i ascult din nou, vorbeau despre viaţa peonilor.

— Adevărul e, îşi dădea Mimi cu părerea, folosindu-se de ţigaret ca de bagheta unui dirijor pentru a fi mai convingătoare, că nu mai vor să muncească.

Inexplicabila mea tristeţe avea să se risipească dintr-odată, spre sfârşitul discuţiilor, când pe neaşteptate mi-a venit o idee: Mimi sosise probabil în ultimul moment, şi, pentru a nu fi nevoită să asculte părerile acesteia şi pe cele ale lui Hunter (le ascultase, probabil, altă dată, până la exasperare), Maria nu voia să coboare. Şi-acum, când mă gândesc bine, îmi dau seama că, de fapt, n-am intuit acest lucru în mod iraţional, ci datorită unor cuvinte pe care mi le spusese şoferul, pe când ne îndreptam spre fermă, şi cărora nu le dădusem nicio atenţie; ceva în legătură cu o verişoară a lui Hunter care tocmai venise de la Mar del Plata, pentru a lua ceaiul cu el. Era clar, deci: disperată din cauza sosirii neprevăzute a acestei femei, Maria se închisese în dormitorul ei, pretextând că se simte rău; era evident că nu putea suporta astfel de oameni. Simţind cum îmi dispare tristeţea datorită acestei înţelegeri a lucrurilor, am dedus şi cauza acestei tristeţi. Când sosisem la fermă, îmi dădusem seama că Hunter şi Mimi sunt nişte ipocriţi şi nişte superficiali, partea cea mai formală a sufletului meu se luminase, căci aşa stând lucrurile Hunter nu putea să-mi fie rival. Dar în adâncul meu eram tot trist, gândindu-mă (mai exact, simţind) că şi Maria făcea parte din acest cerc şi că, într-un fel, ar fi putut să aibă unele trăsături comune.

Când ne-am ridicat de la masă şi ne-am început plimbarea prin parc, am zărit-o pe Maria apropiindu-se de noi; ipotezele erau confirmate: aşteptase acest moment pentru a ni se alătura, evitând astfel o conversaţie absurdă.

Ori de câte ori Maria se apropia de mine, când eram cu altcineva în preajmă, mă gândeam: „Între această fiinţă minunată şi mine există o legătură secretă", iar când îmi analizam sentimentele, mă convingeam că îmi era tot mai necesară (ca cineva găsit într-o insulă pustie), pentru ca mai apoi, de îndată ce frica de singurătate dispărea, să nu-mi mai încap în mine de mândrie. În această a doua ipostază a iubirii mele începuseră să apară mii de dificultăţi. Ca atunci când cineva e gata să moară de foame şi-ar mânca orice, fără mofturi, pentru ca imediat ce şi-a astâmpărat cât de cât foamea să caute cusururi pentru a-şi exprima nemulţumirea. Am văzut în ultimii ani emigranţi care, la sosire, se umileau, acceptând cu bucurie să facă muncile cele mai înjositoare pentru a putea trăi; e ciudat însă să vezi pe cineva căruia nu-i e de ajuns că a scăpat de tortură şi moarte: abia pune piciorul bine pe mal, că orgoliul, vanitatea, mândria, sentimentele care păreau să fi dispărut pentru totdeauna reapar ca nişte animale hăituite, mai puternice şi mai îndârjite ca oricând. Şi nu de puţine ori, în astfel de cazuri, se întâmplă să asişti la acte de ingratitudine.

Acum, când pot să-mi judec în tihnă sentimentele, înclin să cred că ceva din toate astea a existat şi în legăturile mele cu Maria şi-mi dau seama că, într-un fel, plătesc sminteala de a nu mă fi mulţumit cu faptul că ea m-a salvat (pentru moment) de singurătate. Acest spor de orgoliu, această dorinţă tot mai mare de posedare exclusivă ar fi trebuit să-mi arate că, sfătuit de vanitate şi mândrie, am apucat-o, pe un drum greşit.

Văzând-o apropiindu-se, înfumurarea mea era aproape anulată datorită senzaţiei de vinovăţie şi ruşine, provocată de amintirea scenei din atelier, când îi aruncasem în mod stupid, crud şi vulgar acel „să înşeli un orb". Simţeam cum mi se-nmoaie picioarele şi mi se scurge sângele din vine. Şi tocmai acum; în faţa ăstora, când nu puteam să-i cad la picioare şi să mă umilesc rugând-o să mă ierte şi să renunţe la dispreţul şi oroarea pe care le avea faţă de mine!

Maria părea să nu-şi fi pierdut stăpânirea de sine, şi-am simţit cum, din nou, tristeţea coboară în mine.

M-a salutat cu un gest indiferent, ca şi când ar fi vrut să le arate celor doi veri că între noi nu există nimic în afara unei simple prietenii. Mi-am amintit cu o senzaţie penibil de ridicolă că odată, într-un acces de disperare, îi spusesem că aş dori să străbat cu ea, în amurg, cheiurile Senei sau să privesc de pe înălţimi turnurile de la

Saint-Germain. Mă privise pierdută şi îmi spusese: „Ce minunat ar fi, Juan Pablo!” De îndată însă ce i-am spus că am putea fugi chiar în noaptea aceea, s-a speriat, faţa i s-a împietrit şi mi-a vorbit sumbru: „Nu avem dreptul să ne gândim numai la noi. Lumea-i foarte complicată”. Am întrebat-o ce voise să spună cu asta, şi mi-a răspuns şi mai sumbru: „Fericirea-i înconjurată de dureri”. Am plecat brusc, fără să-i spun o vorbă. Intuisem, mai bine ca oricând, că niciodată n-o să putem fi uniţi pe deplin, că trebuia să mă mulţumesc cu clipele rare şi fragile de dragoste, atât de trist câştigate, ca amintirea unor vise sau ca fericirea unor pasaje muzicale.

Acum, apropiindu-se, Maria îşi controla fiecare mişcare, fiecare gest, fiecare cuvânt. Era capabilă chiar să-i surâdă acestei femei inculte.

M-a întrebat dacă adusesem acuarelele.

— Ce acuarele?! am exclamat surprins, dându-mi seama că punea la cale ceva foarte complicat, chiar dacă ar fi în favoarea noastră:

— Acuarelele pe care ai promis să mi le arăţi, a insistat ea cu calm absolut. Acuarelele din port.

M-am uitat la ea cu ură, dar mi-a susţinut privirile cu seninătate, cu ochii ei deveniţi dintr-odată luminoşi şi blânzi, de parcă ar fi vrut să-mi spună: „Compătimeşte-mă pentru tot!” Scumpă, scumpă Maria! Cât de mult am suferit pentru clipa aceea de rugă şi umilinţă! Cu ochii la ea, i-am spus cu duioşie.

— Sigur că le-am adus. Sunt sus în dormitor.

— Sunt nerăbdătoare să le văd, a spus ea cu răceala de mai înainte.

— Poţi să le vezi chiar acum, i-am răspuns intuind planul ei.

M-am cutremurat la gândul că Mimi ne-ar fi putut însoţi. Dar Maria o cunoştea mai bine ca mine, din moment ce a spus câteva cuvinte care înlăturau orice pericol:

— Ne-ntoarcem repede.

Şi imediat după asta, m-a luat de braţ şi m-a condus spre casă. I-am privit în treacăt pe cei rămaşi şi mi s-a părut că Mimi se uita la Hunter cu un oarecare subînţeles.

2

Mă gândeam să rămân mai multe zile la fermă, dar n-am stat decât o singură noapte. A doua zi de la venirea mea, până nu s-a

luminat bine, am luat valiza şi cutia de vopsele şi am fugit. Ar putea să pară nebunie curată fapta mea, dar veţi vedea cât este de întemeiată.

Despărţiţi de Hunter şi Mimi, am intrat în casă pentru a căuta presupusele acuarele şi după aceea am coborât în grădină, luând cu noi cutia de vopsele şi o mapă care voia să însemne mapa cu acuarelele. Trucul a fost găsit de Maria.

Cei doi dispăruseră fără urmă. Maria era foarte veselă şi, pe când străbăteam parcul îndreptându-ne către mare, părea chiar entuziasmată. Era o femeie deosebită de cea pe care o cunoscusem până atunci, în tristeţea oraşului: mai întreprinzătoare, mai vie. Începea să arate o sensibilitate necunoscută mie, o sensibilitate a culorilor şi miresmelor: se entuziasma în mod ciudat (ciudat pentru mine, eu având o sensibilitate introspectivă, datorată aproape în întregime imaginaţiei) de culoarea unui trunchi de copac, a unei frunze uscate, a unei gâze oarecare, de mireasma eucalipţilor plutind peste aerul sărat al mării.

Departe de a mă bucura, noua ei purtare mă întrista şi-mi fura orice speranţă, căci intuiam o Marie aproape străină, care putea să aparţină lui Hunter sau altcuiva.

Era o tristeţe care creştea; poate şi din pricina zgomotului de valuri, mereu mai apropiat. Când coborâserăm ţărmul şi ne apăruse în faţă cerul, deasupra mării, mi-am dat seama că tristeţea aceasta era inevitabilă; era, poate, aceeaşi pe care o simţim totdeauna în faţa frumuseţii sau, cel puţin, în faţa unui anume fel de frumuseţe. Oare toţi oamenii sunt la fel ca mine sau este un defect în plus al firii mele nenorocite?

Ne-am aşezat pe stânci şi mult timp am tăcut, ascultând zbaterea furioasă a valurilor sub noi, primind uneori stropii albi de spumă aruncaţi până sus. Cerul, pregătit de furtună, mi-a amintit de Tintoretto din *Salvarea sarazinului.*

— De câte ori, a spus ea, am visat să împart cu tine marea şi acest cer.

Şi mai apoi:

— Uneori mi se pare că scena aceea am trăit-o împreună. Când am privit chipul acelei femei, singură, părăsită în ferestruica din pictura ta, am simţit că trebuie să fii asemenea mie şi căutai orbeşte pe cineva, un fel de interlocutor mut. Din ziua aceea m-am gândit întotdeauna la tine şi deseori te-am visat aici, chiar în acest loc, unde

mi-am petrecut atâtea ore din viaţă. Odată m-am gândit să te caut şi să-ţi spun. M-am temut că m-aş putea înşela, aşa cum mă mai înşelasem cândva, şi am aşteptat ca, într-un fel, tu să fii cel care să mă caute. Te ajutam însă cu toată puterea mea, îţi şopteam numele în fiecare noapte şi începusem să fiu atât de sigură că te voi întâlni, încât, când m-am trezit cu tine lângă liftul acela blestemat, am rămas paralizată de spaimă şi n-am putut rosti decât o tâmpenie. Iar când ai fugit, îndurerat că era o greşeală, am alergat după tine ca o nebună. A urmat apoi întâlnirea din San Martin, când găseai necesar să-mi explici anumite lucruri, în timp ce eu încercam să te derutez, şovăind între teama de a te pierde pentru totdeauna şi frica de a-ţi face mult rău. Încercam totuşi să-ţi slăbesc din entuziasm, dându-ţi să înţelegi că nu pricepeam prea bine cuvintele tale rostite pe jumătate, mesajul tău cifrat…

Tăceam. Sentimente frumoase şi gânduri sumbre mi se roteau în creier, în timp ce-i ascultam glasul, glasul ei minunat. Căzusem într-un fel de extaz. Apusul soarelui incendia o construcţie gigantică de nori. Simţeam că acest moment magic nu se va mai repeta niciodată. „Niciodată, niciodată", îmi spuneam, simţind chemarea vârtejului abrupt al ţărmului şi gândindu-mă cât de uşor mi-ar fi fost s-o târăsc cu mine în abis. Auzeam fragmente din spusele ei: „Dumnezeule… sunt multe lucruri în această veşnicie petrecută împreună… lucruri oribile… nu suntem numai peisaje, ci şi minuscule fiinţe din carne şi oase, neînsemnate, dar pline de răutăţi…"

Marea se transformase într-un monstru întunecat. La scurt timp întunericul acoperise totul, şi zgomotul valurilor de sub noi dobândise o atracţie sumbră: cât de uşor ar fi fost totul! spunea că suntem nişte fiinţe neînsemnate, dar pline de răutăţi; mă cunoşteam bine şi puteam înţelege cam cât de capabil eram să săvârşesc fapte urâte; mă îndurera însă gândul că şi ea ar fi putut fi la fel, că era, în mod absolut sigur, la fel. Încercam o dorinţă surdă să mă arunc asupra ei, s-o sfâşii cu unghiile, s-o strâng de gât până când ar rămâne fără viaţă şi s-o arunc în mare. Iar ea continua să vorbească. Vorbea despre un văr. Juan sau aşa ceva; vorbea de copilăria petrecută la ţară; mi s-a părut că spunea ceva despre întâmplări „groaznice şi înspăimântător de crude", trăite alături de acest văr al ei. Mi-am dat seama că îmi mărturiseşte un lucru de mare importanţă şi eu, ca un tâmpit n-o ascultasem.

— Înspăimântător, am strigat eu. Ciudat însă, nu părea să mă fi

auzit: căzuse şi ea într-un fel de toropeală; părea singură.

Şi a trecut aşa o bună bucată de timp; poate o jumătate de ceas. Apoi i-am simţit mâinile, ca altă dată, mângâindu-mi părul. Nu puteam vorbi. Mi-am pus capul în poala ei, ca pe vremea când eram mic şi mă lăsam alintat de mama, rămânând aşa, fără să ne mişcăm, încremeniţi în acea atitudine a copilăriei şi morţii.

Ce păcat însă că dincolo se petreceau fapte inexplicabile şi pline de îndoieli! Cât de mult aş fi vrut să mă înşel! Şi cât de mult doream ca Maria să nu fie altceva decât momentul acesta! Dar era imposibil: în timp ce-i ascultam bătăile inimii şi în timp ce mâinile ei îmi atingeau părul, zeci de gânduri sumbre îmi treceau prin cap, ca printr-un tunel mocirlos; aşteptau clipa să iasă, plescăind, gemând surd în noroaie.

S-au petrecut lucruri neaşteptate. Când am ajuns acasă, l-am găsit pe Hunter foarte agitat (cu toate că face parte din rândul celor ce socotesc de prost gust exteriorizarea pasiunilor); încerca să-şi ascundă sentimentele, dar era clar că se petrecea ceva cu el. Mimi plecase şi în sufragerie totul era pregătit pentru masă, căci ne înapoiaserăm destul de târziu. În aceeaşi clipă a şi început forfota care anunţa începutul cinei. Tot timpul cât a durat masa nu s-a vorbit aproape deloc. Am urmărit atent cuvintele şi gesturile lui Hunter, pentru că mi-am dat seama că ar fi putut să arunce multă lumină asupra unor fapte şi idei pe care le trăiam şi care mă obsedau. Am urmărit, de asemenea, faţa Mariei: era de nepătruns. Pentru a micşora încordarea, Maria a spus că citea un roman de Sartre. Prost dispus, Hunter a comentat:

— Romane în vremurile astea. Să le scrii, treacă meargă! Dar să le citeşti…

Am tăcut mai departe, şi Hunter n-a făcut niciun efort pentru a micşora efectul acestor cuvinte. Am înţeles că avea ceva împotriva Mariei. Şi cum înainte de a pleca spre mare nu observasem nimic deosebit, am înţeles că acest ceva împotriva Mariei se născuse în timp ce noi stătuserăm pe ţărm; era greu să nu crezi că se născuse din cauza acestei discuţii, mai bine zis din cauza îndelungatei noastre absenţe. Concluzia mea a fost: Hunter e gelos, şi asta dovedeşte că între el şi ea există ceva mai mult decât o simplă prietenie sau legătură de rudenie. Nu era necesar ca Maria să fi fost îndrăgostită de el; dimpotrivă: era mai simplu ca Hunter să fie iritat văzând că Maria dădea atenţie altcuiva. Oricum ar fi fost, dacă iritarea lui Hunter se datora geloziei, ostilitatea lui trebuia să se îndrepte spre mine, căci nimeni altcineva

nu mai era în cauză. Şi aşa a şi fost. Chiar dacă nu aş fi observat şi alte amănunte, mi-ar fi fost de ajuns privirea piezişă pe care mi-a aruncat-o Hunter atunci când Maria a spus ceva despre stâncile de pe ţărmul mării.

Am pretextat că sunt obosit şi, imediat ce ne-am ridicat de la masă, m-am dus în cameră. Scopul meu era să obţin cât mai multe date pentru a putea judeca bine situaţia. Am urcat scara, am deschis, am aprins lumina şi-am trântit uşa ca şi când aş fi închis-o, dar am rămas în prag, să ascult. De îndată am desluşit vocea lui Hunter spunând ceva foarte agitat, deşi nu puteam distinge bine cuvintele. Maria n-a răspuns. Hunter a spus o frază mult mai lungă şi pe un ton mult mai agitat. Maria a rostit câteva cuvinte în şoaptă, suprapuse pe ultimele vorbe spuse de el şi urmate de un zgomot de scaune. Imediat am auzit paşii cuiva care urca scările: am închis uşa cu mare grabă şi mi-am lipit urechea de gaura cheii. După o clipă am auzit trecând prin dreptul uşii mele paşii unei femei. Am rămas mult timp treaz, gândindu-mă la ceea ce se petrecuse, încercând să înregistrez orice zgomot. Dar toată noaptea n-am mai auzit nimic.

N-am putut adormi; au început să mă chinuie o serie de lucruri la care nu mă gândisem niciodată. Mi-am dat seama că prima concluzie din seara aceea era o naivitate: socotisem (ceea ce, de fapt, este just) că nu-i deloc necesar ca Maria să fie îndrăgostită de Hunter pentru ca acesta să fie gelos; şi mă liniştisem. Acum însă îmi dădeam seama că dacă nu era necesar, cu atât mai puţin nu constituia un inconvenient. Chiar dacă Maria l-ar fi iubit pe Hunter, acesta tot ar fi fost gelos. Dar existau, oare, motive pentru a crede că l-ar iubi? Cred că da. În primul rând, dacă Hunter o plictisea cu gelozia lui şi ea nu l-ar fi iubit, de ce venea mereu la fermă? Aici nu locuia, de obicei, nimeni în afară de Hunter, care era singur. Nu ştiam dacă era necăsătorit; văduv sau divorţat, deşi cred că Maria îmi spusese cândva că se despărţise de soţie. Important însă e faptul că Hunter locuia singur la fermă. Un alt motiv care mă făcea să nu pun la îndoială aceste legături era că Maria îmi vorbise întotdeauna despre Hunter cu indiferenţă, aşa cum se vorbeşte despre un membru oarecare din familie; niciodată însă nu-mi spusese (nici măcar nu insinuase) că Hunter ar fi îndrăgostit de ea şi cu atât mai mult că ar fi gelos. În al treilea rând, în seara aceasta Maria îmi vorbise de slăbiciunile sale. Ce voia să spună? În ultima mea scrisoare îi mărturisisem o serie de fapte nedemne pe care le

săvârşisem (beţia, prostituatele), iar acum îmi spusese că mă înţelege, că nici ea nu era numai „vapoare care pleacă şi parcuri în amurg". Însemna oare că în viaţa ei se petrecuseră lucruri la fel de murdare? Nu reprezenta oare Hunter un astfel de caz?

Am rumegat bine aceste gânduri şi le-am cumpănit întreaga noapte, sub toate aspectele. Concluzia finală, pe care am socotit-o riguroasă, a fost: *Maria este amanta lui Hunter.*

Imediat ce s-a crăpat de ziuă, mi-am luat valiza, cutia cu vopsele şi am fugit. N-am întâlnit decât pe un servitor care începuse să deschidă uşile şi ferestrele pentru a face curăţenie: l-am rugat să-i transmită salutări stăpânului său şi să-i spună că a trebui să plec în grabă la Buenos Aires. Servitorul m-a privit uluit, mai ales când i-am răspuns că mă voi duce pe jos până la gară.

A trebuit să aştept câteva ceasuri până la venirea trenului. De câteva ori m-am gândit că Maria ar fi putut să vină după mine. Aşteptam asta cu plăcerea amară pe care o gustă copiii când se ascund, socotind că au fost bătuţi pe nedrept şi aşteaptă ca cineva mai mare să-i caute şi să recunoască nedreptatea. Maria însă nu a venit. Când a sosit trenul şi am privit pentru ultima oară înapoi, în speranţa că ar fi putut să apară în ultimul moment, fără s-o văd, am simţit o tristeţe fără de margini.

Priveam prin fereastră, în timp ce trenul gonea spre Buenos Aires. Treceam pe lângă o casă; dinaintea intrării, o femeie îşi dusese mâinile la ochi şi privea trenul. Mi-a venit o idee stupidă: „Pe femeia aceasta o văd pentru prima şi ultima dată. N-o s-o mai văd în viaţa mea". Gândurile mele pluteau ca o epavă pe un râu fără nume. Un moment s-au învârtit în jurul femeii din faţa casei. De ce mă interesa oare? Nu puteam să nu mă gândesc însă că ea existase un moment pentru mine şi că nu o voi mai întâlni nicicând; ca şi când ar fi murit: ar fi fost de ajuns o mică întârziere a trenului sau ca cineva s-o fi strigat înăuntru, pentru ca această femeie să nu fi existat niciodată pentru mine.

Totul mi se părea trecător, inutil, străin. Creierul nu funcţiona bine, şi Maria îmi reapărea mereu, o dată şi încă o dată, ca ceva nesigur şi trist. Abia mai târziu, după câteva ceasuri, am reuşit să reacţionez cu precizia şi violenţa din alte dăţi.

Zilele dinaintea morţii Mariei au fost cele mai cumplite din viaţa mea. Mi-ar fi cu neputinţă să povestesc amănunţit tot ce am simţit şi

făcut în acel timp, căci deşi îmi amintesc cu absolută minuţiozitate multe din cele ce s-au petrecut, există ceasuri întregi şi chiar zile care îmi apar ca nişte vise tulburi şi diforme. Au fost zile în şir când am trăit sub efectul alcoolului, prăbuşit pe pat sau pe o bancă din Puerto Nuevo. Ţin minte că, sosind la Gara Constitucion, am intrat într-un bar şi am golit, unul după altul, mai multe pahare cu whisky; apoi am luat, parcă, un taxi şi m-am dus la barul din strada 25 de Mayo sau poate din Leandro Alem. Urmează nişte zgomote, muzică, nişte ţipete, un hohot de râs care mă crispa, nişte sticle sparte, lumini care orbesc totul. După aceea îmi amintesc că am fost zvârlit (mă durea îngrozitor capul) într-un beci al poliţiei, că un gardian mi-a deschis uşa, iar un ofiţer îmi spunea ceva, şi că m-am trezit iarăşi pe stradă, mergând împleticit. Cred că am intrat din nou într-un bar. Ceasuri (sau zile) mai târziu, cineva mă lăsa în atelier. Apoi am avut nişte coşmaruri în care mergeam pe acoperişul unei catedrale. De asemenea, îmi amintesc de o deşteptare în camera mea, cu obscura şi groaznica impresie că dormitorul devine uluitor de mare şi că oricât aş fi mers nu i-aş fi atins pereţii. Nu ştiu cât timp s-a scurs până când primele lumini ale zorilor au pătruns prin fereastră. M-am târât până la baie şi m-am băgat îmbrăcat în cadă. Apa rece a reuşit să mă liniştească treptat, şi prin cap au început să mi se perinde unele întâmplări disperate, fără nicio legătură între ele, ca nişte prime obiecte care reapar după o mare inundaţie: Maria pe chei, Mimi mânuind ţigaretul ca pe o baghetă, Gara Allende, o prăvălie în faţa acesteia care se chema *încrederea* sau poate chiar *Ferma,* Maria întrebându-mă de acuarele, eu strigând: „Ce acuarele?", Hunter privindu-mă ca un neghiob, eu ascultând din dormitor dialogul dintre veri, un marinar aruncând o sticlă, Maria apropiindu-se de mine cu privirile împietrite, Mimi pronunţând Tehekhov, o femeie murdară sărutându-mă, şi eu lovind-o cu brutalitate, Hunter perorând despre romanele poliţiste, şoferul de la fermă. Şi din nou vise: iarăşi catedrala într-o noapte neagră şi dormitorul, nesfârşit de mare.

Pe măsură ce apa rece mă pătrundea, aceste fragmente disparate au început să se lege cu altele, reconstituindu-mi totul, întreg peisajul, cu tristeţea şi dezolarea insulelor răsărite din ape.

Am ieşit din baie, m-am îmbrăcat cu haine uscate şi am început o scrisoare către Maria. În primul rând doream să-i explic fuga de la fermă (am tăiat „fuga" şi am pus „plecarea"). I-am spus că apreciam

mult atenţia pe care mi-o arătase (am tăiat „mi” şi am pus „persoanei mele”). Că înţelegeam că era atât de bună şi plină de sentimente pure, în ciuda faptului că, după cum îmi mărturisise chiar ea, uneori dă frâu liber „pasiunilor murdare”. I-am spus că apreciam la adevărata ei valoare plecarea în larg a unui vapor sau privirea fără grai a unui amurg din parc, dar după cum îşi putea închipui (am tăiat „închipui” şi am pus „socoti”) asta nu era suficient pentru a păstra sau dovedi o dragoste: nu înţelegeam cum de era posibil ca o femeie ca ea să spună cuvinte de iubire soţului ei şi mie, iar în acelaşi timp să se culce cu Hunter. Voind să sporesc gravitatea acestei situaţii, i-am spus că, de asemenea, se culca cu soţul ei şi cu mine. Şi terminasem spunându-i că, după cum îşi putea da singură seama, o astfel de purtare dădea mult de gândit etc.

Am recitit scrisoarea şi am apreciat că, având modificările respective, era destul de jignitoare şi ar fi rănit-o mult. Am lipit plicul şi m-am dus până la Poşta Centrală să-l expediez recomandat.

Ieşind de la poştă, mi-am dat seama de două lucruri: nu-i spusesem cum de ajunsesem la concluzia că era amanta lui Hunter; nu ştiam pentru ce voiam s-o rănesc atât de puternic: poate ca, în cazul când erau adevărate bănuielile mele, s-o fac să se îndrepte? Asta era, evident, ridicol. S-o determin să se întoarcă la mine? Nu părea posibil să obţin aşa ceva prin astfel de purtări. Simţeam că în sufletul meu nu doream decât să se întoarcă. Dar, în acest caz, de ce să nu-i spun direct, fără s-o rănesc, explicându-i că plecasem de la fermă din cauza geloziei lui Hunter? La urma urmelor, concluzia mea că ar fi fost amanta acestuia, în afară de faptul că era jignitoare, părea gratuită. Era doar o ipoteză pe care mi-o formulasem pentru unicul scop de a-mi orienta cercetările viitoare.

Deci, încă o dată, datorită obiceiului meu de a scrie scrisori dintr-odată şi de a le expedia imediat, făcusem o prostie. *Scrisorile importante trebuie păstrate cel puţin o zi, până se văd în mod clar toate consecinţele posibile.*

Nu-mi rămânea decât o soluţie disperată: recipisa! Am căutat-o prin toate buzunarele, dar n-am găsit-o: o aruncasem la întâmplare. M-am întors la poştă şi am luat loc alături de cei care aşteptau la ghişeul pentru recomandate. Când mi-a venit rândul, am întrebat-o pe funcţionară, în timp ce făceam un oribil şi ipocrit efort pentru a-i surâde:

— Nu mă cunoaşteţi?

Femeia m-a privit mirată: în mod sigur m-a socotit nebun. Pentru a-i aduce aminte, i-am spus că eram persoana care expediase cu câteva minute mai înainte o scrisoare la ferma *Los Ombues.* Mirarea femeii părea să fi sporit şi, poate din dorinţa de a o împărtăşi cu cineva sau, poate, pentru a cere o lămurire asupra unei chestiuni pe care n-o înţelegea, s-a întors către unul din funcţionarii de lângă ea şi după o clipă m-a privit din nou.

— Am pierdut recipisa, am explicat. A tăcut.

— Vreau să spun că îmi trebuie scrisoarea şi că nu mai am recipisa, am continuat eu.

Femeia şi funcţionarul s-au privit un moment ca doi parteneri la un joc de cărţi. În sfârşit, cu tonul: cuiva profund uluit, m-a întrebat:

— Doriţi să vă restituim scrisoarea?

— Da, asta doresc.

— Şi n-aveţi nici măcar recipisa?

A trebuit să recunosc că, într-adevăr, nu aveam acest important document. Nedumerirea femeii ajunsese la culme. A bâiguit ceva ce n-am înţeles şi şi-a privit din nou vecinul.

— Vrea să i se restituie scrisoarea, a spus ea. Celălalt a surâs cu infinită stupiditate, dar cu intenţia de a se arăta mare priceput. Femeia m-a privit şi mi-a spus:

— E absolut imposibil.

— Vă pot arăta alte acte, i-am replicat eu, ducând mâna la buzunarul hainei şi scoţând nişte hârtii.

— Nu am ce face. Regulamentul e clar.

— Regulamentul, cred că veţi înţelege, trebuie să fie logic, am exclamat eu cu violenţă, în timp ce începea să mă enerveze o aluniţă cu păr lung de pe obrazul femeii.

— Dumneavoastră cunoaşteţi regulamentul? m-a întrebat ea cu dispreţ.

— Dar nici nu trebuie să-l cunosc, doamnă, i-am răspuns eu, intuind că folosirea cuvântului doamnă o rănea mortal.

Şi, într-adevăr, ochii scorpiei străluceau plini de furie.

— Dumneavoastră înţelegeţi, doamnă, că regulamentul nu poate fi altfel: cred că a fost făcut de un om normal, nu de un nebun. Dacă eu trimit o scrisoare şi imediat mă întorc şi vă rog să mi-o restituiţi pentru că am uitat ceva important, e firesc să mi se dea înapoi. Sau

poate poşta are vreun interes să expedieze scrisori incomplete sau greşite? Pare cât se poate de clar şi normal ca poşta să fie un mijloc de comunicare şi nu unul de constrângere: nu mă poate obliga să expediez o scrisoare pe care eu nu mai doresc s-o expediez.

— Dar aţi dorit, a răspuns ea.

— Da, i-am strigat, dar vă repet că acum nu mai doresc!

— Nu ţipaţi, vă rog, nu fiţi prost crescut. E prea târziu.

— Nu-i prea târziu pentru că scrisoarea mai e încă aici, i-am răspuns eu, arătându-i teancul de scrisori recomandate.

Lumea din spate începea să protesteze. Femeia tremura indignată. Simţeam că toată ura mea era concentrată asupra aluniţei de pe obrazul ei.

— Pot face dovada că sunt persoana care a expediat-o, i-am repetat, punându-i în faţă câteva acte.

— Nu ţipaţi, nu sunt surdă, mi-a repetat ea. Eu nu pot să iau o astfel de hotărâre.

— Atunci discutaţi cu dirigintele.

— Nu pot. Aşteaptă prea multă lume, a răspuns. Avem mult de lucru. Nu vedeţi?

— Bine, dar asta face parte tot din munca dumneavoastră, i-am explicat.

Câţiva din cei care aşteptau au sfătuit-o să-mi restituie o dată scrisoarea şi să nu-i mai ţină pe loc. Femeia a şovăit un moment, prefăcându-se că lucrează ceva; apoi a dispărut printr-o uşă şi după un timp s-a întors cu aerul unui câine plouat. A început să răsfoiască teancul de recomandate.

— Ce fermă? a întrebat cu un fel de şuierat de viperă.

— Ferma *Los Ombues,* i-am răspuns eu cu calm veninos.

După o căutare dinadins prelungită, a luat plicul în mâini şi l-a examinat ca şi cum i-ar fi fost oferit spre vânzare şi se îndoia de avantajul cumpărării.

— N-are decât iniţialele şi adresa, a rostit în cele din urmă.

— Şi?

— Ce documente aveţi pentru a-mi dovedi că sunteţi persoana care a expediat scrisoarea?

— Ciorna, i-am spus eu şi i-am întins-o. A luat-o, a privit-o şi mi-a dat-o înapoi.

— Şi de unde putem şti că e ciorna scrisorii?

— Foarte simplu: deschidem plicul şi verificăm. Femeia a şovăit din nou, a examinat plicul închis şi mi-a spus:

— Dar cum să-l deschidem dacă nu ştim că-i al dumneavoastră? Eu nu pot să fac asta.

Lumea a început să protesteze din nou. Simţeam nevoia să fac scandal.

— Ciorna nu-i bună la nimic, a conchis ea.

— Dar cartea de identitate? am întrebat-o cu ironie curtenitoare.

— Cartea de identitate?

S-a gândit, a privit iarăşi plicul şi-n cele din urmă a conchis:

— Nu, numai cartea de identitate nu, pentru că aici nu sunt decât iniţialele. Va trebui să-mi arătaţi şi un certificat de domiciliu. Sau dacă nu, foaia de recrutare pentru că în ea este specificat domiciliul.

S-a mai gândit un moment şi apoi a adăugat:

— Cu toate că e greu de crezut că nu v-aţi schimbat niciodată domiciliul de pe când aveaţi optsprezece ani. Aşa că vă trebuie neapărat certificatul de domiciliu.

Până la urmă m-a cuprins o furie fără margini faţă de această femeie şi simţeam cum se răsfrânge şi asupra Mariei şi, ce era mai curios, chiar şi asupra lui Mimi.

— Trimite-o aşa şi du-te dracului, am ţipat eu.

Şi am ieşit de la poştă furios, gândindu-mă chiar să mă-ntorc la ghişeu şi să încerc să dau foc teancului de recomandate. Dar cum? S-arunc un chibrit? Se putea stinge în aer. Dacă aş fi putut arunca mai înainte puţin gaz, efectul ar fi fost sigur; dar s-ar fi complicat prea mult lucrurile. Oricum, m-am hotărât să aştept ieşirea personalului din schimb pentru a o insulta pe această fată bătrână.

După o oră m-am decis să plec. Ce mare scofală aş fi făcut insultând o imbecilă? Pe de altă parte, în tot acest interval de timp am rumegat o serie de gânduri care în cele din urmă m-au liniştit; scrisoarea era foarte bună şi era bine să ajungă în mâinile Mariei. (Mi se întâmplase de multe ori acelaşi lucru: luptasem din răsputeri împotriva unui obstacol care mă împiedica să fac un lucru pe care-l consideram necesar sau potrivit şi acceptasem înfuriat înfrângerea, pentru ca după un timp să-mi dau seama că destinul avea dreptate.) Adevărul însă e că atunci când m-apucasem s-o scriu, o făcusem fără să mă gândesc prea mult, şi unele fraze cu tăiş mi se păreau nedrepte.

Acum însă, rememorându-mi tot ce se petrecuse înaintea acestei scrisori, mi-am amintit şi de un vis dintr-una din nopţile de beţie; pândind dintr-un loc ascuns, mă vedeam pe mine însumi şezând pe un scaun în mijlocul unei locuinţe sumbre, goale, iar în spatele meu două persoane care se priveau cu o expresie de ironie drăcească: Maria şi Hunter.

Când mi-am amintit asta, tristeţea m-a învăluit iară şi am părăsit intrarea poştei, pierzându-mă în tumultul străzilor. M-am trezit în Recoletos, şezând pe o bancă sub un copac uriaş. Împrejurimile, arborii, cărările pe care merseserăm împreună au început să-mi transforme gândurile. Ce aveam, la urma urmelor, concret împotriva Mariei? Cele mai frumoase momente din dragostea noastră (un gest al ei, o privire caldă, o mână mângâindu-mi părul) începeau să-mi coboare încet în suflet, cu grija pe care o porţi unui rănit care nu poate suferi nici cea mai neînsemnată smucire. Treptat, tristeţea devenea dorinţă, ură împotriva Mariei, ură contra mea, iar letargia mea, necesitate de a mă întoarce acasă. Şi îndreptându-mă spre atelier mi-am dat seama ce trebuia să fac: să-i vorbesc, s-o chem imediat la telefon. Cum de nu mă gândisem mai demult la acest lucru?

Când mi s-a dat legătura, aproape că nu mai puteam vorbi. Mi-a răspuns unul din servitori. I-am spus că trebuie să vorbesc de urgenţă cu doamna Maria. După câteva clipe, am auzit acelaşi glas spunându-mi că mă va suna doamna peste vreo o oră.

Aşteptarea mi s-a părut fără sfârşit.

Nu-mi amintesc bine discuţia de la telefon, dar ştiu că în loc să-i cer iertare pentru scrisoarea trimisă (motiv pentru care îi dădeam telefon), i-am adresat cuvinte şi mai aspre. Desigur, n-a fost ceva întâmplător. Am început să-i vorbesc cu umilinţă şi duioşie, dar m-a exasperat vocea ei îndurerată şi faptul că nici de data aceasta nu-mi răspundea la întrebările pe care i le puneam. Dialogul, mai bine zis monologul meu, era din ce în ce mai dur şi cu cât sporea în violenţă, vocea ei părea mai îndurerată şi mă exaspera din ce în ce mai mult, căci eram convins pe deplin de faptul că aveam dreptate şi socoteam durerea ei ca pe ceva nejustificat. Am terminat prin a-i spune, mai mult strigând, că mă voi omorî, că era o prefăcută şi că trebuia s-o văd cât mai repede la Buenos Aires.

N-a răspuns la niciuna din întrebările mele precise, dar la sfârşit, în faţa insistenţelor mele şi a ameninţării cu sinuciderea, mi-a

promis că va veni la Buenos Aires a doua zi, „cu toate că nu ştia pentru ce”.

— Tot ceea ce o să putem face, a spus cu voce foarte moale, va fi să ne îndurerăm din nou.

— Dacă nu vii, mă omor, i-am repetat eu. Gândeşte-te bine, înainte de a te hotărî.

Am trântit receptorul fără să mai adaug nimic şi adevărul e că în acel moment eram hotărât să-mi pun capăt zilelor dacă nu ar fi venit să lămurim lucrurile. Ciudat, dar eram satisfăcut fiindcă-i spusesem „o să vezi”, ca şi când m-aş fi răzbunat.

Ziua aceea a fost înfiorătoare.

Am ieşit din atelier abătut. Cu toate că urma s-o întâlnesc a doua zi, eram trist, stăpânit de o ură surdă şi imprecisă. Cred că mă uram pe mine însumi, deoarece îmi dădeam seama că insultele mele nu erau prea întemeiate. Mă înfuria însă faptul că nu se apărase, iar vocea ei îndurerată şi plină de umilinţă, departe de a mă linişti, mă întărâtase şi mai mult.

Mă dispreţuiam. În seara aceea am băut mult şi m-am dus să caut gâlceavă într-un bar de pe Leandro Alem. M-am apropiat de femeia care mi s-a părut cea mai decăzută şi m-am luat la harţă cu un marinar pentru că a făcut un gest obscen în spatele ei. Nu-mi amintesc ce s-a întâmplat mai departe, în afară de faptul că începuserăm să ne batem de-a binelea şi că lumea ne-a despărţit într-o atmosferă de mare veselie. Apoi îmi amintesc că mergeam cu această femeie pe stradă. Aerul rece îmi făcea bine. Spre dimineaţă m-am dus cu ea la atelier. Când am ajuns înăuntru, a început să râdă de un tablou aflat pe şevalet. (Nu ştiu dacă v-am spus că, după tabloul expus în salonul acela, pictura mea se transformase treptat: ca şi când fiinţele şi lucrurile din pânzele mele de mai înainte suferiseră un cataclism cosmic. Voi vorbi însă mai târziu despre acest lucru pentru că acum vreau să vă relatez ce s-a întâmplat în acele zile hotărâtoare.) Femeia a privit, râzând, tabloul şi apoi m-a privit pe mine, ca şi când ar fi cerut o explicaţie. Vă închipuiţi însă că nu mă interesau deloc aprecierile acestei nefericite fiinţe cu privire la pictura mea. I-am spus că n-aveam timp de prostii.

Eram în pat, şi, deodată, mi s-a părut că expresia acelei femei era foarte asemănătoare cu cea pe care o observasem de câteva ori la Maria.

— Curva! am ţipat înnebunit, îndepărtându-mă cu scârbă.

Evident că-i curvă!

Femeia s-a încordat ca o viperă şi mi-a muşcat braţul până la sânge. Credea că vorbesc de ea. Plin de dispreţ şi de ură faţă de lume, am scos-o în brânci din atelier şi i-am spus că o ucid ca pe un câine dacă nu pleacă mai repede. M-a făcut cum i-a venit la gură, cu toţi banii zvârliţi după ea.

Mult timp am rămas în atelier fără să ştiu ce trebuie să fac şi fără să mă pot linişti. În sfârşit, am luat o hotărâre: m-am dus la baie, am umplut cada cu apă rece, m-am dezbrăcat şi m-am cufundat în ea. Doream să-mi limpezesc ideile, aşa că am rămas în cadă până când m-a pătruns bine răceala apei. Încet, încet, am reuşit să-mi pun creierul în stare de funcţionare. Am căutat să gândesc cu precizie absolută, pentru că bănuiam că am ajuns într-un moment decisiv. La ce trebuia să mă gândesc mai întâi? La mai multe: la femeia aceea, la Maria, la prostituţie în general, la plăcere, la simulare. Mi-am spus: aceste cuvinte trebuie să reprezinte faptul esenţial, adevărul profund de la care urmează să pornesc. Am făcut fel de fel de eforturi pentru a le aşeza în ordinea potrivită, ajungând să-mi exprim ideea în această formă îngrozitoare, dar neîndoielnică:

Maria şi prostituata avuseseră o expresie asemănătoare: prin urmare, Maria este o prostituată.

— Curva, curva, curva! am strigat ieşind din baie. Creierul meu funcţiona acum cu luciditatea din cele mai bune zile, mi-a fost definitiv clar că trebuia să termin şi să nu mă mai las încă o dată înmuiat de vocea ei îndurerată şi de sufletul ei prefăcut. Trebuia să mă las condus numai de logică şi să duc, fără teamă, până la extrem analiza fiecărei fraze îndoielnice, a fiecărui gest, a tuturor tăcerilor Mariei.

Aveam senzaţia că asist la defilarea vertiginoasă a imaginilor unui coşmar sub lumina unui foc monstruos, în timp ce mă îmbrăcam în grabă, mi-au trecut prin gând toate momentele dubioase: prima discuţie la telefon, cu înspăimântătoarea capacitate de simulare şi mare deprindere de a-şi schimba vocea: umbrele tăinuite din jurul Mariei apărând din spatele atâtor fraze enigmatice, frica ei de „a-mi face rău", care nu putea însemna decât „îţi voi face rău cu minciunile mele, cu nestatornicia mea, cu faptele mele ascunse, cu sentimentele şi senzaţiile mele prefăcute", pentru că, iubindu-mă cu adevărat, nu mi-ar fi putut face niciun rău. Urma o altă serie de momente: scena dureroasă cu aprinderea chibriturilor: respingerea, în primele zile,

chiar a sărutului, şi cedarea fizică numai atunci când am pus-o în situaţia extremă de a-mi mărturisi aversiunea sa pentru acest lucru sau, în cel mai bun caz, sensul matern sau fratern al iubirii ei: ceea ce m-a împiedicat după aceea să mai cred în plăcere, în cuvintele şi în extazul ei; şi în afară de asta, experienţa ei sexuală pe care cu greu ar fi putut s-o câştige cu un filosof stoic ca Allende; şi răspunsurile ei asupra dragostei faţă de soţ, care nu făceau decât să confirme încă o dată capacitatea ei de a se preface şi de a înşela; şi prietenii familiei, compuşi dintr-o colecţie completă de ipocriţi şi mincinoşi; şi calmul eficace cu care-i înşelase pe cei doi veri, vorbind despre acuarele inexistente; şi scena din timpul cinei, la fermă, discuţia din sufragerie şi gelozia lui Hunter; şi fraza aceea care-i scăpase când şedeam pe stâncile de lângă ţărmul mării: „cum mă mai înşelasem o dată", cu cine? când? cum?; şi acele „întâmplări înspăimântătoare şi crude", trăite alături de acel văr, cuvinte scăpate fără control de pe buzele ei, cum mi-a dovedit-o nerăspunzând cerinţei mele de a le clarifica, pentru că, pierdută în amintirile din copilăria ei, nu mă auzea, nu mă putea auzi, deşi era, poate, unica mărturisire sinceră pe care mi-o făcuse, şi, în sfârşit, această scenă oribilă cu prostituata. Această fiinţă murdară care-şi bătuse joc de tablourile mele şi fiinţa fragilă care mă stimulase să le creez aveau, într-un moment al vieţii lor, aceeaşi expresie. Dumnezeule, cât de uşor te puteai îndoi de natura umană gândindu-te că între anumite pasagii melodice din Schumann sau Brahms şi un lupanar pot să existe tainice şi tenebroase legături subterane.

Multe din concluziile extrase în acel lucid şi fantasmagoric examen erau ipotetice, nu le puteam demonstra, deşi aveam certitudinea că nu greşesc. Am intuit însă pe moment că desconsiderasem până atunci o importantă posibilitate de investigaţie: părerea altor persoane. Cu o satisfacţie feroce şi o claritate mai intensă ca oricând, m-am gândit pentru prima dată la acest procedeu şi la persoana indicată: Lartigue. Era prieten cu Hunter; prieten intim. Neîndoielnic că şi acesta era un individ demn de dispreţ: scrisese un volum de poeme despre vanitatea a tot ceea ce e omenesc şi se plângea că nu-i dăduseră premiul naţional. Nu puteam avea scrupule. Cu scârbă totală, dar cu hotărâre, l-am căutat la telefon şi i-am spus că voiam să-l văd cât mai repede. M-am dus acasă la el, i-am elogiat volumul de versuri şi (spre marea lui neplăcere, căci dorea să vorbim despre el

mai departe) i-am zvârlit dintr-odată întrebarea pregătită din vreme:

— De când este Maria Iribarne amanta lui Hunter?

Mama nu ne întreba niciodată dacă mâncasem vreun măr, pentru că am fi negat; ne întreba totdeauna câte, dând ca verificat ceea ce de fapt voia să verifice: mâncasem sau nu; iar noi, derutaţi de sugestia cantitativă introdusă cu atâta pricepere, răspundeam că mâncaserăm numai unul.

Lartigue e vanitos, dar nu-i prost: a bănuit că există ceva misterios în întrebarea mea şi-a crezut că poate s-o evite răspunzând simplu:

— De asta nu ştiu nimic.

Şi-a-nceput să vorbească iarăşi despre carte şi premiu. Cu o adevărată scârbă i-am strigat:

— Ce mare nedreptate au săvârşit faţă de cartea ta! Şi am plecat. Lartigue nu e prost, dar nu şi-a dat seama că răspunsul lui îmi era de ajuns.

Era ceasul trei după-amiază. Maria trebuia să fi sosit deja la Buenos Aires. Am căutat-o la telefon dintr-o cofetărie: n-aveam răbdare să mă duc până la atelier. Imediat ce mi-a răspuns, i-am spus:

— Trebuie să te văd imediat.

M-am străduit să-mi stăpânesc ura de teamă să nu bănuiască ceva şi să nu mai vină la întâlnire. Ne-am înţeles să ne întâlnim la cinci în Recoletos, locul nostru de totdeauna.

— Cu toate că nu văd ce am mai putea câştiga, a spus întristată.

— Multe lucruri, i-am răspuns eu. Multe lucruri.

— Crezi? a întrebat disperată.

— Cred.

— Eu cred că vom reuşi doar să ne facem şi mai mult rău, să distrugem până şi puntea firavă care ne mai unea, rănindu-ne cu mai multă cruzime… Am venit pentru că ai insistat atâta, dar trebuia să fi rămas la fermă: Hunter e bolnav.

„Altă minciună", am gândit eu.

— Mulţumesc, i-am răspuns. Rămâne deci să ne vedem la cinci fix.

Maria a aprobat cu un suspin.

Cu mult înainte de cinci stăteam în Recoletos, pe banca unde ne întâlneam de obicei. Cu sufletul întunecat, lunecam acum într-o deprimare totală revăzând arborii, cărările şi băncile care fuseseră

martori ai dragostei noastre. Mă gândeam cu disperare la clipele petrecute în grădinile de la Recoletos şi în Piaţa Franceză. Mă gândeam că în acele zile, atât de depărtate azi, crezusem în eternitatea iubirii. Pe atunci totul era minunat, halucinant, iar acum totul devenise sumbru, împietrit, într-o lume lipsită de sens, indiferentă. Pentru o clipă, teama de a distruge şi puţinul care mai rămăsese din această dragoste şi de a rămâne definitiv singur m-a făcut să şovăi. M-am gândit că era posibil să renunţ la toate îndoielile care mă torturau. Ce mă interesa pe mine ce făcea Maria când nu eram împreună? Privind aceşti arbori, aceste bănci, mi-am dat seama că niciodată nu mă voi putea resemna pierzând sprijinul ei, chiar dacă nu ar fi existat decât aceste momente rare de înţelegere şi dragoste misterioasă care să ne unească. Cu cât înaintam mai mult în aceste reflecţii, cu atât mai puternică devenea ideea de a accepta dragostea ei, aşa cum era, fără condiţii; şi cu atât mai mult mă teroriza gândul de a rămâne însingurat, fără absolut nimeni în jurul meu. Şi din această teroare a început să răsară şi să crească o modestie cum cunosc numai cei care nu au de ales. Dându-mi seama că nu se pierduse nimic şi că o viaţă nouă putea începe din acest moment de luciditate, mă cuprinse o bucurie fără margini.

Din nefericire, Maria mă dezamăgea o dată în plus. La cinci şi jumătate, alarmat, înnebunit, am căutat-o la telefon. Mi-au răspuns că plecase pe neaşteptate la fermă. Fără să-mi dau seama ce făceam, i-am spus aproape strigând femeii că trebuia să ne întâlnim la cinci.

— Eu nu ştiu nimic, domnule, mi-a răspuns puţin speriată de tonul meu. Doamna abia a plecat cu automobilul. Şi mi-a spus că va rămâne acolo cel puţin o săptămână.

Cel puţin o săptămână! Mi se părea că cerul se prăbuşeşte peste mine şi că totul devine inutil, ireal. Am ieşit din cofetărie cu paşi de somnambul. Am văzut lucruri absurde: felinare, oameni trecând dintr-o parte în alta, ca şi când asta le-ar fi servit la ceva. Şi cât de mult insistasem s-o văd în această seară! Eram aproape dispus să-i cerşesc această întâlnire! Dar, m-am gândit cu amărăciune, între a mă consola pe mine într-un parc şi a se culca cu Hunter la fermă, fără îndoială alesese posibilitatea a doua. De îndată ce m-am gândit la asta, mi-a venit o altă idee. Mai exact, am avut o certitudine. M-am dus la atelier şi am sunat din nou la telefon casa Allende.

Am întrebat dacă doamna primise cumva un telefon de la fermă, înainte de a pleca.

— Da, a răspuns femeia, după un moment de tăcere.

— Un telefon de la domnul Hunter, nu? Femeia a şovăit. Am luat act de cele două şovăieli.

— Da, a răspuns ea în cele din urmă.

O amărăciune triumfătoare pusese stăpânire pe mine ca un demon. Exact cum intuisem! Mă stăpânea totodată un sentiment de nesfârşită singurătate şi o mândrie fără sens: mândria de a nu mă fi înşelat.

Mi-am amintit de Mapelli.

Eram gata să fug în oraş, când mi-a venit o idee. Am intrat în bucătărie, am luat cuţitul cel mare şi-am revenit în atelier. Cât de puţin mai rămăsese din vechea pictură a lui Juan Pablo Castel! Vor avea, cu siguranţă, motive să se mire aceşti imbecili care mă comparaseră cu un arhitect! Ca şi când un om s-ar putea, într-adevăr, schimba! Câţi, oare, dintre aceşti imbecili bănuiseră că sub construcţiile mele arhitectonice şi sub acest „aer intelectual" există un vulcan gata să erupă? Niciunul! Vor avea, în schimb, destul timp pentru a vedea aceste coloane făcute bucăţele, aceste statui mutilate, aceste mini fumegânde, aceste scări infernale! Erau aici, ca un muzeu de coşmaruri pietrificate, ca un muzeu al Disperării şi Ruşinii. Exista însă ceva pe care voiam să-l distrug în aşa fel încât să nu mai rămână nici urmă din el. L-am privit pentru ultima dată, am simţit cum mă îneacă plânsul, dar n-am şovăit: am văzut printre lacrimi cum cădea în bucăţi plaja aceea, femeia aceea îndepărtată şi neliniştită, aşteptarea aceea fără răspuns. Am călcat în picioare fâşiile de pânză şi le-am frecat până au devenit nişte zdrenţe murdare. Niciodată nu va mai primi răspuns aşteptarea aceea fără sens. Acum ştiam mai bine ca oricând că era complet fără rost.

Am alergat la Mapelli, dar nu l-am găsit: mi-au spus că trebuia să fie la librăria Viau. M-am dus până la librărie, l-am luat deoparte şi i-am spus că am nevoie de automobilul lui. M-a iscodit cu mirare, m-a întrebat dacă s-a întâmplat ceva. Nu mă gândisem deloc la asta, dar mi-a venit ideea să-i spun că tatăl meu era grav bolnav, şi că nu aveam tren decât a doua zi. S-a oferit să mă ducă el însuşi, dar l-am refuzat: i-am spus că preferam să mă duc singur. M-a privit încă odată cu acelaşi aer şi mi-a dat cheile.

Era ceasul şase după-amiază. Am făcut socoteala că nu-mi trebuiau mai mult de patru ore şi, deci, puteam ajunge acolo pe la zece. „E tocmai bine", mi-am zis eu.

De îndată ce am intrat pe drumul spre Mar del Plata, am lansat automobilul la o sută treizeci de kilometri pe oră, simţind o voluptate rară, pe care azi o atribui certitudinii că în sfârşit realizam ceva concret faţă de ea. Faţă de ea, cea care pentru mine fusese parcă o fiinţă retrasă în spatele unui nepătruns zid de sticlă, eu putând s-o văd, dar neputând s-o aud şi nici s-o ating. Despărţiţi de acest zid transparent, trăiserăm neliniştiţi şi trişti, dorindu-ne unul pe celălalt.

În această voluptate se năşteau şi mureau sentimente de vinovăţie, de ură, de dragoste: simulase o îmbolnăvire şi asta mă durea; datorită ei, trebuise să dau telefon pentru a doua oară acasă la Allende să aflu adevărul şi asta mă amăra. Cât de uşor putea să se amuze, să se dea acestui cinic, acestui afemeiat, acestui poet prost şi înfumurat! Cât o dispreţuiam! Am căutat cu o voluptate dureroasă să-mi închipui o asemenea scenă respingătoare: pe de o parte existam eu, exista înţelegerea de a ne întâlni la cinci; pentru ce? pentru a vorbi de lucruri neclare şi dureroase, pentru a sta încă o dată faţă în faţă, despărţiţi de zidul de sticlă, pentru a ne surprinde din nou privirile, neliniştiţi şi disperaţi, pentru a încerca să înţelegem gesturile noastre, pentru a încerca zadarnic să ne apropiem, să ne mângâiem prin zidul transparent şi de nestrăbătut. Pentru a retrăi un vis imposibil. Pe de altă parte exista Hunter, căruia îi era suficient să-i dea un telefon ca s-o cheme la pat şi ea să se ducă în fugă. Ce grotesc şi trist era totul!

Am ajuns la fermă la zece şi un sfert. Am lăsat maşina departe, pe şosea, să nu se audă motorul şi-am mers pe jos. Era insuportabil de cald şi era atâta linişte, atât calm peste tot, încât nu se auzea decât zbuciumul mării. M-am îndreptat spre fermă. Luna spărgea din când în când păturile de nori luminându-mi astfel drumul cotit printre eucalipţii bătrâni. Când am ajuns aproape de casă, lumina ardea numai la parter; m-am gândit că trebuiau să fie încă la masă.

Simţeam zăduful împietrit şi ameninţător prevestind furtunile violente ale verii. Era firesc ca după masă să iasă la aer. M-am ascuns într-un loc ferit din parc, de unde puteam supraveghea ieşirea, şi am aşteptat.

A fost o aşteptare nesfârşit de lungă. Nici nu mai ştiu câte ore s-au scurs pe cadranele ceasurilor din acest timp anonim şi universal, străin de sentimentele şi destinele noastre, indiferent faţă de începutul sau sfârşitul unei iubiri, nepăsător la aşteptare şi moarte. Din timpul meu însă trecuse o cantitate imensă şi complicată, plină de plecări şi

întoarceri, uneori ca un fluviu întunecat şi plin de furie, alteori ca o mare nebănuit de calmă, încremenită şi veşnică, deasupra căreia Maria şi eu ne priveam nemişcaţi, şi apoi iarăşi ca un fluviu ce ne târa asemeni unui vis din copilărie, un vis în care ea străbătea distanţe în galopul calului înnebunit, cu părul în vânt şi ochii măriţi de spaimă, iar eu zăceam într-o casă din sud, în satul meu, şi-mi lipeam obrazul de geamuri, privind vârtejul halucinant al zăpezilor. Parcă trăiserăm pe două coridoare alăturate sau pe două tunele paralele, fără să ştim că mergem unul lângă altul, două suflete asemănătoare în situaţii asemănătoare, întâlnindu-ne la sfârşit în faţa unei scene pictate de mine, o scenă destinată numai ei, ca un anunţ secret al prezenţei mele, al faptului că cele două coridoare se împreunaseră, în sfârşit, şi ora întâlnirii sosise. Ora întâlnirii sosise! Era adevărat, oare, că cele două coridoare se împreunaseră şi că sufletele noastre se contopiseră şi ele? Câtă iluzie! Nu, coridoarele erau tot paralele. Doar zidul despărţitor era de data asta din sticlă pentru ca eu să-i pot vedea chipul tăcut şi de neatins… Dar zidul nu era întotdeauna din sticlă: uneori era din piatră neagră şi eu nu mai ştiam atunci ce se petrece de cealaltă parte şi nici ce făcea ea în aceste intervale. Mă gândeam că poate în aceste momente chipul ei era altul, că surâdea poate altuia şi că toată această poveste cu coridoarele era doar o invenţie a mea şi că, *în orice caz, exista un singur tunel, întunecos şi singuratic: al meu, unde îmi petrecusem copilăria, tinereţea, întreaga viaţă.* În aceste părţi transparente ale zidului de piatră eu o zărisem pe această fată şi crezusem că venea pe un alt tunel, paralel cu al meu, dar ea aparţinea în realitate lumii largi, lumii fără de margini a celor ce nu trăiesc în tunele. Poate se apropiase din curiozitate de una din ferestrele mele şi văzuse spectacolul perpetuu al singurătăţii în care trăiam. Sau poate o intrigase limbajul mut şi secret al tabloului meu. Şi atunci, în timp ce eu îmi străbăteam coridorul fără sfârşit, ea îşi trăia, afară, viaţa ei firească, agitată, ca toţi aceia care nu trăiesc în tunele; această viaţă curioasă şi absurdă în care există baluri, petreceri, veselie şi frivolitate. Şi se întâmpla ca uneori, când eu ajungeam la una din ferestrele mele, ea să se afle acolo, aşteptându-mă mută şi neliniştită (de ce să mă aştepte? şi de ce mută şi neliniştită?). Se întâmpla însă ca uneori ea să nu ajungă acolo sau să uite de sărmana mea fiinţă zidită-n tunel şi în astfel de situaţii eu să-mi lipesc obrazul de sticlă şi s-o văd în depărtare surâzând sau dansând, fără să-i pese de mine, sau, şi mai rău, să n-o

văd deloc şi să-mi închipui că se afla în locuri inaccesibile sau murdare. Şi atunci simţeam că destinul meu era infinit mai trist şi mai singuratic decât îmi imaginasem.

După acest imens timp de mări şi tunele, au coborât în parc. Când i-am văzut la braţ, am simţit cum inima mi se face dură şi rece, ca o bucată de gheaţă. Coborau scările încet, ca şi cum n-ar fi avut niciun fel de grabă. „Grabă de ce?", m-am gândit eu. Şi totuşi, ştia că aveam nevoie de ea, că în seara aceea o aşteptasem, că suportasem cu greu fiecare minut al aşteptării fără rost. Şi, neîndoielnic, ştia că în acest moment chiar, în care ea se bucura în linişte, eu mă zbăteam sub tortura unui minuţios infern de raţionamente şi închipuiri. De câtă cruzime e capabilă inima celei mai gingaşe femei! Ce fiară nemiloasă şi mârşavă poate să zacă în inima femeii celei mai plăpânde! Ea putea să privească cerul întunecat şi să păşească alături de acest individ grotesc, să meargă fără grabă prin parc, să inspire mireasma florilor, să stea jos, pe iarbă, alături de el. Putea să facă toate astea ştiind că eu o aşteptam în zadar, că dădusem telefon după ea şi că fusesem înştiinţat de întoarcerea ei la fermă, că datorită acestui fapt trăiam într-un deşert negru, chinuit şi devorat de viermii nesfârşiţi şi flămânzi ai singurătăţii.

Putea, totuşi. Putea să discute cu acest monstru! Ce-ar fi putut vorbi cu acest personaj infect? în ce fel de limbaj?

Sau poate că eu eram monstrul ridicol? Şi nu râdeau, oare, de mine în acest moment? Nu eram, oare, eu imbecilul, omul caraghios al tunelelor şi mesajelor secrete?

S-au plimbat îndelung prin parc. Furtuna ne acoperise cu întunecimea ei brăzdată de fulgere şi trăsnete. Dinspre pampă, vântul începuse să bată puternic, şi am simţit primele picături biciuindu-mi faţa. Au fost nevoiţi să se retragă în casă. Inima a început să-mi bată dureros de tare. Din colţul meu, ascuns între arbori, presimţeam că voi asista, în sfârşit, la descoperirea unui secret abominabil, de atâtea ori prezent doar în închipuire.

Am supravegheat ferestrele de la etaj, cufundate încă în întuneric. După câteva clipe am văzut lumină în dormitorul din mijloc, cel al lui Hunter. Până aici totul era normal: dormitorul lui Hunter se afla în capul scării şi era logic ca lumina lui să se aprindă întâi. Urma să se aprindă şi în celălalt. Secundele în care Maria ar fi putut ajunge în dormitorul ei le-am măsurat cu bătăile inimii.

Dar lumina nu s-a aprins.

Doamne, nu am puterea să spun ce senzaţie de infinită singurătate mi-a pustiit sufletul! Ca şi când ultimul vas care ar fi putut să mă salveze de pe insula pustie ar fi trecut departe, fără să-mi observe semnele de naufragiat. Trupul mi s-a înmuiat încet, de parcă ar fi sosit ora îmbătrânirii.

Stând între arborii legănaţi de vânturi, ud până la piele, simţeam că timpul rămâne pe loc. Până când, printre ploaie şi lacrimi, am văzut geamul luminându-se.

De ceea ce a urmat mai apoi mi-amintesc ca de un coşmar. Luptând împotriva furtunii, m-am urcat până la etajul de sus, ţinându-mă de gratiile unei ferestre. Am străbătut terasa, căutând uşa. Am intrat pe coridor şi am căutat dormitorul ei: dunga de lumină de sub uşă m-a condus fără greş. Tremurând, am scos cuţitul şi am intrat. „Nu are de ce să închidă cu cheia", am mai putut încă să mă gândesc. Şi când m-a privit cu ochii îngroziţi, stăteam în picioare, pe prag. M-am apropiat de pat şi când am ajuns lângă ea, m-a întrebat tristă:

— Ce vrei să faci, Juan Pablo?

Punându-i mâna stângă în păr, i-am răspuns:

— Trebuie să te omor, Maria. M-ai lăsat singur.

Şi-atunci, plângând, i-am implântat cuţitul în piept. A strâns fălcile şi a închis ochii, iar când am scos cuţitul, i-a deschis cu greu, şi s-a uitat la mine îndurerată şi umilă. O furie neaşteptată mi-a întărit sufletul şi am lovit de mai multe ori cu cuţitul în piept şi pântec.

Apoi am ieşit din nou pe terasă şi am coborât în grabă, ca şi când diavolul ar fi pus, pentru totdeauna, stăpânire pe mine. Fulgerele mi-au arătat pentru ultima dată un peisaj care ne fusese comun.

Am plecat în goană la Buenos Aires. Am ajuns la patru sau la cinci dimineaţa. Dintr-o cafenea am sunat acasă la Allende, l-am trezit din somn şi i-am spus că trebuia să-l văd cât mai repede cu putinţă. M-am dus în Posadas. Servitorul mă aştepta în faţa intrării de la stradă. Ajungând la etajul cinci, l-am văzut pe Allende în faţa liftului cu ochii lui zadarnic deschişi. L-am luat de braţ şi l-am târât înăuntru. Servitorul, ca un idiot, venea după noi, privindu-mă încremenit. L-am dat afară. Abia ieşise şi am strigat:

— Vin de la fermă! Maria era amanta lui Hunter! Faţa lui Allende a devenit rigidă.

— Neghiobule! a strigat printre dinţi, cu o ură rece. Exasperat

de incredulitatea lui, i-am strigat:

— Dumneata eşti un neghiob! Maria era, de asemenea amanta mea şi amanta multora!

Am simţit o plăcere diabolică, în timp ce orbul, în picioare, părea de piatră.

— Da! am ţipat iar. Eu te înşelam pe dumneata, iar ea ne înşela pe toţi! Dar de-acum n-o să mai poată înşela pe nimeni! Înţelegi! Pe nimeni! Pe nimeni!

— Neghiobule! a urlat orbul din nou cu un glas de fiară şi s-a repezit asupra mea cu mâinile ca nişte gheare.

M-am dat în lături, şi s-a lovit de o măsuţă. A căzut. S-a ridicat cu o rapiditate de necrezut şi m-a căutat prin toată camera, izbindu-se de scaune şi mobile, în timp ce plângea sec, fără lacrimi, strigând iar acest unic cuvânt *neghiobulel*

Am reuşit să ies în stradă după ce l-am îmbrâncit pe servitorul care a vrut să mă oprească. Eram plin de ură, de dispreţ şi de milă.

Când m-am prezentat la poliţie era aproape şase. Prin ferestruica celulei, am văzut cum se năştea o zi nouă, cu un cer fără nori. M-am gândit că mulţi bărbaţi şi multe femei se vor trezi, vor mânca, vor citi ziarele, vor da să mănânce copiilor sau pisicii, vor comenta filmul de-aseară şi vor merge la lucru.

Înăuntrul meu se deschidea o peşteră neagră.

Am încercat de multe ori în aceste luni de arest să judec ultimul cuvânt al orbului, cuvântul *neghiob.* O oboseală grea sau poate un instinct ceţos m-a împiedicat de fiecare dată. Într-o zi poate voi reuşi şi atunci voi analiza şi motivele pe care le-ar fi putut avea Allende pentru a se sinucide.

Cel puţin pot să pictez, cu toate că bănuiesc râsul doctorilor în spatele meu, aşa cum l-am bănuit atunci când, la proces, am amintit de scena cu ferestruica.

N-a existat decât o fiinţă care înţelegea pictura mea. Picturile pe care le voi face de acum încolo vor confirma acest punct de vedere. Şi zidurile acestui infern vor fi, astfel, tot mai ferecate.

Ernesto Sábato a făcut studii de fizică, şi-a susţinut doctoratul la Paris, unde a lucrat în domeniul recent apărut al fizicii nucleare, dar întâlnirea cu artiştii avangardei pariziene (între care Victor Brauner a

jucat un rol însemnat) i-a schimbat destinul: a devenit unul dintre cei mai mari prozatori ai secolului XX. *Tunelul,* primul dintre cele trei romane ale lui Ernesto Sábato, este cartea care i-a adus scriitorului argentinian faima internaţională. Romanul e povestea de dragoste între un pictor şi o femeie căsătorită cu un orb – tema orbirii avea să-l urmărească pe Sábato în întreaga sa operă –, dar povestea n-are nimic romantic: doi oameni care îşi trăiesc viaţa la limita obsesivului, săpând fiecare propriul tunel şi nereuşind să se întâlnească.

În aceeaşi serie:

Isabel Allende ***Fiica norocului*** Salman Rushdie ***Furie*** Anaâs Nin ***Incest***

ISBN 973 – 50 – 0293 – 0